

**ORTA GELİR TUZAĞI VE SEÇİLMİŞ
ÜLKELER ARASINDA KARŞILAŞTIRMA:
BULGARİSTAN, MALEZYA, ÇİN, GÜNEY
KORE VE TÜRKİYE**

**Mehmet BAŞTAŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İktisat Anabilim Dalı**

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTA GELİR TUZAĞI VE SEÇİLMİŞ
ÜLKELER ARASINDA
KARŞILAŞTIRMA: BULGARİSTAN,
MALEZYA, ÇİN, GÜNEY KORE VE
TÜRKİYE

Mehmet BAŞTAŞ
YÜKSEK LİSANS
İktisat Anabilim Dalı

MART-2019
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER danışmanlığında, Mehmet BAŞTAŞ tarafından hazırlanan “Orta Gelir Tuzağı ve Seçilmiş Ülkeler Arasında Karşılaştırma: Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye ” adlı tez çalışması 26./03/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İktisat Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

İmza:

Jüri Üyesi : Doç Dr. Murat AYDIN

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğrt. Üyesi Özlem ÜLGER

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 26/03 /2019

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

İmza

Mehmet BAŞTAŞ

Tarih: 26.03.2019

ÖZET
YÜKSEK LİSANS

**ORTA GELİR TUZAĞI VE SEÇİLMİŞ ÜLKELER ARASINDA
KARŞILAŞTIRMA: BULGARİSTAN, MALEZYA, ÇİN, GÜNEY
KORE VE TÜRKİYE**

Mehmet BAŞTAŞ
Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

2019, 104 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

Doc. Dr. Murat AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÜLGER

Orta gelir tuzağı (OGT) ekonominin belirli bir gelir düzeyine ulaştıktan sonra bir üst gelir grubuna geçememesi ve/veya kişi başına düşen gelirin belirli bir eşiği aşamayarak uzun yıllar o eşikte kalması olarak tanımlanmaktadır. Bu tezde OGT engeli çerçevesinde literatür taraması yapılarak OGT'nin nedenleri, belirtileri ve etkileri noktasında çözüm önerileri araştırılmıştır. Bu tez, çözüm önerilerine yön veren büyüme ve kalkınma teorilerine değinerek bu konuda başarısız olan ülke örneklerine yol gösterme amacındadır. Bu çalışmada seçili ülkelerin (Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye) OGT çerçevesinde 1990-2018 yılları arası makroekonomik veriler ve Küresel Rekabetçilik Raporu Endeksine göre karşılaştırılması yapılmıştır. Seçili ülkelerin geçmişten günümüze büyüme süreçlerine değinilerek OGT karşısındaki durumları ve çözüm önerileri nelerdir? Ayrıca OGT engelini aşan Güney Kore ekonomisi bu başarısını nelere borçludur? Sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Bulgaristan'ın ve Türkiye'nin uzun yıllar OGT engeli ile boğuşmaya devam edeceği, Malezya'nın ekonomik yapısının Bulgaristan ve Türkiye'nin ekonomik yapısından daha iyi olduğu ve Malezya'daki bu ekonomik ilerlemenin devam edeceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Çin ekonomisinin OGT engelini aşmaya en yakın ülke olduğu tespit edilmiştir. Güney Kore'nin ekonomik yapısının ise seçili ülke ekonomilerine kıyasla en iyi konumda olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tezde özellikle Türkiye ekonomisinin; cumhuriyetin ilanından bu yana geçirdiği büyüme serüvenine, OGT karşısındaki durumuna ve Türkiye'nin yer aldığı çalışmalara değinilerek Türkiye özelinde politika önerileri sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alt-OGT, Büyüme Teorileri, Üst-OGT, Kalkınma Teorileri, Makro Ekonomik Veriler, Orta Gelir Tuzağı.

ABSTRACT**MS THESIS****MIDDLE INCOME TRAP AND COMPARISON BETWEEN
SELECTED COUNTRIES: BULGARIA, MALAYSIA, CHINA,
SOUTH KOREA AND TURKEY****MEHMET BAŞTAŞ****THE GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCE
OF BATMAN UNIVERSITY
DEPARTMENT OF ECONOMICS****Advisor: Professor Dr. İsmail ŞİRİNER****2019, Pages 104****Jury****Professor Dr. İsmail ŞİRİNER****Asst. Prof. Dr. Murat AYDIN****Asst. Prof. Özlem ÜLGER**

The middle income trap (MIT) is defined as the failure in the economy to reach a higher income group after reaching a certain level of income and the standing of gdp per capita at the same level for many years without exceeding a certain threshold. In this thesis, the solutions for MIT were investigated at the point of the reasons, indications and effects of MIT by scanning literature in the frame of the MIT barrier. The purpose of this thesis is to point out the growth and development theories directing solution offers and guiding to countries which are example about to be unsuccessful at this subject. In this experiment the comparison of the selected countries (of Bulgaria, Malaysia, China, South Korea and Turkey) were performed in the frame of MIT according to the macroeconomic data and global competitiveness report index between the years of 1990-2018. What is the situations and solution offers of the selected countries against MIT by considering the growth process of them from past to present? In addition, what is the reason behind the success of the South Korean economy in the excess of the MIT barrier? Questions were sought. According to the survey, Bulgaria and Turkey for many years and will continue to wrestle with barrier, Malaysia's economic structure of Bulgaria and Turkey, which is better than the economic structure and concluded that the continuation of Malaysia's progressive economic structure has been reached. Furthermore, it is concluded that the Chinese economy is the closest country to overcome the MIT barrier and South Korea is the best in the selected countries in terms of economic structure compared to the selected countries. This thesis these days, especially after the declaration of the republic of Turkey's economy to grow adventures, with reference to case studies across the MIT takes place Turkey and Turkey's policy is to present proposals on the basis of special purpose.

Keywords: Sub-MIT, Theories of Growth, Top-MIT, Development Theories, Macro Economic Data, Middle Income Trap.

ÖNSÖZ

İktisat yazınında yeni bir kavram olan orta gelir tuzağı, özellikle 2000’li yıllardan sonra daha çok gündeme gelmiştir. Gelişmiş ve henüz gelişmesini tamamlayamamış ülkelerin ekonomik büyüme seyrine baktığımızda inişli çıkışlı birçok dönem yaşadıklarını görürüz. Bu dalgalanma sürecinde, uzun yıllar büyüme ve kalkınma anlamında yerinde saymalarının veya bulundukları seviyenin altına gerilemelerinde etkili olan sebepler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Bu tez özellikle bu farklılıklar üzerinde yoğunlaşarak başarılı ülkelerin nasıl bir dönüşüm geçirdiklerine ve başarısız ülkelerin ise başarılı ülkelere nasıl ders almaları gerektiğine ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır.

Yapmış olduğum bu tezde ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yol gösteren, tez sürecinde mesai harcayan değerli danışman hocam Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bu çalışmanın ilk aşamasında ve yüksek lisans eğitimimde desteğini esirgemeyen çok değerli Doç. Dr. Çiğdem BOZ hocama ve tez sürecindeki katkılarından dolayı değerli Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÜLGER hocama teşekkürlerimi bildiririm. Ayrıca bu tez sürecinde desteğini yanımda hissettiğim ihmal ettiğim aileme, arkadaşlarıma ve mali müşavir Yüksel TOPRAK üstadıma teşekkür ederim.

Mehmet BAŞTAŞ

BATMAN-2019

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1.1. Ekonomik Büyüme Hızlarının Zaman İçindeki Değişimi ve Milli Gelir Seyri
- Tablo 1.2. Dünya Bankasına Göre Ekonomilerin/Ülkelerin Gelir Gruplarını Belirleme Ölçütü
- Tablo 1.3. Ülkelerde Tarım Sektörünün Durumu
- Tablo 1.4. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Bazı BİT Göstergeleri (2014 Yılı)
- Tablo 2.1. Alt-Orta Gelir Tuzağına Yakalanan ve Yakalanmayan Ülkeler
- Tablo 2.2.Üst -Yüksek Gelirli Ülkeler Grubunda Yer Alan Ülkeler
- Tablo 2.3. 2002-2009 Yılları Arası Türkiye Ekonomisinin Makro Ekonomik Göstergeler
- Tablo 2.4. 2010-2017 Yılları Arası Türkiye Ekonomisinin Makro Ekonomik Göstergeler
- Tablo 2.5. 2002-2009 Yılları ile 2010-2017 Yılları Karşılaştırması (Türkiye Ekonomisi)
- Tablo 2.6. 2018 Yılı Türkiye Ekonomisinde Makroekonomik Göstergeler
- Tablo 3.1. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Makro Ekonomik Verileri
- Tablo 3.2. Türkiye'nin Küresel Rekabetçilik Endeksine Göre Sıralaması (140 Ülke Arasından)
- Tablo 3.3. GSYH'nin Büyüme Oranları Karşılaştırması (Yıllık %)
- Tablo 3.4. Seçili Ülkelerin Atlas Metoduna Göre GSYH (Milyar Dolar) Karşılaştırması
- Tablo 3.5. Seçili Ülkelerin Kişi Başına Düşen Geliri, Atlas Yöntemi (Mevcut ABD \$) Karşılaştırması
- Tablo 3.6. Seçili Ülkelerin İşsizlik Oranlarının Karşılaştırması
- Tablo 3.7. Seçili Ülkelerdeki Yıllık Enflasyon Oranlarının Karşılaştırması
- Tablo 3.8. Seçili Ülkelerin İhracat-İthalat Tutarının (GSYH'nin %'si) Karşılaştırması
- Tablo 3.9. Seçili Ülkelerin Küresel Rekabetçilik Raporu (2017-2018 Yılına Göre) Karşılaştırması

ŞEKİLLER VE KISALTMALAR

Grafikler

Grafik 1.1. 1950-2010 Yılları Arasında Dünyadaki Ülkelerin Gelir Oranının Değişimi

Grafik 1.2. Neo-Klasik Büyümede Uzun Dönem Dengesi

Grafik 1.3 Ekonomik Aşamalı Kalkınma Süreci

Grafik 2.1. Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamaları

Şekiller

Şekil 1.1 Büyümenin Niteliğinin Gelir Gruplarına Etkisi

Kısaltmalar

A	: Üretim Teknolojisi
a	: Sermaye Esneklik Katsayısı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerikan Birleşik Devletleri
AOGÜ	: Alt- Orta Gelir Ülkeler
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	: Birleşmiş Milletler
Çin	: Çin Halk Cumhuriyeti
DB	: Dünya Bankası
DGÜ	: Düşük Gelirli Ülke
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
K	: Sermaye
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
L	: İş Gücü
MTA	: Maden Teknik Arama
MV	: Marjinal verimlilik
OGT	: Orta Gelir Tuzağı

SMV	: Sermayenin Marjinal Verimliliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
TR	: Türkiye
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ÜOGÜ	: Üst-Orta Gelirli Ülke
Y	: Çıktı
YGÜ	: Yüksek Gelirli Ülke
yy	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER VE KISALTMALAR	ix
İÇİNDEKİLER	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	3
GELİR İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE ORTA GELİR TUZAĞI	3
1.1. Gelir ile İlgili Kavramlar.....	3
1.1.1. Gelir grupları	4
1.1.2. Gelir tuzakları kavramı	5
1.2. Orta Gelir Tuzağı	7
1.2.1. Orta gelir tuzağının nedenleri ve belirtileri	9
1.2.2. Orta gelir tuzağının etkileri	14
1.2.3. Orta gelir tuzağından çıkış yolları	16
1.3. Literatür Taraması	18
1.4. Orta Gelir Tuzağına Yönelik Yapılmış Çalışmalar.....	21
1.4.1. Lin'in çalışması	21
1.4.2. Kharas ve Kohli çalışması	22
1.4.3. Tho'nun aşamalı kalkınma çalışması	23
1.4.4. Aoki'nin çalışması.....	24
1.4.5. Zhuang çalışması	24
1.4.6. Politik iktisat çalışması.....	25
1.5. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Büyüme Teorileri	27
1.5.1. Orta gelir tuzağı çerçevesinde geleneksel büyüme teorileri.....	28
1.5.2. Orta gelir tuzağında modern büyüme teorileri	32
1.6. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Kalkınma Teorileri	36
1.6.1. Dengeli kalkınma teorileri.....	36
1.6.2. Dengesiz kalkınma teorileri.....	38

1.6.3. Diğer kalkınma teorileri	40
2. BÖLÜM.....	41
TÜRKİYE, BULGARİSTAN, MALEZYA, ÇİN VE GÜNEY KORE’NİN EKONOMİK BÜYÜME SÜREÇLERİ VE ORTA GELİR TUZAĞI İNCELEMESİ.....	41
2.1. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Bazı Ülkelerin Genel Durumu.....	41
2.2. Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye’nin Büyüme Süreci.....	45
2.2.1. Bulgaristan’ın büyüme süreci	45
2.2.2. Malezya’nın büyüme süreci	46
2.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nin büyüme süreci	47
2.2.4. Güney Kore’nin büyüme süreci	49
2.2.5. Türkiye’nin büyüme süreci	50
3. BÖLÜM.....	59
ORTA GELİR TUZAĞINDAKİ SEÇİLİ ÜLKE KARŞILAŞTIRMALARI.....	59
3.1. Türkiye Ekonomisinin Orta Gelir Tuzağı Karşısındaki Görünümü	59
3.2. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Makroekonomik Göstergeler Bazında Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye’nin Karşılaştırılması	62
3.3. Seçili Ülkelerin OGT Karşısındaki Durumuna Yönelik Çözüm Önerileri	72
3.4. Türkiye’nin OGT Karşısındaki Politika Önerileri.....	77
SONUÇ	82
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ	92

GİRİŞ

Orta gelir tuzağı kavramı ilk olarak 2007 yılında dünya bankasının yayınladığı “*Doğu Asya Rönesans’ı: İktisadi Büyüme İçin Fikirler*” başlıklı raporda ortaya atılmıştır. OGT ekonominin belirli bir gelir düzeyine ulaştıktan sonra bir üst gelir grubuna geçememesi ve kişi başına düşen gelirin belirli bir eşiği aşmayarak uzun yıllar o eşikte kalması olarak tanımlanmaktadır. Bu bir üst ekonomik seviyeye geçememe durumu düşük gelirden orta gelire yükselmede olabileceği gibi orta gelirli ekonomik yapıdan yüksek gelirli ekonomik yapıya geçememe şeklinde de olabilmektedir.

Dünya bankası raporuna göre; OGT kavramı alt- OGT (Kişi başına düşen milli gelirin 1,006-3,975 dolar) ve üst- OGT (Kişi başına düşen milli gelirin 3,976-12,275 dolar) olarak ikiye ayrılmaktadır. Yüksek gelirli ekonomiler ise 12,276 dolar ve üzeri olan ülkelerdir. Bir ülkenin alt orta gelirde en az 28 yıl kalması veya üst orta gelirde 14 yıl ve üzeri kalması, o ülkenin OGT engelinde olduğunu göstermektedir.

Tezin ilk kısmında OGT daha iyi anlaşılabilmesi için gelir grupları ve gelir tuzakları kavramı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra literatür taraması yapıldıktan sonra OGT’nin nedenleri, belirtileri ve etkilerinden söz edilmiştir. Ardından OGT konusunda Türkiye’nin de içinde yer aldığı ulusal ve uluslararası çalışmalara değinilmiştir.

OGT’nin teorik temellerini oluşturan Solow’un ‘büyüme modeli’ yalnızca fiziki sermaye birikimi ile ekonomik büyümenin sürdürülemeyeceğini ve uzun dönemde ekonomilerin ‘durağan durum dengesine’ geleceğini savunmaktadır. Bu model ekonomilerin OGT’den çıkmak için büyüme ve kalkınma teorilerinin önemini ortaya koymaktadır.

Büyüme, kişi başına düşen reel hasıladaki artışlarla kendini gösterebileceği gibi üretim kapasitesinin artması da büyüme sayılmaktadır. Buna karşın kalkınma daha geniş bir olgu olarak ekonomik yapıdaki olumlu gelişmelerin yanında; toplum refahını arttıran, siyasal, sosyal ve kültürel gelişmelerle kendini göstermektedir. Büyüme ve kalkınma teorileri, yol gösterici özelliğinden dolayı uzun vadeli ekonomi politikaların sürdürülebilirliği konusunda ipuçları vermektedir.

İkinci bölümde genel olarak dünyadaki birçok ülkenin OGT karşısındaki durumuna değinilmiştir. Ardından; Bulgaristan, Malezya, Çin Halk Cumhuriyeti, (Çin) Güney Kore ve Türkiye'nin büyüme serüvenleri ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde seçili ülkelerin 1990-2018 yılları arası makroekonomik verileri ışığında ve 2018 yılı küresel rekabetçilik raporunun; inovasyon yeteneği, altyapı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenmesi, makroekonomik istikrar, kurumlar, sağlık, iş gücü piyasasının verimliliği ve eğitim düzeyi, ürün pazarı, işgücü piyasası, finansal sistem, pazar büyüklüğü ve iş dinamizmi gibi faktörler de göz önüne alınarak seçili ülkelerin OGT çerçevesinde karşılaştırılması yapılacaktır.

Bulgaristan, Türkiye, Malezya ve Çin'in OGT karşısındaki durumu nedir? OGT'den kurtulma önerileri nelerdir? Ayrıca Güney Kore'nin OGT engelini aşmasındaki başarıları nelerdir? Sorularına cevap aranacaktır.

Türkiye ekonomisinin OGT karşısındaki durumunu göz önüne alarak, Türkiye'nin içinde bulunduğu ulusal ve uluslararası çalışmalar ile makroekonomik verileri ışığında, 2018 küresel rekabetçilik raporuna göre OGT'de olmasının altında yatan nedenler nelerdir? Sorusuna cevap aranmıştır.

Son kısımda da Türkiye'nin ekonomik sorunları ortaya konularak bu sorunlara, OGT konusunda yapılmış çalışmalardan (özellikle başarılı ülke performanslarından) yola çıkarak politika önerilerinde bulunulacaktır.

1. BÖLÜM

GELİR İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE ORTA GELİR TUZAĞI

OGT kavramını açıklamadan önce ülkelerin geçmişten günümüze Milli Gelir (MG) de yaşanan değişimlerin seyrini bilmek ayrıca orta gelir kavramı ile gelir grupları kavramlarına değinmek gerekmektedir.

1.1. Gelir ile İlgili Kavramlar

XVIII. Yüzyıl'da (yy) yaşam kalitesi, yaşam standartları, asgari geçim indirimi ve bebek ölüm oranları gibi karşılaştırmalar yapılabilseydi tüm ülkelerin bugünkü şartlara göre az veya geri kalmış oldukları söylenebilirdi. Madison'ın geçmişe dönük 2010 yılında yapmış olduğu çalışmasında milli gelirin bu denli düşük olmasını destekleyen kavramlara ışık tutmaktadır (Dündar, 2013).

Tablo 1.1. Ekonomik büyüme hızlarının zaman içindeki değişimi ve milli gelir seyri

	1820 Kişi Başına Düşen Gelir	2001 Kişi Başına Düşen Gelir	1820- 1870	1870- 1913	1913- 1950	1950- 1973	1973- 2001
Batı Avrupa	1.204	19.256	0.98	1.33	0.76	4.05	1.88
Birleşik Krallık	1.706	20.127	1.26	1.01	0.93	2.42	1.86
Fransa	1.135	21.092	1.01	1.45	1.12	4.04	1.71
Almanya	-	18.677	1.08	1.61	0.17	5.02	1.60
İtalya	-	19.040	0.59	1.26	0.85	4.95	2.10
Kıyı Avrupa	1.202	26.943	1.41	1.81	1.56	2.45	1.84
ABD	1.257	27.948	1.34	1.82	1.61	2.45	1.86
Japonya	669	20.683	0.19	1.48	0.88	8.06	2.14
Latin Amerika	692	5.811	-0.03	1.82	1.43	2.58	0.91
Doğu Avrupa	683	6.027	0.63	1.39	0.60	3.81	0.68
Eski Sovyet Ülkeleri	688	4.626	0.63	1.06	1.76	3.35	-0.96
Asya(Japonya Hariç)	577	3.256	-0.10	0.42	-0.10	2.91	3.55
Çin	600	3.583	-0.25	0.10	-0.62	2.86	5.32
Hindistan	533	1.957	0.00	0.54	-0.22	1.40	3.01
Afrika	420	1.489	0.35	0.57	0.92	2.00	0.19
Dünya	667	6.049	0.54	1.30	0.88	2.92	1.41

Kaynak: Sala-i-Martin, X., 2016, The Enduring Elixir of Economic Growth: On The Wealth and Poverty of Nations, *World Economics*, 7 (1), 79.

(NOT: kısaltmalar aşağıdaki gibidir.)

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

Tablo 1.1'e göre seçili ülkelerin ve/veya bölgelerin 1820-2001 yılları arasındaki milli gelirlerinde yaşanan değişimi ve büyüme hızlarını karşılaştırma imkânı vermektedir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere Çin ve Hindistan'ın XIX. yy'in sonlarına kadar milli gelirlerinin ve büyüme hızlarının çok düşüktür. 1870 yılında Avustralya ve Birleşik Krallıkta kişi başı milli geliri, 3.000 ABD doların üzerinde olması da dikkat çekmektedir. 2000'li yılların başlarına gelindiğinde özellikle ABD, Kıyı ve Batı Avrupa ve Japonya'nın milli gelirlerinin 20.000 doların üzerine çıktığı görülmektedir.

1.1.1. Gelir grupları

Dünya Bankası (DB) ülkeleri, düşük gelirli ekonomiler ve orta gelirli ekonomiler olarak ayırmakta, orta gelirli ekonomileri de alt-orta gelirli ekonomiler, üst-orta gelirli ekonomiler ve yüksek gelirli ekonomiler olarak ayırmaktadır. Bu ayrımı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ve kişi başına düşen gelire göre yapmaktadır. DB, orta gelir kavramını ilk kez kullanmaya başladığında ABD kişi başına düşen gelirinin %20'sine karşılık gelen 10.000 doların altında olanlar, düşük veya orta gelirli ekonomiler olarak sayılmaktaydı (The World Bank, 2016).

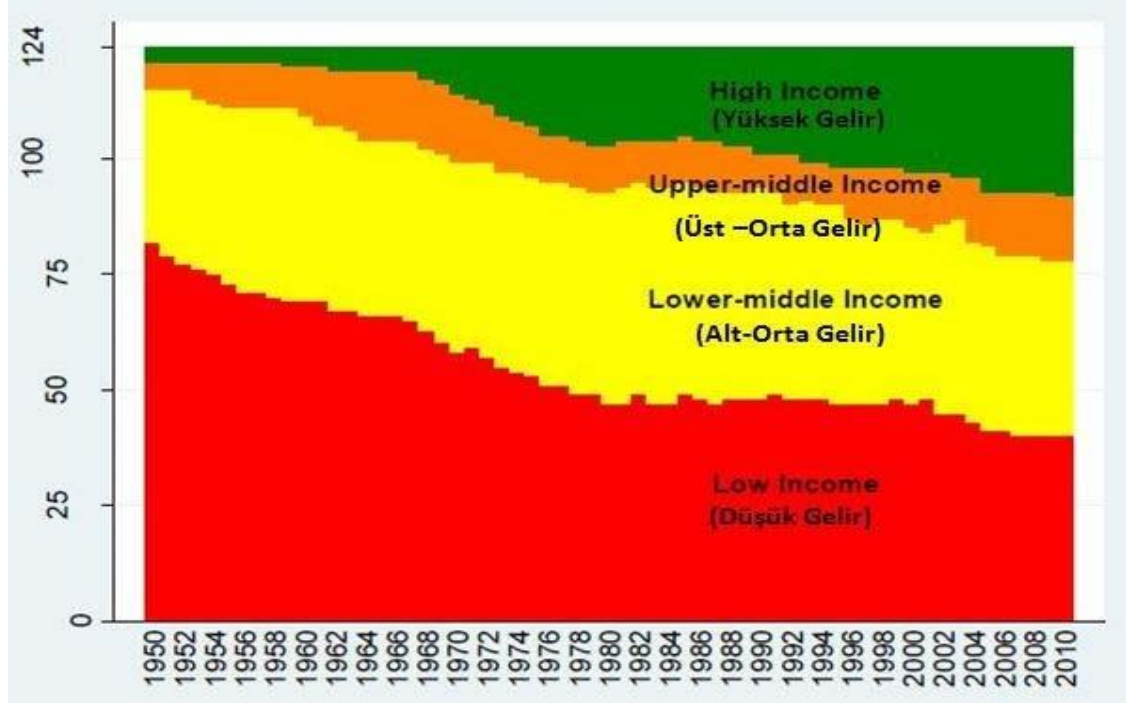
DB, 2012 yılında yayınladığı raporda, ülkelerin kalkınma düzeylerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmaktadır.

Tablo 1.2. Dünya bankasına göre ekonomilerin/ ülkelerin gelir gruplarını belirleme ölçütü

Ekonomiler	Kişi Başına Yıllık Ortalama Gelir
Düşük Gelirli Ekonomiler	1,005 doların altı
Orta Gelirli Ekonomiler	1,006-12,275 dolar arası
• Alt-Orta Gelirli Ekonomiler	1,006-3,975 dolar arası
• Üst-Orta Gelirli Ekonomiler	3,976-12,275 dolar arası
Yüksek Gelirli Ekonomiler	12,276 dolar ve üzeri

Kaynak: Eğilmez, M., 2012, Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye [online], Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html> [Ziyaret Tarihi: 1 Kasım 2017].

DB'sı, ülkeleri sınıfladığı tablo 1.2.'de kişi başına düşen geliri esas almıştır. Ülkeleri Düşük gelirli, Orta gelirli ve yüksek gelirli olarak 3'e ayırmaktadır.

Grafik 1.1. 1950-2010 arası yıllarda dünyadaki ülkelerin gelir oranının değişimi

Kaynak: Felipe, J., 2012, Tracking The Middle Income Trap [online], Asian Development Bank, http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_715.pdf [Ziyaret Tarihi: 21 Temmuz 2018].

Grafik 1.1’de görüldüğü gibi orta gelirli olarak nitelendirebileceğimiz alt-orta ve üst-orta gelirli ülkelerin 1950-2010 yılları arasında gelirlerinin nerdeyse hiç artmadığı görülmektedir. Geçen 60 yıllık sürede, düşük gelirli ülkelere bir kısmının orta gelir düzeyine ulaştığı, yüksek gelirli ülkelerin ise gelirlerinde çok düşük bir artışın olduğu görülmektedir.

1.1.2. Gelir Tuzakları Kavramı

OGT’ye değinmeden önce ‘gelir tuzağı’ kavramının ne olduğunun bilinmesi gerekir. Gelir tuzağı; orta gelir ve düşük gelir seviyelerinde karşımıza çıkabilir. Yüksek büyüme performanslarının yaşandığı gelişmiş ekonomilerde de zaman zaman ortaya çıkabilen bir kavramdır. Gelir tuzakları kavramı, satın alma gücü paritesi ile ölçülen ekonomilerin belirli bir seviyenin içine sıkışıp kaldığı ve uzun süre devinip durduğunu ifade etmek için de kullanılır. Gelir tuzağına yakalanan ülkelerin çoğu burada uzun

yıllar kalmaktadır. Şekilden de anlaşılacağı üzere belirli bir büyüme seviyesine ulaşmış ülkeler sürdürülebilir bir büyüme performansı sergileyebiliyorsa yüksek gelirli, mutlu ve sağlıklı bir ekonomiye sahip oldukları anlaşılır. Eğer ülkeler sürdürülebilir bir büyüme sergilemiyorsa; gelir tuzağında kalmakta, sağlıksız ve umutlu olmaya çabalayan ekonomiler olmaya devam etmektedir (Karahan, 2012).

	DÜŞÜK GELİR	ORTA GELİR	YÜKSEK GELİR
DEVAM EDEN BÜYÜME	 FAKİR, SAĞLIKLI, UMUTLU	 ORTA GELİRLİ, SAĞLIKLI, UMUTLU	 ZENGİN, SAĞLIKLI, MUTLU
YAVAŞLAYAN BÜYÜME	 DÜŞÜK GELİR TUZAĞI RİSKİNDE	 ORTA GELİR TUZAĞI RİSKİNDE	 YÜKSEK GELİR TUZAĞI RİSKİNDE
DURAN BÜYÜME	 FAKİR VE HASTA	 ORTA GELİR	 ZENGİN VE HASTA

Şekil 1.1. Büyümenin niteliğinin gelir gruplarına etkisi

Kaynak: Karahan, H., 2012, Kalkınma Yolunda Yeni Eşik: Orta Gelir Tuzağı, *MÜSİAD Araştırma Raporları: DCA-RT 79, MÜSİAD, İstanbul*, 95-129.

Şekil 1.1’de büyümenin niteliğinin gelir gruplarına etkisi verilmiştir. Yavaşlayan ve duran büyümede OGT ile kendini göstermektedir.

Ekonomilerin belirli bir gelir eşiğine ulaştıktan sonra o eşikte uzun yıllar kalması, orta gelir tuzağı olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifade ile bir ekonomide kişi başına düşen gelirin belirli bir aşamadan sonra artmaması ya da belirli bir ekonomik seviyeye ulaştıktan sonra sürdürülebilir bir büyüme aşamasına geçememesi sonucu ekonominin durgunluk içinde kalmasıdır. (Eğilmez, 2012).

1.2. Orta Gelir Tuzağı

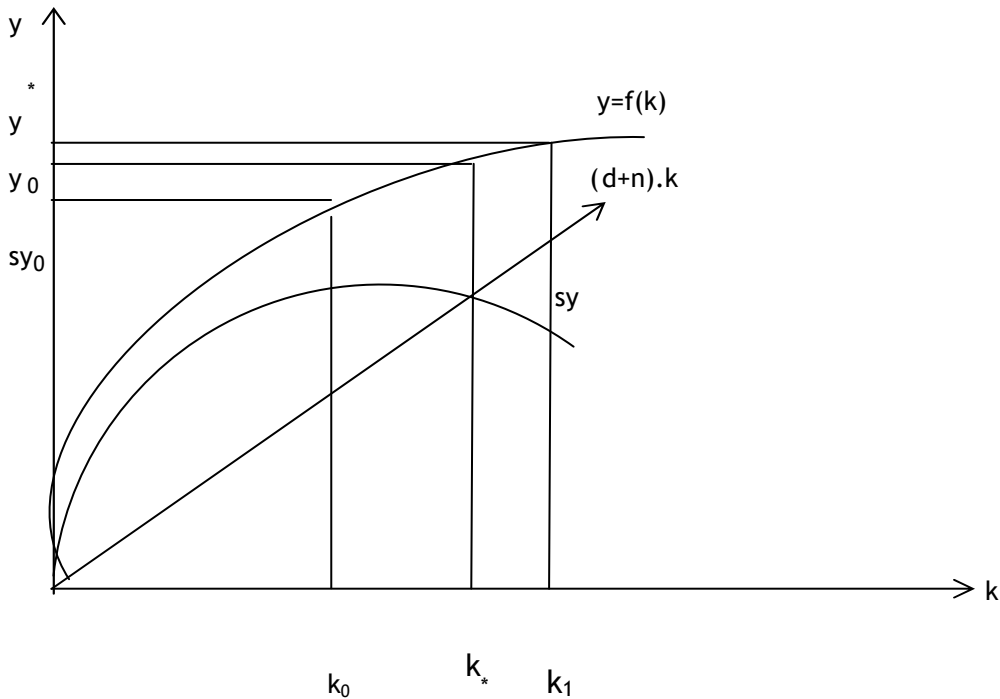
1800'lü yıllara kadar dünyada var olan devletlerarasında yeni üretim alanlarının oluşturulup geliştirilememesinden dolayı, ekonomik yapıları birbirine çok benzeyen ülkeler ortaya çıkmıştır. Geliri düşük olan bu ülkelerden bazıları 1900'lü yıllara geldiklerinde yeni buluşlar, buharlı makineye geçiş ve genel olarak düşük teknolojik aletler ile gelişip zenginleşmişlerdir. Özellikle yeni bulunan ticaret yolları ve İngiltere'de başlayıp dünyaya yayılan 'sanayi devrimi' ülkelerin gelir artışı yaşaması ile kişi başına düşen gelirin artması sağlamıştır. Bu dönemde planlı ekonomilere, planlı iktisadi sistemlere önem verilmeye başlanmıştır. XIX. yy'ın ikinci yarısında ise faaliyetler, özellikle kalkınma planları, yatırımların verimli hale getirilmesi ve kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanması şeklinde bir aşamadan geçmiştir. Ülkeler, orta gelir seviyelerine geldikten sonra tarımdan sanayi sektörüne yönelip düşük maliyetli kaynak ve vasıfsız iş gücünü, düşük kâr oranlarının yanında teknolojik yeniliklerin yetersizliğinden dolayı bu ülkeler genellikle orta gelirli ülkeler seviyelerinde seyretilmişlerdir (Tuncel, 2014).

OGT kavramı ilk olarak 2007 yılında DB'nın *Doğu Asya Rönesans'ı: İktisadi Büyüme İçin Fikirler* başlıklı raporunda ortaya atılmıştır. Rapora göre; orta gelir tuzağında olan ülkelerin, ücret düzeyinin düşük olduğu, gelişmiş ülkelerle rekabet edebilme gücünün az olduğu; diğer yandan yenilik perspektifi ile büyüyen gelişmiş ülkelere yakınsamakta zorluk yaşayan ülkeler olduğu belirtilmiştir (Gill ve Kharas, 2007: 18). Raporda XX. yy'ın gelişmiş ekonomilerine sahip ülkelerin, bu dönemi hızlı ekonomik yeniliklerle (İnovasyon) gerçekleştirdiklerini, diğer az ve geri kalmış ülkelerle aralarındaki ekonomik farkları arttırdıklarını vurgulanmıştır. Özellikle, orta ve az gelişmiş ülkelerin belirli bir gelir eşiğinde sıkışıp kaldıklarını, yakınsama hipotezinin geçerliliğini yitirdiğini, OGT kavramının ise bu yakınsamanın gerçekleşmemesinden dolayı ortaya çıktığını ifade etmişlerdir (Gill ve Kharas, 2007).

OGT kavramı özellikle; Latin Amerika, Asya Pasifiği ve Afrika kıta sahasındaki ülkeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu tür çalışmaların ortak özelliğini ise kavramının varlığı, nedenleri ve sorunları için aranan çözüm önerileri ile OGT'nin teorik temellere oturtulması ile ilgili çalışmalar oluşturmuştur.

OGT teorik temellere oturtmak için yapılan Solow'un büyüme modeli; sadece fiziksel sermaye birikimi ile büyümenin sürdürülemeyeceğini ve Neo-klasik büyüme teorilerinde tanımlandığı gibi uzun dönemde büyümenin durağanlaşacağını varsayılmasıdır. Solow, sadece fiziksel sermaye birikimi ile yapılan bir büyümenin azalan getiri oranlarına takılacağını söylemektedir. Nitekim yeni iktisadi büyüme anlayışlarına baktığımızda sosyal altyapı yatırımları, eğitim, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) gibi harcamalar ile milli gelirin artması arasında doğrusal bir etkinin olduğu söylenebilir. Eğitime yapılan yatırımlar olumlu dışsallıklar yaratmakta olup iş gücünün verimliliğini arttırmaktadır. Özel ve kamu sektörünün yaptığı Ar-Ge harcamaları bilgi birikimini yükseltmekte, yenilikçi bir kapasitenin oluşması ve artan verimlilik ile sermaye birikimine de katkıda bulunmaktadır (Özsoy, 2009).

OGT'nin teorik temellerinin Solow'un büyüme modelinin yanında aslında kökleri ana akım iktisadına dayanan kurumsal bir geçmişi vardır. Neoklasik ana akım iktisat varsayımının üretim fonksiyonu yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre milli geliri Y olarak alırsak üretim faktörleri ' K ' sermayeyi, ' L ' emeği ve ' a ' da teknoloji düzeyini göstermektedir. ($Y = A.K^aL^{(1-a)}$). Neoklasik iktisada göre teknoloji düzeyi ve emek girdisi sabit iken, sermayenin arttırılması ile üretim düzeyinin artacağı getirinin azalacağı yani azalan getiri oranlarının gerçekleşeceği varsayıl. Bu varsayım Neoklasik iktisat anlayışında üretim fonksiyonunun azalan getiri oranlarının olduğu temel bir standart yaklaşımdır (Yeldan, 2012).

Grafik 1.2. Neo-klasik büyümede uzun dönem dengesi

Kaynak: Taban, S., 2010, İktisadi Büyüme, Kavram ve Modelleri (2. Baskı), *Nobel Akademik Yayınları*, Ankara, 9-87.

Grafik 1.2’de Neo-klasik iktisadın uzun dönemde oluşan durağan durumunu ifade etmektedir. Grafikte Teknoloji sermaye genişlemesinin yanında işçi başına sermaye miktarında da artışlara neden olduğundan bu iki etki: $s.y = (d+n).k$ ’ya neden olacaktır. Yani $\Delta k = 0$ söz konusu olacağından dolayı uzun dönemde ekonomideki değişim olmayacak ve durağan durum dengesinin gerçekleşecektir. Bu denge OGT’nin ortaya çıkmasının en büyük habercisidir.

1.2.1. Orta gelir tuzağının nedenleri ve belirtileri

Ülkeler zamanla tarım sektöründen elde ettiği katma değeri daha değerli olan sanayi sektörüne kaydırmışlardır. Sanayi sektöründe yaşanan olumlu gelişmeler sayesinde, düşük gelirli bir ekonomik yapıdan çıkıp orta gelirli ekonomik değere sahip statüsüne ulaşmışlardır. Ancak azalan verimler kanunu, artan maliyetlerle gelirin belirli bir noktada sabitlenmesi ve zamanla aşınmalara uğraması gibi etkenlerden dolayı genellikle yüksek gelirli ülke statüsüne ulaşamamışlardır. OGT’ye yakalanan ülkeler genellikle uzun yıllar orada kalmaktadır. Kısa dönemli büyüme durağanlaşmalarının uzun dönemli durağanlaşmalara dönüşmeye başlaması ise en önemli belirtisi olmaktadır. Bu durağanlaşmanın nedenleri? Durağanlaşmanın en büyük belirtileri ve Uzun dönemli durağanlaşmanın kaynağı? gibi soruların da cevabının aranmasını gerektirmektedir (Köksa, 2016).

OGT’nin nedenleri ile ilgili yapılan kriterlere baktığımızda; orta gelirli ülkelerin genellikle karşılaştıkları sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunları beş başlık altında toplayabiliriz: Beşeri sermayede yaşanan sorunlar, makroekonomik ortama ilişkin sorunlar, zengin ülkelerin kendi aralarında fakir ülkelerin ise kendi arasında kümelenmesi, yenilikçilik sorunu, yaşam kalitesi ve erişilebilirlik sorunlardır. Bu beş başlığa kısaca değinilecektir.

Beşeri sermayede yaşanan sorunlar; özellikle OGT’ye yakalanan ülkelerde ve geri kalmış ülkelerde görülen, üretim fonksiyonunda işgücü ve işgücünün niteliğini gösteren milli geliri oluşturan ‘Beşeri Sermaye Girdisi’ önemli bir kavramdır. Belirli bir düzeye ulaşan beşeri sermayenin verimliliğinin (işgücü) ve niteliğinin arttırılamaması

sorunu ortaya çıkmaktadır. Eğitim konusunda icatları ortaya çıkaran, onları geliştiren ve yeni teknolojilerle buluşturan, teknolojik yeniliklere imza atan ülkelerde eğitim çok önemli bir yere sahip olmaktadır. Milli gelirin artmasına doğrudan katkı veren beşeri sermaye unsuru olan insana, doğumundan çalışma hayatına atılana kadar geçen sürede eğitimin yeterli düzeyde verilmemesi veya imkânların eğitim olgusuna kaydırılmamasından dolayı bu tuzığa takılmış ülkelerde kalifiyeli işgücü potansiyeli yetersizliği sorunu yaşamaktadır (Gürler, 2016).

UNESCO 2013 yılı verilerine göre yüksek gelirli ülkelerde yaklaşık %73,8 üniversiteleşme oranına karşılık, üst-orta gelirli ülkelerde üniversiteleşme oranı %35,3 olurken az gelişmiş ülkelerde ise bu oran yaklaşık olarak %7,7 düzeyinde kalmaktadır. 24 yaş ve üzeri nüfusun aldığı okula gitme süresi yükseldikçe ve üniversiteleşme oranı arttıkça; yaratıcılık, verimliliğin ve katma değer artması ile ülkelerin milli gelirinin de arttığı görülecektir (UNESCO, 2013).

DB verilerine göre genç işsizliğin fazla olduğu orta gelirli ülkelerde OGT sorunu zamanla artmaktadır. Genç işsizlik oranının artması önemli bir sorunken, orta gelirli ülkelerde görülen kadının iş hayatına atılamaması veya bir şekilde geri bırakılması ile beşeri sermayenin yeterince kullanılamamaktadır. Sonuçta milli gelirin artması önünde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kadının kalkınma için önemli bir beşeri sermaye unsuru olduğudur. Nitekim DB'nin 2017 verilerine göre; yüksek gelirli ülkelerde kadının iş hayatına geçiş oranı yaklaşık olarak %50'nin üzerinde olurken orta gelirli ülkelere ise bu oran %30 gibi bir düzeyde kalmaktadır. Eğitime yapılan yatırıma veya kamunun eğitime ne kadar harcama yapıldığı incelendiğinde OGT ülkelerin, yüksek gelirli ülkelere oranla daha düşük düzeyde harcama yaptığını ve beşeri sermayenin yeterince eğitilmemesi ile karşı karşıya kaldığını göstermektedir (Gill ve Khras, 2007).

Makroekonomik ortama ilişkin sorunlar özellikle; milli gelir, tasarruf ve yatırım oranlarının düşüklüğü görülmektedir. İşsizliğin, gelir dağılımı adaletsizliğinin, dış borçların ve enflasyon oranlarının arttığı birçok ekonomik sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Gelişmiş dünya ülkeleri sermaye fazlalıklarını; şeffaf yönetim anlayışının olduğu, keyfi uygulamaların az olduğu, kurumlarının saygınlığının ve saydamlığının tartışılmadığı ülkelere götürmek isterler. Nitekim OGT riski olan ülkeler genellikle şeffaflık ve hesap verebilirliğin olmadığı, yolsuzlukların ise fazla olduğu

lkeler olmalarından dolayı yatırımların sınırlı düzeyde kalması da söz konusudur. Bu nedenler ise aynı zamanda OGT'nin nedenleri arasında gösterilebilir. Gelişmiş ekonomilerin ve gelişmemiş lkelerden ayrılan bir diğer yönü ise; birincil gelir dağılımına koyulan vergi oranlarının farklı olmasıdır. OGT'de olan ülkelerde gelişmiş ekonomilere göre daha fazla olmakta bu da gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir (Soybilen vd. 2013).

OGT'nin bir diğer sorunu ise tarım sektörünün ekonomideki varlığının fazlaca hissedildiği gelişmemiş ülkelerde, tarımda çalışanların oranının gelişmiş ülkelere göre yüksekliği ile bu istihdam anlayışının tarım sektöründen sanayiye ve sanayiden de hizmetler sektörüne kaymasının uzun zaman almasıdır. Tarım sektöründeki bu istihdam fazlalığı OGT'de yer alan ülkeler açısından önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Köksa, 2016).

Tablo 1.3. lkelerde tarım sektörünün durumu

lke/lke Grubu	Tarım Sektörü İstihdam Payı (%) 2010 yılı	Tarım Sektörü Milli Gelirdeki Katma Değeri (%) 2014 Yılı	Tarım Sektöründe Verimlilik (Çalışan Kişi Başına Üretim Sabit 2005 ABD \$
YG	3,54	1,58	24.259
DG	38,5	32,3	308
AOG	45,9	16,7	937
OG	30,18	7,31	1.113
TR	23,6	8,04	6.863

Kaynak: The World Bank., 2016, World Development Report Gender Equality and Development, *The World Bank, DCA-RT 2043, Washington*, 380-389.

(Not: tablodaki kısaltmaların açıklamaları aşağıdaki gibidir.)

YG : Yüksek Gelirli lke

DG : Düşük Gelirli lke

AOG : Alt- Orta Gelir lkeler

OG : Üst-Orta Gelirli lke

Tablo 1.3'te görüldüğü gibi yüksek gelirli ülkelerde tarımın istihdam içindeki payının düşük düzeyde olması ve az gelişmiş ve/veya orta gelirli ülkelerde ise bu oranın oldukça yüksek olması işgücünün verimli kullanılmadığı ve katma değeri düşük olan tarımsal sektördeki istihdamın fazlalığı, OGT riskinin başlıca nedenlerinden biri olduğu gerçeğini göstermektedir.

Bir diğerk makroekonomik sorun ise enflasyondur. Enflasyonun, faiz oranlarındaki yükselmelere neden olması ve tüketici gelirlerini aşındırma etkisi ile orta gelirli ölkelerde, genellikle yüksek enflasyonun varlığı, gelişmemiş ölkeleri olumsuz etkilemektedir. Üretici Fiyat Endeksinde (ÜFE) yatırım maliyetlerini arttırması, finansal erişilebilirliğin sınırlı olması, kullanılabilecek kredilerin düşük olması, borsanın pek fazla gelişmemesi ve sermayenin geniş bir halk kesimine yayılmaması gibi nedenler de OGT'nin oluşmasına ve uzun süreli olumsuz etkilerinin sürmesine neden olmaktadır (Günsoy, 2013).

Zengin ölkelerin kendi aralarında, fakir ölkelerin ise kendi içinde kümelenmesi; OGT'de olan ölkelerin gelişimini engellemektedir. Bu kümelenmenin küreselleşme sürecinin iyi işletilebilmesi ve kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması ile aşılabılır. Sürdürülebilir iktisadi büyümenin en önemli özelliklerinden biri güçlü ekonomik ve siyasi kurumların varlığının tesis edilmesi oluşturur. Küreselleşmenin hemen hemen her alana yayılması ile üretim imkânlarının ve gelirin zengin ölkelerden fakir ölkelere doğru kaymadığı ve bölgesel entegrasyonlarla zengin ölkeler ile fakir ölkeler arasındaki gelişmişlik farkların azalacağı düşüncesi gerçekleşmemekte, aksine zengin ölkelerin kendi aralarında fakir ölkelerin de kendi aralarında kutuplaşmasına neden olmaktadır (Gürler, 2016).

Kurumsallaşma, gelişmemiş ölkelerin gelişmiş ölkelerin gerisinde seyretmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bir halkın yeteneğini, mükemmeliyetçi bir yapı göstermesini oluşturacak eşitlik ilkesinin kurumlarının her birimine sirayet edeceği “Kapsayıcı Ekonomik Kurumlar” ile ifade etmektedir. Acemoğlu; kurumlar kapsayıcı olmalı kurumların bazı elit grupların eliyle kurulmuş organların, onların faydalarına göre şekillendirdikleri, kazara oluşan kurumlar olmadıklarını ve bilerek yapıldığını söylemektedir. Ayrıca “Bazı Ölkeler Neden Başarısız Olur” adlı kitabında, bu kurumların kimi resmi, kimisi ise gayri resmi kurumlar olduklarını dile getirmekte ve sorulması gereken sorunun ise bu kurumların nasıl varlıklarını sürdürerek bir şekilde değiştirilmediği gerçeği üzerinde durmaktadır. Bu kurumların özellikle siyaset kurumunun önemli olduğunu, bunların olumlu işlememesinden dolayı iktisadi büyümeyi de olumsuz etkilediğini dile getirmektedir. Bu da gelişimini tamamlayamayan ölkeler yığınının oluşmasının önündeki önemli engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Acemoğlu, 2012).

Yenilikçilik sorunu, sanayileşmenin tam olarak gelişmediği ve teknolojiye dışa bağımlı olan ülkelerde, rekabetçilik sorunları ile karşı karşıya kalınmasıdır. Orta gelirli ülkelere baktığımızda, gelirleri arttığında yeni teknolojik imkânların kısıtlı olmasından dolayı iş gücü maliyetlerinde artış yaşanması ile rekabetçilik sorunu ortaya çıkmaktadır. Doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler, yaşamak ve çalışmak gibi taleplerin fazla olduğu ülkelerde rekabetçilik gelişmektedir. Aynı zamanda ülkelerde inovasyon, girişimcilik, yüksek eğitim ve teknolojik altyapının varlığı uluslararası arenada rekabetçi ülkeler arasında gösterilmektedirler. İşgücünün verimli olmadığı az gelişmiş ve yeterince verimli olmayan orta gelirli ülkelerde rekabet sorunları ile karşılaşmaktadır. Rekabetin içinde olmak isteyen ülkeler, teknolojik yeniliklerin oluşması için Ar-gGe harcamalarına önem verirler. Ekonomik bir alanda yeterli düzeyde olmadıklarını düşündüklerinde, o alandaki şirket veya hizmeti satın alarak rekabette tekel olma girişimlerinde bulunan ülkelerdir. Bir şekilde satın alarak veya ortaklık kurarak o rekabet ortamının içinde olurlar. Bir ülkenin dış ticaret hadlerinin düzeyi rekabetçilik hakkında fikir verir nitekim gelişmiş ülkelerin dış ticaret hadleri OGT'ye takılan ülkelerin dış ticaret hadlerinden daha yüksek düzeylerde seyretmektedir (Günsoy, 2013).

Yaşam kalitesi ve erişilebilirlik sorunları, iş yapılabilecek ortamın yaratılamadığı ülkeler genellikle geri kalmış ve/veya orta gelirli ülkeleridir. Sağlığa erişimin zor olduğu ve kişi başına düşen hekim sayısının azlığı, bebek ölüm oranlarının yüksek olduğu, yaşam süresinin kısa olduğu ve hava yolunu kullanma bilme gibi ülkedeki yaşam standartları karşılaştırmalarına baktığımızda orta gelirli ülkelerin belirtileri arasında gösterilebilir. Erişilebilirlik sorunu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklar iletişim ağlarına ulaşmada da kendini gösterir. İletişim ağına ulaşabilmelerini gösteren Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) göstergelerine de bakılabilir (Gürler, 2016).

Tablo 1.4. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bazı bit göstergeleri (2014 Yılı)

BİT Göstergesi	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler	Dünya Ortalaması
100 Kişiyeye Düşen Mobil Telefon Aboneliği	120	91	96
100 Kişiyeye Düşen Sabit Telefon Aboneliği	40	10	15
100 Kişiyeye Düşen Sabit İnternet Aboneliği	12	1	3
100 Kişiyeye Düşen İnternet Kullanıcı Sayısı	79	32	41

Kaynak: Şaf, M. Y., 2015, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sektörünün Makroekonomik Etkileri: Uluslararası Karşılaştırma ve Türkiye Değerlendirmesi, Uzmanlık Tezi, *T.C. Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Daire Başkanlığı*, Ankara, 11-48.

Tablo 1.4'te de görüldüğü gibi gelişmiş ülkelerde sabit internet aboneliğinin özellikle 2014 yılında gelişmekte olan ülkelere çok fazla olduğu görülmektedir. Mobil telefon aboneliğine bakıldığında ise gelişmekte olan ülkelerin dünya ortalamalarının da altında seyrettiği görülmektedir.

1.2.1. Orta gelir tuzağının etkileri

OGT'ye yakalanan ülkelerde ortaya çıkan sorunlar sadece ekonomi ile sınırlı kalmadığı gibi ulusal, uluslararası alanda birtakım olumsuzluklara da neden olabilmektedir. Ayrıca gelişimini tamamlamamış ülkelerde insanlar üzerinde olumsuz etkileri de ortaya çıkarmaktadır. Buna göre OGT'nin etkilerini üç başlık altında inceleyebiliriz.

1.2.1.1. Sosyo-psikolojik etkileri

Emek piyasasının koşullarının zayıflaması, tasarruf ve dolayısı ile yatırımların sınırlı olması, uzun vadede durağan büyümenin gerçekleşmesi, insanlarda gelecek kaygısı yaratmaktadır. Ayrıca birikim yapamama ve ihtiyaçlarını kısmak gibi nedenler ise toplumda umutsuzluğa sürüklemektedir. Bu tip ülkelerde insanlar ayrıca özellikle ileride yapacakları planları ertelemek zorunda da kalmaktadırlar. Karamsar bir tablonun ortaya çıktığı orta gelirli ülkelere genellikle uyuşturucu ve birçok madde kullanımının diğer dünya ülkelerine göre fazla olduğu da ifade edilmektedir. Yani

OGT'deki ülkelerde olumsuz birtakım sosyo-psikolojik etkilerin ortaya çıktığı söylenebilir (Eğilmez, 2012).

1.2.2.2. Ulusal etkileri

OGT'ye yakalanan ülkelerin ulusal etkileri incelendiğinde ekonomik faaliyetlerinde bazı kırılmalıklar orta çıkmaktadır. Bu kırılmalıklar; sanayide çeşitlenmelerin ortaya çıkmaması, ülke içinde rekabet ortamı pek oluşmadığından dolayı üretimde birtakım tekelleşmelerin ortaya çıkmasıdır. İmalat sektörü yeterli düzeylere ulaşamamakta, tasarruf oranları düşük düzeyde kaldığı için yatırım ortamının oluşmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Uzun süreli işsizliklerin ortaya çıkması emek piyasasından yeterli desteğin alınmamasına neden olmaktadır. Gelirin durağanlaşması ile sermaye birikimi azalmakta ve girişim yapmak isteyenlerin çekincelerinin artmasına neden olmaktadır (Yeldan, 2012).

1.2.2.3. Uluslararası etkileri

OGT'de olan ülkelerin uluslararası arenada yaşadığı birtakım sorunlar vardır. Bu sorunlar, gelişmiş ülkelerin kendi aralarında örgütlenmesi ile her türlü ticareti kendi aralarında yapmaları sonucu ortaya çıkan bölgesel entegrasyonların dışında kalmalarıdır. Kronikleşmiş bütçe ve cari açıkların varlığından dolayı uluslararası kredilere bağlı kalınmakta, özellikle büyüme sürecinde ihtiyaç duyulan bu kredilerin alınmasında sorunlar yaşanmaktadır. Siyasal istikrarın, şeffaf kurumların veya birtakım ekonomik çekincelerin varlığından dolayı doğrudan yabancı yatırım oranları düşük düzeyde kalmakta, dünya ticaretindeki rekabetin içinde kendilerine yer edinememeleri, dış borçları fazla olmuş ve teknolojik yeniliklere ayak uydurulamaması gibi birtakım uluslararası sorunla karşılaşmalarıdır. Dolayısı ile gelişme sürecini olumlu yürütememelerine neden olan; uluslararası saygınlığının az olduğu, uluslararası temsil edilme ve uluslararası siyasette etkili olunmaması gibi uluslararası etkiler de ortaya çıkmaktadır (Koçağ ve ark. 2016).

1.2.2. Orta gelir tuzağından çıkış yolları

Sınırlı sayıda ülke büyüme stratejilerini olumlu yönde ilerleyerek sürdürülebilir bir büyüme ortamı yakalamaktadır. Hatta sınırlı sayıdaki bu ülkeler OGT düzeyine ulaşmalarına rağmen sürdürülebilir büyüme ortamını koruyamamaktadır. Sürdürülebilir büyüme performansları ülkeden ülkeye değişkenlik göstermesinin yanında bölgeden bölgeye de değişkenlik gösterebilmektedir. Öyle ki Doğu Asya ülkelerinin Latin Amerika ülkelerine kıyasla daha başarılı bir büyüme performansları yakaladıkları görülmektedir. Doğu Asya ülkelerinin bu başarısının altında; üretimin her aşamasında uzmanlaşma ve sonrasında gelen çeşitlilik artışının oluşmasına ortam sağlamaları, üretime dayalı büyüme prensibinin fiziki verimlilikle desteklenmesi, yönetim anlayışında ekonomik büyüme temelli politikaların önceliklendirilmesi çalışmalarının sağlanmasıdır. Ayrıca uzun vadeli ekonomik politika hedeflerinin güçlü yönetim anlayışı ile desteklenmesi, ekonomik hedeflere sadık kalınması ve özel sektörün desteklenerek gerek Ar-Ge harcamaları, gerekse doğrudan yatırım harcamaları konusunda üretime yönlendirilmeleri gibi başarılarıdır (Bayraktar ve Yıldız, 2017).

DB verilerine göre, dünya üretimi içindeki ülkelerin paylar incelendiğinde düşük ve orta gelirli ülkelerin payının azalması önemli bir sorun oluşturmaktadır. Dış ticaret dengesi açığı ve ihracatın ithalatı karşılama oranı azalmakta, yani dış ticaret açığı milli gelir düştükçe artmaktadır. Yine geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerde dış ticaretin büyüklüğüne bakıldığında, yüksek gelirli ülkelere kıyasla dış ticaret hacmi oldukça azdır. Dış borçların fazla olması ile ülkenin var olan sınırlı kaynakları da bütçe ve cari açıklarını kapatmaya ayırması yeni yatırımların oluşmasına ayrılması gereken kaynakları azaltmakta ayrıca yeterince yatırım yapılamaması sorunu ile karşı karşıya kalınmaktadır. OGT riski ile karşı karşıya olan ülkelerde özellikle yatırım oranlarının düşük olması konusunda gerek kamu, gerekse özel sektör açısından yatırımların artmasının sağlanması halinde, OGT'den çıkışta önemli bir avantaj sağlanacaktır (Gill ve Khras, 2007).

Ülkelerin OGT'den çıkmak için genel olarak yapmaları gereken belli başlı yapısal reformları ve öncelikli durumları gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu yapısal reformlara ve öncelikli durumlara maddeler halinde değinecek olursak bunlar: (Ülger, 2018).

- Üretkenliğin canlandırılması gerekmektedir. Üretkenlik; firma düzeyinde teknolojik sektörlere uygulanan teşviklerle, yeni teknolojik alanlarda geliştirilen çekirdek teknolojilerin arttırılma girişimlerinin fazla olması ve teknolojik buluşların hayata geçirilmesi ile bunun geniş halk kitlelerine yaymaları ile arttırılmasıdır.
- Piyasanın isteklerine cevap verecek yenilikçi ürünlerin geliştirilmesidir. Bilgi tabanlı bir ekonomik hedefe yönelik olarak yüksek bilgi içerikli sanayileşme ve yüksek katma değerli ürün imalatı sanayisine yatırım çekme konusunda yeni stratejilerin belirlenmesi ve gerek iç talebin, gerekse dış talebin isteklerine cevap verilmesi gerekmektedir.
- Beşeri sermayeye ağırlık vererek, piyasa ekonomisine yönelik yapılacak reformlarla eğitim ve nitelikli insan yetiştirme konusunda verimliliği arttırılması sağlanmalıdır.
- Devletin gerekli ortamı oluşturmak için kamu işletmelerinin yanında özel sektörü teşvik edeceği her türlü finansal araçları kullanmaya olanak sağlayacağı, küçük ve orta ölçekli işletmelere fikri mülkiyet hakkının korunacağına güvencesi verilerek uluslararası düzeyde rekabet edebilecekleri ortamı oluşturması gerekmektedir.
- İhracatçı firmalara devlet kontrolünde olan bankalar aracılığı ile özel faiz oranları uygulayarak finansal sistemde destek sağlanmalıdır.
- Ar-Ge harcamalarında kamunun yanında özel sektörün de Ar-Ge harcamalarına ağırlık verilmesi ile gelişen transformasyon ve inovasyon yeteneğinin pazarın ihtiyaçlarına yönelmesi gerekmektedir.
- Eğitimde yapısal reformların hayata geçirilmesi; eğitimin niteliğini ve kalitesini arttırarak, piyasanın istediği kalifiyeli elemanın yetiştirilmesi, yenilik ve inovasyon bilincinin eğitim sisteminin her alanında hissedilmesinin sağlanması, eğitim altyapısının en önemli faktörü olan öğretmenlik mesleğinde öğrenmeyi ve öğretmeyi öğretme bilinci ile donatılarak öğretmenlerin sürekli aktif tutulmalarının teşvik edilmesinin desteklenmesi gerekmektedir.
- Hükümetin siyasal, sosyal vb. her türlü hakkın korunacağı güvencesinin halka verilmesi, ekonomik alanda yapılmak istenen reformlara öncelik verilmesi, odak sektör seçimine önem verilmesi ve yönetimde yetenekli yöneticilerin seçilmesi sağlanmalıdır.

- Kurumların ulusal ve uluslararası güvenini arttıracak denetim ve şeffaf bir yönetim anlayışının, kurumların her türlü birimine sirayet etmesi gerekliliği önemli bir konudur. Kurumların özgür olduğu saygınlığının ve hesap verebilir bir yapısı olduğu ülkeler genellikle gelişmiş refah toplumlarıdır. OGT’de olan ülkelerin bu engelden çıkmak için geliştirdikleri yollara bakıldığında öncelikli durumlarının başında kurumların özgürlüğünün sağlanması gelmektedir.

OGT bağlamında gelişimini tamamlayamayan büyüme ve kalkınma süreçlerinde gerekli adımların atılamaması ile karşı karşıya kalmış ülkeler olmalarından dolayı büyüme ve kalkınma teorilerinin bilinmesi gerekmektedir. Büyüme ve kalkınma kavramları iktisatçıların, ekonomistlerin önemli bir uğraş alanı olmasının altında yatan nedenlerin başında gelişmiş ekonomilere ve gelişmiş refah toplumlarına ulaşma çabasıdır (Berber, 2006).

1.3. Literatür Taraması

Literatür taraması kapsamında özellikle 2014-2018 yılları arası incelenmiştir. Yapılan bu literatür taramasında Türkiye’nin yer aldığı çalışmalarına değinilecektir.

Dalgıç (2014); 1990-2013 yılları arasını ele alarak Türkiye’nin de dâhil olduğu 56 ülke incelemesinde, teknoloji değişkeni, makroekonomik ve kurumsal faktörlerin OGT’den çıkıştaki etkilerini test etmiştir. Sonuçta teknoloji ve yenilikçi ürün ihracatının arttırılması ile Türkiye ekonomisinin gelişmiş ülke ekonomileri seviyesine ulaşmada kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır.

Tuncel (2014); Türkiye’nin OGT’den çıkmak için yapması gereken stratejileri, bu engelden çıkan ‘Güney Kore ve Tayvan’ın inovasyon ve Ar-Ge politikaları’ çalışmasını inceleyerek ulaşmıştır. Etkin bir inovasyon ve Ar-Ge oluşturulabilmesi için devletin etkin bir rol üstlenmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Çaşkurlu ve Arslan (2014), OGT’den kurtulma reçetelerinden birinin sektör seçimi olduğunu iddia etmişlerdir. Bu sektörün küresel çapta piyasası olan bir alan olarak seçilmesi ile başlamalıdır. Bundan dolayı Türkiye için ise demiryolu sektörünün seçimi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçta Türkiye’nin OGT’den çıkma reçetesinin

demiryolu ile ilgili teknoloji, hizmetin kalitesinin artırılması ve demiryolu ile bağlantılı yan sanayinin geliştirilmesi ile gerçekleşeceğini belirtmişlerdir.

Gök (2014), Türkiye'nin ekonomik yapısını, 1985-2010 yılları arası yaptığı zaman serisi analizinde özel kesim tasarrufları ile MG arasında anlamlı pozitif bir bağ olduğunu bulmuştur.

Nişancı (2015), 1980-2013 yılları arasını esas alarak Türkiye'nin DB'nin belirttiği gibi OGT'de yer aldığı gerçeğine ulaşmıştır.

Uyanık (2015), Türkiye'de beşeri sermayenin verimliliği ve düşük seyreden ücret düzeyi çerçevesinde iktisat politikasını incelemiştir. Türkiye'nin OGT'den çıkma şansına sahip olduğunu vurgulamıştır. Bunun için hedef sektör ve ürünlerin seçilmesi ile beraber işgücü niteliğinin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Hedef sektör ve ürünler konusunda kozmetik, tohum ve ilaç sektörünü önermiştir.

Kılıç (2015), Türkiye'nin OGT karşısındaki durumunu, bölgeler arası gelir eşitsizliklerini iç göç açısından, insan sermayelerinin verimlilik ve eğitim düzeyleri ile olan ilişkilerini incelemiştir. Sonuç olarak Türkiye'de belirli bazı bölgelerin belirli bir düzeye ulaşmış insan sermayesinin varlığının olduğu ancak bunun gerek teknolojik gelişmelerde gerekse katma değeri yüksek ürün üretme alanlarında istihdam edilmemeleri durumundan dolayı göç etmelerinin ve bu durumun farklılıkları derinleştirmesinin OGT'de yer alıp almaması ile ilişkilendirmiştir.

Şahin ve Karanfil (2015), Türkiye'de OGT çerçevesinde MG belirleyenlerini Granger, eşbütünleşme ve Johansen nedensellik yöntemleriyle 1980-2013 yılları arasını esas alarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucu Kişi Başına Düşen gelir ve ihracat arasında karşılıklı bir nedensellik bağının olduğu sonucuna varılmıştır.

Alçın ve Güner (2015), Türkiye'nin OGT'de olma nedenleri ve çıkış stratejilerini incelemiştir. Bu çalışmalarında, inovasyon ve verimlilik odaklı üretimde artış, insan sermayenin yükseltilmesi gerektiğini ayrıca teknoloji yoğun ekonomik politikaların hayata geçirilmesi ile Türkiye'nin OGT'den çıkış reçetesi için kilometre taşı olduğu vurgusu yapılmıştır.

Öztürk (2015), orta sınıfın OGT rolünü 1980-2012 yılları arasını ele almıştır. Türkiye'nin de içinde yer aldığı 76 ülke arasından yaptığı araştırmada, büyümeyi etkileyen faktörler arasında doğrudan yabancı yatırımların, inovasyon ve verimliliğin etkili olduğunu ve sonuçta OGT'den çıkışta orta sınıfın önemli bir rol üstlendiğine vurgu yapmıştır.

Bozkurt (2016), 28 orta gelirli ülkenin OGT yakınsama ve ıraksama riskinin analizini yapmışlardır. Çalışma 1982-2012 yıllarını kapsamakta ve yöntem ise panel veri analizi kullanılmıştır. Bu çalışmadaki bulgularına göre Türkiye, Malezya, Çin, Arjantin gibi ülkelerin OGT'ye düşme risklerinin düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir. Buna karşın Brezilya, Güney Afrika, Kolombiya vd. ülkeler ise OGT'ye düşme riskinin fazla olduğu saptanmıştır.

Tasar (2016), Robertson ve Ye (2013) birim kök testleri yardımı ile analiz ettikleri çalışmadan esinlenerek Türkiye'nin OGT'de olup olmadığını 1960-2014 yılları arası dönemi inceleyerek ulaşılmaya çalışmıştır. Türkiye'nin gelir düzeyinin bileşenlerini etkileyen değişkenler üzerine değerlendirmeler de yapılmıştır. Sonuçta Türkiye'nin OGT'de yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Raiser (2016), OGT çerçevesinde Türkiye ve Polonya'yı karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Polonya'nın, Türkiye'ye oranla daha yüksek bir büyüme oranlarının olduğu ve Polonya'nın ekonomik yapısının Türkiye'nin ekonomik yapısından daha iyi bir konuma sahip olduğunu ifade etmiştir. Makroekonomik politikaların ayrıca karşılaştırıldığı bu çalışmada Türkiye'de makroekonomik dengesizliklerin Polonya'dan daha fazla olduğu da vurgulanmıştır.

Bayraktar ve Yıldız (2017), Türkiye'nin de içinde olduğu kırılmalı sekizli ülkelerinin OGT'de yer alma olasılığını OGT'de yer almayan ülkeler ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu analize göre, OGT'ye düşme olasılığı en düşük olan ülke Rusya iken Rusya'yı; Hindistan, Şili ve Türkiye'nin izlediği tespit edilmiştir. Bu Çalışmada ulaşılan en kötü ülke performansı bu engele takılabilecek olan ülke ise Güney Afrika'dır.

Tiftikçiğil ve Yaşgöl (2018), Roberson ve Ye'nin (2013) yılı çalışmasından yararlanarak 1969- 2015 yılları arası verileri kullanılarak E7 ülkeleri (E7*: Gelişmekte olan 7 ülke anlamına gelmektedir. Bu ülkeler; Türkiye, Çin, Brezilya, Endonezya, Hindistan, Meksika ve Rusya) OGT'de olup olmadıklarının tespiti için araştırılmıştır. Yapılan araştırmada genel olarak E7 ülkelerinin hepsinin OGT'de olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye, Çin, Hindistan ve Meksika'da aynı Endonezya ve Brezilya'da ise farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

Ünlü ve Yıldız (2018), 71 orta gelirli ülke içinden OGT'de olan ülkeleri tespit etmek adına yaptıkları çalışmada, 71 orta gelirli ülkeden 35'i OGT'de iken 36 ülke ise bu tuzakta yer almamaktadır. Türkiye OGT'de yer almayan ülkeler grubunda yer almıştır.

1.4. Orta Gelir Tuzağına Yönelik Yapılmış Çalışmalar

OGT yönelik yapılan çalışmalarda; özellikle OGT'nin nedenleri ve bu soruna çözüm önerileri aranmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalardan bazıları şöyledir;, Lin'in çalışması, Kharas ve Kohlin'in çalışması, Ohno'nun; "Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamaları" çalışması, Tho'nun; Aşamalı Kalkınma çalışması, Aoki'nin çalışması, Zhuang'un çalışması ve Politik İktisat çalışmalarıdır.

1.4.1. Lin'in çalışması

Lin, OGT'nin nedenlerini ortaya koymaya çalışırken farklı bir yaklaşım getirmiştir. Bu çalışmada neticeye özellikle Çin üzerinden yola çıkarak ulaşmıştır. Temel olarak iki tür geliştirme stratejisi vardır: Biri; Karşılaştırmalı Avantajı Takip stratejisi diğeri ise; Karşılaştırmalı Avantaj Sınırlama stratejisidir. Bu strateji, bir şekilde adi gelir dağılımı sağlayarak eşitsizliği giderme üzerine kuruludur. Karşılaştırmalı Avantaj Sınırlama stratejisi ise eşit olmayan gelir dağılımının ardından gelirlerin yeniden dağıtımının ifade edilmesidir. Lin, bu nedenle OGT'den kurtulmanın bir yolu olarak Karşılaştırmalı Avantaj Sınırlama stratejisi, geliştirme stratejisini önerir. Ülke vatandaşlarının verimliliğinin sağlanması için genellikle eşitsizliği gidermek amacıyla yeniden gelir dağılımı yoluna gidilmesini gerektiğini savunur. Lin, verimlilik ve eşitlik amaçlarının fonksiyonel gelir dağılımı aşamasında kenetlenilebileceğini

düşünüyor. Bunun da Karşılaştırmalı Avantaj Sınırlama s stratejisi takip edilerek gerçekleştirilebileceğini çalışmada savunuyor (Islam , 2013).

1.4.2. Kharas ve Kohli çalışması

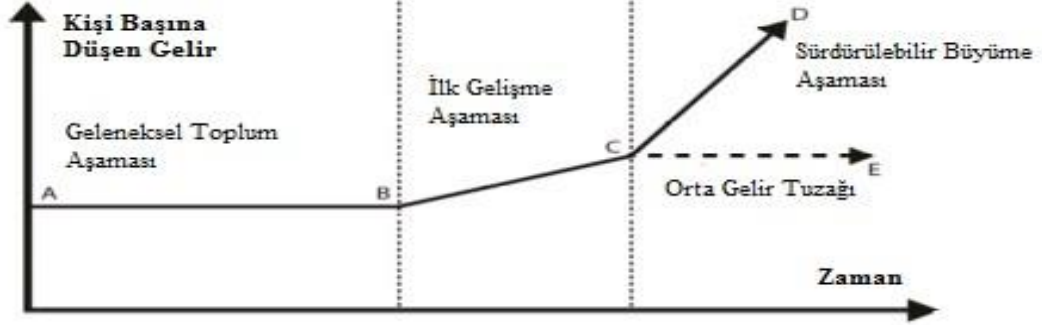
Düzenli bir büyüme yapısı geçiren ülkeler mili gelirin sürekli arttığını ancak bazı orta gelirli ülkelerin ise belirli bir büyüme seviyesinde sıkışıp kalmasını, özellikle verimliliğe dayalı bir büyüme anlayışının yaşanmamasından kaynaklandığını savunmaktadır. Ülkelerin OGT'den kurtulması için geliştirdikleri çalışmada, üç temel dönüşümün gerçekleştirilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Bu dönüşümler; uzmanlaşma, toplam faktör verimliliğine dayalı büyüme ve gücün ve kurumların merkezileşmesidir (Gill ve Khras, 2007).

Uzmanlaşma, az gelişmiş ülkelerde tarımda görülen düşük verimlilik düzeyinin varlığından dolayı tarımda istihdam edilen kesimin, verimliliğin yüksek olduğu sanayi ve hizmetler sektörüne kaydırılarak ekonomik büyümede iyileşmeler gözlemleneceğini düşüncesini savunmaktadır. Genellikle gelişmiş ülkelerde görülen kentleşme olgusunun zamanla orta gelirli ülkelerde de hızlandırılması gerektiğini, artık üretimin daha çok kent merkezlerinde gerçekleştiği olgusu üzerinde durmaktadırlar. İç talebin canlandırılması ve kadının ekonomik hayata daha çok katılımının gerçekleşmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (Köse ve Öncü, 2000).

Gücün ve kurumların merkezileştiği, gelişmiş ülkelerde görülen merkezin etkin ve güçlü yapıda olduğu, kurumlarının saygın ve şeffaf olduğu özellikle Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde belirgin bir şekilde ortadadır. Bu iki ülkenin ekonomik anlamda meyvelerini aldıkları gözlemlenebilmektedir. OGT'de olan ülkelerde genellikle merkeziyetçi yapının çok fazla korunamaması, şeffaflığa riayet edilmemesi ve kurumlarının güvenilir yapılarından dolayı ekonomik anlamda beklenen dönüşümü gerçekleştiremeyeceklerini belirtmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştirmeleri halinde OGT'deki bu ülkelerin de yüksek gelirli ülkelerle rekabet edebilir hale geleceğini, yaptıkları çalışmada savunmaktadırlar (Kharas ve Kohli, 2007).

1.4.3. Tho'nun aşamalı kalkınma çalışması

Tho (2013 yılında, aşamalı kalkınma çalışmasında OGT açıklanmıştır. Bu çalışma da ülkelerin kalkınma aşamalarını 4 gruba ayırmaktadır.

Grafik 1.3. Ekonomik aşamalı kalkınma süreci

Kaynak: Tho, T., V., 2013, The Middle-Income Trap: Issues for Members of The Association of Working Paper Series, 4. Asian Development Bank Institute [online], Waseda University Tokyo, <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156275/adbi-wp421.pdf> [Ziyaret Tarihi: 15 Aralık 2017].

- A – B: Geleneksel toplum, az gelişmişlik, yoksulluk tuzağı.
- B – C: Başlangıç geliştirme aşaması, yoksulluk tuzağından kaçış, piyasaların ilk gelişimi.
- C: Orta gelir seviyesi.
- C – D: Sürekli büyümeyi yüksek gelir düzeyine (D) devam ettirmek.
- C – E: Durgunluk, düşük büyüme ve orta gelirli tuzağı.

Grafik 1.3'te A-B aralığı, ilk aşama yoksulluk aşaması ile karşılaşan ülkelerin bulunduğu ve düşük gelirli ülkelerin yer aldığı geleneksel toplum aşamasını göstermektedir. İkinci aşamada (B-C aralığında) ise yoksulluk tuzağından çıkan ve uzun süre orta gelirli ülkeler kategorisinde kalan ilk gelişme aşamasını göstermektedir. C noktası ülkeler için kritik bir durumu ifade etmektedir. Bu nokta, orta gelir düzeyini ifade etmektedir. Eğer ülkeler tarım sektöründen imalat ve hizmetler sektörüne doğru bir dönüşüm gerçekleştirebilmişlerse üçüncü aşamaya geçebilirler. Üçüncü aşamada (C-D aralığında) artık ülkeler sürekli büyümeyi hedefleyen, tarım sektöründen sanayi ve hizmetler sektörüne doğru istihdamın olduğu, toplam faktör verimliliğinin arttırılmasına yönelik ülkeleri ifade etmektedir. Eğer ülkeler üçüncü aşamadaki bu dönüşümleri

gerçekleştiremezlerse orta gelir tuzağı (C-E) aralığında, durgunluğun yaşandığı ve düşük büyüme sürecinin gerçekleştiği ülkeler olarak devam edeceklerini aşamalı kalkınma çalışması ile savunmaktadır.

Tho (2013), ülkelerin OGT olgusunu açıklamaya çalıştığı bu çalışmasında OGT'nin üç temel nedeni üzerinde durmaktadır. İlki; emek arzının azalması ile emek ücretlerinde artışların yaşanmasının emek verimliliği ile desteklenmemesi ve emeğin reel ücretindeki artışın emek verimliliğinden fazla olmasından dolayı OGT gerçekleşmektedir. İkinci neden ise ilk gelişme aşamasında emek ve sermayeye dayalı ekonominin olmamasıdır. İlk etapta emeğin fazla sermayenin ise az olmasından dolayı, ülkelerin emek yoğun mallara yoğunlaşmamasından kaynaklanmaktadır. En son neden ise; orta gelirli ülkelerin artan ekonomik büyüme ile yüksek teknolojik yenilikler için beklenen hamlelerin yapılamaması sonucu, karşılaştırmalı üstünlüklerin kaybedilmesinden dolayı ülkelerin OGT'de olduklarını savunmaktadır.

1.4.4. Aoki'nin çalışması

Aoki (2011) yaptığı çalışmada ekonomik gelişme evrelerini kullanarak OGT kavramını nüfusun yapısı üzerinden yola çıkarak incelemiştir. Bu çalışmasında Çin, Japonya ve Güney Kore ülkelerinin nüfus yapılarını dikkate alarak OGT'nin oluşumuna giden yolda ekonomik gelişme evreleri yardımı ile açıklamaya çalışmıştır. Bu çalışmada özellikle her ülke için toplam istihdamın toplam nüfus içindeki oranına, nüfusun ekonomik değişimine ve sektörlerdeki kişi başına düşen gelir değişimi değerleri üzerinde durmuştur.

1.4.5. Zhuang çalışması

Zhuang, Vandenberg ve Huang'ın geliştirdiği, öncülüğünü Zhuang'ın yaptığı bu çalışma 2012 yılında OGT'yi evreler halinde incelemek için Lewis'in; İkili Yapı Modeli dikkate alarak geliştirmişlerdir. Bu çalışmanın en önemli özelliği; ekonomik gelişmenin seyri, emek faktörünün istihdamdaki sektörel dağılımının emeğin niteliği üzerinden oluşmasıdır. Çalışmada istihdam yapısının ve emeğin niteliğinin her bir evrede farklılık gösterdiğini savunmaktadırlar. Yani ilk aşamadaki düşük gelir düzeyindeki sektörün istihdam yapısı ile emeğin niteliğinin, son aşamadaki yüksek katma değerli ürün üreten

istihdam yapısının farklı olduğunu savunmaktadırlar (Zhuang, Vandenberg ve Huang, 2012).

Zhuang vd. (2012), geliştirdikleri ‘ekonominin gelişme evreleri’ çalışmasından yola çıkarak OGT ile ilgili politika önerileri ise;

- Makroekonomik, sosyal ve siyasal istikrarın varlığı önemlidir. Çünkü istikrarsız bir ortamda piyasanın belirsizleşmesi ile yatırım ve üretim planlaması olumsuz etkilenir.
- Firmaların piyasada etkin bir şekilde hareket edebilmesi için kamunun altyapı yatırımlarına önem vermesi gerekmektedir. Ayrıca kamunun gelecekte kalifiyeli işgücü ihtiyacını karşılayabilmesi için beşeri sermaye yatırımlarına ağırlık vermesi gerekir.
- İyi işleyen piyasaların varlığı için kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanması ve verimli alanlara yapılan yatırımlar ve teşvikler aracılığıyla öncelik verilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadırlar.
- Endüstriyel politikalarla ekonominin her aşamasına odaklanması ile OGT’den kaçınmak ve yüksek gelirli ülkeler kategorisine ulaşılması sürecinde bu politika önermelerinin kilit rol oynadığına yaptıkları çalışmada değinmektedirler.

1.4.6. Politik iktisat çalışması

OGT’ye yönelik bir diğer çalışma ise politik iktisat ile ilgili çalışmadır. Bu çalışmanın savunduğu en temel düşünce; bir ülkede ekonomik ve politik kurumların gücü ekonomik gelişmeler üzerinde birçok olumlu etkiye neden olmaktadır. Bu çalışmayı, Hartwell ve Wang gibi yazarlar tarafından ele alınmıştır. Orta gelirli ülkelerin yaşadığı politik istikrarsızlıklar, eşitsizliğin fazla olması, yolsuzlukların görülmesi, kurumlar arası yaşanan sorunlar, rüşvet, adam kayırmaların fazlalığı ve kurumsallaşmada yaşanan sorunlar, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sürecini olumsuz etkilediği savunulmaktadır (Ünlü ve Yıldız, 2017).

Politik iktisat konusunda Hartwell’in 2013 yılı çalışmasına göre, iyi işleyen kurumların olduğu bir ülkede refah artışı gerçekleşir. Dolayısı ile bu iyi kurumların varlığı için ülkenin özellikle beşeri sermaye yatırımları ile gerçekleştirebileceğini bunun

da ekonomik iyileşmelere ve kaynak tahsisinde etkinliğin artması gibi olumlu gelişmelere neden olabileceğini belirtir. Hartwell OGT'yi açıklarken politik istikrarsızlıkların ve kurumların iyi işleyememesinden dolayı ekonomik özgürlükleri olumsuz etkilediğini dillendirmektedir. Kamunun ekonomik alanda pek fazla olmaması gerektiğini aksi takdirde dışlama etkisine neden olabileceğini ve krizleri beraberinde getirebileceğini savunur. Kamunun ekonomik alanda büyümesi beraberinde rüşvet ve yolsuzlukları getirebileceğinden dolayı kurumları yıpratarak sürdürülebilir bir büyüme anlayışını olumsuz etkileyecektir (Hartwell, 2013).

OGT kavramını politik iktisat çalışması ile açıklamaya çalışan Wang 2014 yılında OGT kavramını 'Politik-Ekonomik Dönüşüm Teorisi' kapsamında ele almıştır. Wang, hükümet politikalarının ekonomik büyüme düzeyini farklı etkilediğini dile getirdiği çalışmasında, siyasi baskılar ve hükümet politikaları ile kamu yatırımlarına öncelik verilerek devlet kapitalizminin oluşması özel sektörün küçülmesine neden olacaktır. Özel sektörün baskılanması ile özel sektör üzerindeki finansal baskı artacağından sermaye azalan getiri oranlarının ortaya çıkması ile ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyerek OGT'nin oluşmasını tetiklediğini savunmaktadır. Hükümetlerin izlediği bu yanlış politikalarla özel sektörde istenen yatırımların gerçekleşmesi zorlaşır. Ayrıca kamu sektöründe de kaynakların yatırımlara yönelmemesinden dolayı kaynakların verimli kullanılmamasına neden olacağını çalışmasında dile getirmiştir.

Politik iktisat konusundaki son çalışma ise Foxley ve Sossoff'a ait olan 2011 yılında yayınlanan çalışmalardır. Foxley ve Sossoff (2011); bir üst gelir grubuna yükselmek isteyen ülkelerin öncelikle politik uzlaşmayı gerçekleştirmesi gerektiğini savunurlar. Bu uzlaşma olgusu orta gelirli ülkelerin toplumsal yapısında var olmadığından dolayı genellikle ülkeler bu tuzakta sıkışıp kalmaktadırlar. Doner ve Schneider (2016)'da orta gelirli ülkelerin kurumsal alt yapılarının olmaması ve kurumlarının sosyal gruplara göre bölünmesinden dolayı bir araya gelinmemesi ile bir koordinasyon eksikliği görürler. Bu ülkelerin politik uzlaşma olgularını oturttuktan sonra ekonomik bir takım gelişmeleri gerçekleştirmeleri ile yüksek gelirli ülkeler kategorisine erişebileceklerini dillendirmektedirler.

Politik iktisat çalışması OGT kavramı üzerinde politik kurumlar, hükümet politikaları, yolsuzluklar, kurumların iyi işlememesi veya işletilmemesi, kamunun büyüklüğü, kamunun ekonomik alana fazla müdahale etmesi, eşitsizliklerin artması ve sosyal adaletin olmamasından dolayı OGT'nin var olması ile kendini göstermektedir (Ünlü ve Yıldız, 2017).

1.5. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Büyüme Teorileri

Büyüme, bir ekonomideki kapasite kullanımının artması ile gerçekleşebileceği gibi verimliliğin artırılması şeklinde de kendini göstermesidir. İktisadi büyüme; ekonomide belirli bir zaman diliminde üretilen mal ve hizmetlerin bileşiminde ve/veya miktarında oluşan artışlar olarak tanımlanır. Bu artışlar üretim faktörlerindeki artışlar olabileceği gibi teknolojiye yaşanan gelişmelerle de olabilir (Peterson, 2011).

Ülke ekonomisindeki büyüme, bir ülkenin reel hasılasında meydana gelen artış ile gösterilmektedir. Ekonomik büyüme ise kişi başına düşen reel hasıladaki artışlardır. Yani üretim kapasitesindeki artışlarla ortaya çıkmaktadır (Gürler, 2016).

Ekonomik büyüme ve kalkınma kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadırlar. Oysaki kalkınma, ekonomik büyümeye göre daha geniş ve uzun vadede kendini gösteren bir kavramdır. Kalkınma uzun dönemli bir olgu olarak karşımıza çıkar. Kalkınma; siyasal, sosyal, toplumsal ve kültürel birçok kavramı içine alan toplum refahının artması ve kurumların gelişimi ile kendini göstermektedir. Kalkınma olgusu az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için ekonomik ve sosyokültürel yapılarının gelişmesi ve yenilenmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Büyüme kavramı ise gelişmiş ve gelişme sürecindeki ülkeler için kullanılmakta, nitelikten çok nicelik olarak ekonominin genişlemesini ifade etmektedir (Kutlu, 2004).

Büyüme teorilerinde değişik sınıflandırmalar yapılmaktadır. Genel kabul gören sınıflandırma biçimi, Geleneksel Büyüme Teorileri ve Modern Büyüme Teorileri olarak ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel Büyüme Teorileri kendi arasında; Klasik Büyüme Teorisi, Karl Marx'ın Büyüme Teorisi, Schumpeter'in (1911-1939) Büyüme Teorisi ve Keynesyen'in Büyüme Teorisi olarak 4'e ayrılmaktadır. Modern büyüme teorileri ise

kendi aralarında; Harrod-Domar (Kararsız-Denge) Büyüme Teorileri, Neo-klasik (Kararlı Denge) Büyüme Teorileri ve İçsel Büyüme Teorileri olarak 3'e ayrılmaktadır.

1.5.1. Orta gelir tuzağı çerçevesinde geleneksel büyüme teorileri

Büyümenin üretim kaynaklarını ve ülkenin üretim kapasitesinde oluşan, niceliğinde ve niteliğinde meydana gelen artış sürecine bağlı olmaktadır. Dolayısıyla teknolojik seviyeyle harmanlanıp gerek geliştirdiği gerekse genişlettiği bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç, ülkenin üretim hacmindeki artışla ve kişi başı milli gelirdeki iyileşmelerle kendini gösterilmektedir.

Bir kıtlık bilimi olan ekonomi, bu kıtlığın bölüşümü, kaynak tahsisinde etkinliğe ulaşması, verimlilik düzeyinin seyri ve öncelikli alanlara ağırlık vermesi gibi kararlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Verimlilik; teknolojik bütünleşmeyle ve ekonomik performansla yakından ilgilidir. Bu yakın ilişki teknolojinin önemini ortaya koymaktadır. Verimlilik ve teknolojik gelişmelerin üretim fonksiyonlarına özellikle Cobb-Douglas üretim fonksiyonuna başvurulmaktadır (Yardımcı, 2006).

Cobb -Douglas tipi üretim fonksiyonu teorik ve uygulamalı çalışmalarda sıklıkla başvuru alan bir üretim fonksiyondur. Bu üretim fonksiyonun genel görünüşü şöyledir; (Dündar, 2013).

$$Y = f(K, L)$$

$$Y = AK^{\alpha}L^{1-\alpha}$$

Y: Çıktı

a: Semaye Esneklik Katsayısı

A: Üretim Teknolojisi

K: Sermaye

L: İş Gücü

$\alpha > 1$ ise ölçeğe göre artan getiri

$\alpha = 1$ ise ölçeğe göre sabit getiri

$1 > \alpha$ ise ölçeğe göre azalan getiriyi ifade eder ki verimlilik artışı için ölçeğe göre artan getiri olması gerekir.

1.5.1.1. Klasik büyüme teorisi

Ekonomik büyüme üzerine yapılan analizler ve bu analizler ışığında ortaya konulan teoriler makroekonominin ekollerine dayanmaktadır. Bu makroekonomik ekoller makro iktisadi politikalara göre şekillenen bir ekonomik büyüme görüşü ve ekonomik politikalarla desteklenen bir teorisi vardır. Klasik iktisat kuramı XVIII. yy'de önem arz etmeye başlamıştır. Fizyokratlar klasik iktisadi düşüncenin oluşumuna öncülük etmişlerdir. Klasik iktisadi düşünce temelleri fizyokratların sanayileşme ve teknolojik ilerleme süreci ile oluşmaktadır (Günsoy, 2013).

Klasik büyüme teorisi özellikle Adam Smith, David Ricardo ve Thomas Malthus teorileri etrafında şekillenmiştir. Adam Smith'in yazmış olduğu Milletlerin Zenginliği (1776), adlı çalışma klasik iktisat teorisinin temel eseri olarak görülmektedir. Ekonomik büyüme kavramını ilk kullanan iktisatçıdır. Ekonomik büyümeyi açıklarken; özellikle sermaye birikimi, iş bölümü ve uzmanlaşmayı kullanmaktadır. Görünmez el, uluslararası ticaret de kullandığı kavramlar arasındadır. Smith, hükümetler savunma ve adaleti sağlamalı ve alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmelidir. Hükümetlerin; bireysel çıkarların olduğu bir ekonomide piyasaya müdahalenin olmaması gerektiğini ~~savunur~~ çünkü görünmez elin bir şekilde devreye girerek piyasanın işlerliğini sağlayacağı fikrini savunmaktadır (Gürler, 2016).

Adam Smith, iş bölümü ve uzmanlaşma yapılarak üretim de olumlu sonuçlar doğuracağıdır. Sermaye birikimi arttıkça ücretler yükselecek ücretlerin yükselmesi nüfus artışına neden olacak, sermaye stoku ve çalışabilir fert artacağı için ekonomi zenginliğe erişecektir. Ekonomi daima bu zenginlik eşiğinde kalmaz. Durgunluk dönemi yaşadığında kâr hadleri azalacak, yatırımlar azalacak ve ücretler düşmeye başlayacaktır. Smith'in durgunluk dönemi karamsar tablosu OGT'deki gibi bir karamsarlığa göre değerlendirince daha olumludur. Smith, iş bölümüyle, teknolojik gelişmelerle ve emeğin verimliliğinin artırılması ile bir şekilde o karamsar ekonomik durumdan kurtulmanın mümkün olduğunu vurgulamaktadır (Smith, 2006).

David Ricardo da A. Smith gibi büyüme teorilerinde 'Azalan Verimler Yasasının' geçerli olduğunu savunur ama büyüme teorilerini açıklarken gelir dağılımını belirtirken gelirin; emek, sermaye ve toprak sahipleri arasında bölüşüldüğünü, emeğin

karşılığı ücret, sermaye sahibi (girişimci) karşılığı kâr, toprağın karşılığı Rant şeklindeki payları üzerinde durmaktadır. Toprağın kıt olması, tarımdaki teknik ilerlemelerin azlığı ve düşük verimli toprakların tarıma açılması ile tarımda Azalan Verimler Yasası geçerlidir. Tarımdaki bu Azalan Verimler Yasası sermaye birikimi ve emeğin ücretinin artmamasına neden olarak azalan verimler belirginleşmektedir (Ünsal, 2007).

Thomas R. Malthus'un; 'Nüfusun Prensipleri Üzerine Bir Deneme' (1798) adlı kitabında nüfus ile ilgili çalışmalarının yanında büyüme süreci ile alakalı düşüncelerine de yer vermiştir. Nüfusun geometrik olarak arttığını, gıda ürünlerinin ise aritmetik olarak arttığını dolayısıyla nüfusun kontrol altına alınması gerektiğini belirtir. Bu fark katlanarak büyümekte ve bu uyumsuzluk Malthus'un teorisini şekillendirmektedir. Teorisini toprak arzı sabitliği ve nüfus artış hızı, gelirin artması ile doğru orantılı olduğu üzerine inşa eder. Toprak arzı sabit olması ve verimsiz toprakların üretime açılması ile azalan verimler geçerli olması ve gelirin artması ile nüfus arasındaki pozitif ilişki bu farkın derinleşmesine neden olmaktadır (Günsoy, 2013).

Malthus'a göre OGT'nin oluşabileceği yönünde değerlendirilebilir fikri iktisat literatüründe hâkim bir düşüncedir. OGT kavramı çerçevesinden bakıldığında nasıl ki toprak arzı ekonomik sistemin bir parçası ise nüfus da öyledir. Teorisinde; teknolojik yenilikler ve sermaye stoku ihmal edilmesi ile gıda arzındaki aritmetik artışla beraber nüfustaki geometrik artışın OGT ile ilişkisinin kanıtı zayıf bir olasılık olarak görülmektedir (Gövdere ve Türkoğlu, 2016).

1.5.1.2. Karl Marx'ın büyüme teorisi

Marx, 1818-1881 yılları arasında yaşayan önemli bir iktisatçıdır. İktisadi düşüncelerinin şekillenmesinde yaşadığı dönem ve liberal ekonomik sistem etkili olmuştur. İngiltere'de yaşanan sanayi devrimi ve sonrasında kendini hissettiren kapitalist sistemin beraberinde getirdiği sorunlar, genellikle yaşanan krizler ve işçi sorunları Marx'ın sosyalist sistemi benimsemesinde etkili olmuştur (Taban, 2011).

Kapitalizmle beraber sermaye birikiminin belirli bir kesimin elinde toplanması, kendi aralarındaki rekabetin ve işçi sorunlarının artması ile krizlere davetiye çıkarılacaktır. Bu sorunlarla beraber sermaye sahiplerinin güçleneceğini ve

hükümetlerin kapitalist düzen taraftarları karşısında zayıflayacağını; sosyalist sistemin oluşması ve işçi kesiminin yönetime gelmesi ile bu sorunlarla baş edebileceği düşüncesi etrafında fikirlerini şekillendirmektedir. Sermayenin belirli ellerde toplanması, gelir dağılımı adaletsizliklerin yaşanması kapitalist sistemlerde ekonomik krizler sonucu OGT ye yakalanacak olan ekonomilerin durgunluk dönemlerinin yaşanacağı fikirleri arasındadır (Tezel, 2000).

Marx büyüme teorilerini; Emek Değer Teorisi, Artı Değer Teorisi ve Kâr Teorisi ile açıklar. Emek Değer Teorisi; bir malın değerinin üretim aşamasında harcanan değerle ölçüldüğünü belirtir. Malların fiyatları da emekle ölçülür. Artı Değer Teorisinde ise işçi kesiminin oluşturduğu artık değeri, işçi ücretlerine yansımayan fazla çalışma ve/veya az ücretin sonucu oluşan kapitalist kesimin elinde kalan değerdir. Kapitalist kesimin verimlilikleri artırarak veya fazla çalışma süreleri ile bu artı değeri arttırabilmektedir. İşçilerin buna itiraz etme gibi bir lüksü olamamaktadır. Çünkü işveren, işsizliğin fazla olduğu yerlerde işçi bulmakta sorun yaşamamaktadır. Bu durumu Marx istihdam edilemeyen emekteki bu arzı yedek sanayi ordusu olarak ifade etmektedir (Gürsoy, 2013).

Kâr teorisi; kapitalistin varmak istediği üretim sürecinde ‘artık değer’ oluşturarak hasılatını arttırması, gerek sabit gerekse değişken giderleri azaltması sonucu oluşan toplam değerdir (Gürler, 2016).

1.5.1.3. Schumpeter’in (1911-1939) büyüme teorisi

Schumpeter, Karl Marx’ın fikirlerinden etkilenerek Marx gibi kapitalizmi tarihi bir olay olarak görmektedir ama Marx gibi kapitalizmin bir gün çökeceğini değil de kapitalist sistemin başarılı bir şekilde işleyeceğini savunmaktadır. İşçi hasılatlarının artacağını ve entelektüel bir kesimin doğacağını ve bunların sermaye sahiplerine karşı olacaklarını savunur ve kapitalizmin çökmesi, yalnız refah artışının doğması ile oluşan işçi ve entelektüel kesimin mücadelesinin kazanılması ile gerçekleşebileceğini savunur. Schumpeter büyüme konusundaki fikirlerini; yenilikler ve girişimciler kavramları ile açıklamaktadır (Ünsal, 2009).

Girişimcilerin beraberinde getirdikleri yenilikler kapitalist düzenin işlemesine aracılık etmekte ve kapitalist düzende görülen ekonomik sistemdeki dalgalanmalara neden olmakta olduğunu savunan Schumpeter, Marx'ın düşünceleri ile örtüşmektedir. Yenilik büyümeyi tetikler ve yenilikler büyüme ile yakın ilişki içindedir. Yenilikler; yeni kaynakların bulunması şeklinde olabileceği gibi var olan teknik donanımın ilerlemesi şeklinde de olabilir. Schumpeter, retim faktörlerinin değiştirilmesinin yeni bir bileşen oluşturularak da oluşabileceğini savunur. Yeni piyasaların oluşması veya bulunması, tasarrufu sağlayan teknik ilerlemeler ve ürünlerin gelişimi ve oluşumu için bulunan hammadde kaynaklarının bulunması da yenilikler arasında sayılmaktadır. OGT'ye yakalanmak istemeyen bir ekonomi mutlaka yeniliklerin önünü amalı ve girişimcileri destekleyecek ekonomi politikalarını savunmalıdır. Schumpeter bu süreçte kapitalist sistemin genişleyeceğini savunmaktadır (Günsoy, 2013).

1.5.1.4. Keynesyen büyüme teorisi

John Maynerd Keynes (1936), Para, Faiz ve İstihdamın Genel Teorisi kitabında O dönemde hâkim olan klasik iktisadı sarsan sorunlar ve klasik iktisadın tartişılan dünya görüşü vardı. Klasik iktisadı eleştirel düşüncelerini kitabında dile getirmiştir.

1929 yılında ABD'de başlayan Büyük Buhran dünyanın hemen hemen her yerini etkilemiştir. Keynes, ABD'de başlayan ve dünyayı sarsan büyük buhranın talep yönlü politikalarla aşılabileceğini savunuyordu. Büyüme konusundaki görüşleri ve yaptėı analizler statiktir. İşsizliğin nedeninin talep yetersizliği olduğunu düşünen Keynes talep yetersizliğinin giderilmesi ile aşılacağını, kitabında aklamıştır. Keynes'e göre iktisattaki gelir ve istihdam taleple ilgili faktörlerdir. Bundan dolayı OGT'ye düşen ülkeler, durgunluk döneminde olan ülke ekonomileridir. Bu Ekonomilerin durgunluktan çıkması için talep yönlü politikalara öncelik verilerek ve toplam talebi artırılarak durgunluktan çıkabileceklerini savunur (Keynes, 2000).

1.5.2. Orta gelir tuzağında modern büyüme teorileri

OGT'de Modern büyüme teorileri; Harrod-Domar (Kararsız-Denge) büyüme teorileri, Neo-Klasik (Kararlı Denge) büyüme teorileri ve İçsel büyüme teorileri olarak 3 başlıkta incelenebilir.

1.5.2.1. Harrod-Domar (kararsız-denge) büyüme teorileri

Keynes yatırım harcamalarının özellikle toplam talep üzerindeki olası etkileşimini araştırmıştır. Bu araştırmada yatırımların üretim kapasitesi üzerindeki etkilerini ihmal etmiştir. Büyüme konusundaki analizleri kısa dönemli statik analizlerdir. Harrod ve Domar ise Keynes'in kısa ve statik çözümlemesini; uzun dönemde ve dinamik analiz ederek büyüme konusundaki sorunlar ile ilgilenip Keynes'i eleştirel makaleler yazmışlardır (Ünsal, 2009).

1.5.2.1.1. Harrod büyüme teorisi

Harrod Büyüme Teorilerini açıklarken özellikle kullandığı iki kavramdan söz edilebilir. İlki tasarruflar diğeri ise yatırımlardır. Modelinde tasarrufların denge unsuru olduğunu ve milli gelirin artan fonksiyona sahip olduğunu varsayar. Yatırımın da sermayenin Marjinal verimliliğine bağlı olduğunu ve bu tasarruf eğilimine uymak durumundadır. Bu teorinin işleyişi birbirinden farklı üç büyüme hızından oluşan eşitlikler kullanılmıştır. Birincisi, gerekli büyüme hızı gerçekleşirse ne kapasite fazlası ne de atıl kapasite oluşmayacaktır. Biriken mal stoku oluşmaz, üretilen mallar satılmış olur. İkincisi, fiili (gerçekleşen) büyüme hızı ise dönem sonunda toplam üretimde meydana gelen artış olduğu için gerçekleşen dönem sonu büyüme hızıdır da denebilir. Üçüncüsü, doğal büyüme hızı ise tam istihdamı temsil eder. Artan nüfusa yetecek kadar istihdam yaratacak büyüme hızı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu büyüme hızları enflasyonist bir durum oluşturabileceği gibi durgunluk ve dengedeki bir durum da olabilir. Fiili büyüme hızının gerekli büyüme hızından büyük olması sonucu enflasyonist bir durum yaşanır. Fiili büyüme hızı gerçekleşen büyüme hızından küçükse durgunluk yaşanmasına neden olacak ve OGT ye düşen bir durum yaşanır (Berber, 2006).

1.5.2.1.2. Domar büyüme teorisi

Domar da Harrod gibi yatırımların dinamik etkilerini uzun dönemde incelemektedir. Yatırımların ekonomik etkilerinin farklı iki yönde olduğunu ileri sürmüştür. İlki yatırım harcamalarının üretim kapasitesini arttırıcı etkisi yani arz yönlü

etkisi ikincisi ise yatırımların gelir arttırıcı etkisi bu da talep yönlü etkisidir. Dengeli büyüme ise bu iki etkinin birbirine eşit olduğu durumda gerçekleşir (Ünsal, 2007).

OGT'ye düşmeyen ekonomiler dengeli büyüyen ülkelerdir. Yatırımlarını bu iki etki arasında bölüşümünde sorunların olmadığı ekonomi OGT'ye yakalanma riski az olan ülkelerdir. Büyümeye yönelik olarak ekonominin tam istihdam denge durumunda olduğunu varsayar. Yapılan yatırım harcamaları ekonominin arz yönlü etkilerle üretim kapasitesinin arttırılmasıdır. Ekonomilerdeki temel sorun, tam istihdamda üretim sürecinin iyi işlemesi ile gerçekleştirilememesidir (Berber, 2007).

1.5.2.2. Neo-Klasik (kararlı denge) büyüme teorileri

Bu teoriye en önemli katkıyı veren iktisatçı; R. Solow tarafından verildiği için 'Solow modeli' de denilmektedir. Teorisine baktığımızda bir ekonomide sermaye birikimindeki artış, işgücündeki artış ve teknolojik gelişmelerle etkileşiminin nasıl olduğunu, dolayısıyla bunun ekonomik büyümesini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla tasarlanmıştır. (Gürler, 2016).

Solow, Harrod-Domar teorisini eleştirerek, üretim faktörlerinin kendi aralarında ikame olabileceği varsayımı ile yola çıkmıştır. Faiz oranları ile beraber ücretlerin esnek olacağı ve bunun beraberinde sermaye ile var olan emeğin birbirinin yerine ikamesi kolaylıkla sağlanacağını öngörmüştür (Özsoy, 2009).

Sadece sermaye stokunu arttırmaya dayalı bir üretim teorisi bir şekilde sıfır büyüme ile dengelenmektedir. Bu dengeyi, OGT diye tanımlarsak OGT'de olan bir ekonomi sadece sermaye artışı ile bu tuzaktan çıkamaz, bu tuzaktan Ar-Ge yatırımları ve teknolojik ilerlemeler gibi birçok yenilikle çıkılabileceğini savunur (Yeldan, 2012).

1.5.2.3. İçsel (endojen) büyüme teorileri

İçsel Büyüme Teorilerinin (İBT) ekonomik temellerini Romer (1986) ve Lucas'ın (1988) yaptığı araştırmalara dayandığı konusunda iktisat çevrelerince görüş birliği bulunmaktadır. Yaptıkları analizlerde artık kavramının büyüme sürecinde hesaplanıp hesaplanmayacağı değil, artık kavramını etkileyen faktörler üzerinde durmak

ve çeşitli ülkelerde bu kavramın aynı etkiye sahip olup olmadığını kamu ve özel kesim tercihlerini irdelemektir. İBT'nin varsayımları: (Günsoy, 2013).

- Artan getiri; sermaye birikiminin sadece fiziksel sermayenin değil beşeri sermayeyi de içermesi ile sermayenin birim başına düşen gelirden artışın olacağıdır.
- Olumsuz dışsallık; büyüme açısından ciddi bir sorundur. İBT ile bu dışsallıklar, oluşturulan verimlilik artışları ile giderilebilir.
- Eksik rekabet piyasaları; yeniliklerin oluşa bilmesi için teoriye dâhil edilmiştir. Piyasa mekanizması ile oluşan telek karı daha fazla yeniliğe teşvik edecek olmasıdır.
- Sosyal altyapı; eğitim, sağlık ve yatırım harcamaları için yapılan kamu harcama ve hizmetlerinin dolaylı veya doğrudan yapılması sosyal anlamda olumlu gelişmeler sağlanacaktır.

AK Modeli: Sergio Rebelo (1991), tarafından Neo- Klasik fonksiyondan bazı üretim faktörlerinin çıkarılması (işgücü, toprak) ve beşeri sermayenin de modele dâhil edilmesi geniş bir sermaye birikimi kavramının oluşması sermayenin kendine yetebilmesini sağlaması varsayımı ile orta çıkmıştır. Ar-Ge harcamalarının, eğitim ve sağlık gibi sosyal harcamaların yüksek olduğu ülkeler de OGT'ye yakalanmayan ülkelerdir.

İçsel Büyüme Teorileri, gelişme performansını yakalayan ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin bu büyüme performanslarını yakalayamaması sonucu gelir farklarının giderek artabileceğini savunur. Makul bir büyüme oranı için gerekirse devlet müdahalesinin olması gerektiği düşüncesindedir. İBT'ye göre büyüme yorgunluğunun olduğu, teknolojik gelişmeyle beşeri sermayesini geliştirmeyen ülkelerin ve katma değer yaratacak kamu harcama yatırımları gerçekleştiremeyen ülkeler OGT'ye yakalanacak ülke profili çizmektedirler (Robelo, 1991).

Büyüme teorilerine değindikten sonra büyümeden daha geniş bir kavram olan kalkınma kavramına değineceğiz. Kalkınma sürecini OGT'de olan ülkelerin çok iyi yönetemediği görülmektedir.

1.6. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Kalkınma Teorileri

Kalkınma, bir ülke ekonomisinin sadece yıllık büyümesi ile değil bu büyümenin yanında kültürel, sosyal, siyasal, eğitim ve sanat gibi birçok anlamda yapısal dönüşümlerin olduğu uzun dönemleri kapsayan bir süreçtir. Kalkınma kavramı, önceleri ekonomik büyüme için kullanılıyordu. Daha sonra sosyal çevre, insan, yönetim sistemi ve insana verilen değer gibi faktörlerde kalkınma tanımının içine alınması ile daha büyük bir olgu halini almıştır. F. Harbinson'a göre kalkınma; olan ve/veya oluşturulan yeniliğin getirdiği her alanda kendini gösteren olumlu değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. Kalkınmayı sağlayan faktörler; sermayenin doğru kullanımı, pazarlanabilme, teknolojinin verimli kullanımı, uygun sosyal bir ortam ve istikrarlı bir yönetim anlayışı gibi faktörlerdir (Ergün, 2011).

Gelişmiş ülkeler, kalkınmaya ulaşmak için birçok temel süreçten geçmişlerdir. İlk önce emek yoğun teknoloji sonra taklitle ürün üretme ardından ağır sanayi teknolojisi sonrasında yenilikler bir sonraki aşamada Ar-Ge yatırımları ve yeni ürün geliştirme son olarak da bilimde Ar-Ge, yeni keşifler ve elektronik gelişmelerde sıklıkla yaşanması süreçleridir (Ünsal, 2009).

Kalkınma teorilerini üç başlık altında ele almak mümkündür. Buna göre Dengeli, dengesiz ve diğer kalkınma teorileri olarak sınıflandırılabilir.

1.6.1. Dengeli kalkınma teorileri

Ülkelerin ekonomik büyüklüklerine bakarak özellikle geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerin temel ekonomik sorunlarına odaklanmışlardır. Kalkınma sürecini yaşamış bir şekilde yapısal sorunların giderildiği gelişmiş ülkeler ile makroekonomik sorunlarını tam anlamıyla çözemeyen az gelişmiş ülkeler arasındaki farklılıklar üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Geri kalmış veya az gelişmiş ülkelerin; üretim faktörlerinin etkinliğindeki sorunlar, arz-talep dengesizlikleri, piyasa aksaklıkları, girişimci ruhunun oluşamaması, üretim teknolojisinin kısıtlılığı, verimlilik oranlarındaki düşüklük ve beşeri sermayenin doğru bir şekilde kullanılamaması gibi sorunlar bu ülkelerin kalkınma sürecinin önündeki en büyük engelleri teşkil eder (Başkaya, 1991).

Dengeli yaklaşıma göre günümüzün gelişmiş ülkelerinin, geçmişte yaptıkları gerek ekonomik, gerekse sosyal anlamdaki yapısal reformların, az gelişmiş ülkelerin bu reformları gerçekleştirememeleri ve modernleşmeyi ekonomik ve sosyal yapıya adapte edememeleri, onların az gelişmiş olmasının altında yatan en büyük nedendir (Özsoy, 2012).

Kalkınma teorileri içerisinde W. W. Rostow'un (1966), "The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto" adlı eserinden esinlenilerek ortaya çıkan aşamalar modeli büyümede durgunluk sorunu üzerinde durulduğu için önemli bir yere sahiptir. Rostow'a göre; tüm ülkeler belirli bir gelişme sürecinden geçmekte olup bu gelişme süreci beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar (Yilmazer, 2002):

- Geleneksel toplum aşaması
- Kalkış öncesi hazırlık aşaması (dönüşüm süreci)
- Kalkış aşaması (take-off)
- Olgunluk aşaması
- Kitle tüketim çağıdır.

İlk olarak; sınırlı üretim araçları ve çok düşük seyreden teknolojik varlıklar ile bu dönemde özellikle kişi başı milli gelirin belirli bir yerde kalması neticesinde büyümenin durgun olmasıdır. İkinci aşama; kalkışa hazırlanılmakta modern bir büyümeye geçmek ve dış dünyada oluşabilecek olumlu gelişmeler için zaman şartı vardır. Bu aşamada zaman önem taşımaktadır. Üçüncü aşamada; büyümenin önündeki engellerin kaldırıldığı, büyümeyi teşvik eden uygulamaların ve teknolojilerin hayata geçirildiği, yatırım ve tasarruf oranlarının arttığı ve yeni iş kollarının yaratıldığı bir aşamadır. Milli gelir artmakta, artan gelir tekrar yatırımlara kanalize edilerek büyüme hızlanmaktadır. Bu büyüme süreci ile beraber siyasi, sosyal ve toplumsal alandaki yapısal dönüşümler sağlanarak kalkınmanın da gerçekleşmesinin sağlanması için ortam oluşturulmaktadır (Rostow, 1966).

Olgunluk aşaması, teknolojinin gelişmesi ile her alana yayılan ve gelişen teknoloji ile uzun süreli gelişmelerin yaşandığı bir aşamadır. Kalkış aşamasında ise teknolojilerin üretildiği, ihracatın arttırıldığı, ithal edilen malları kendisinin üretebildiği

dışa bağımlılığın azaldığı ve teknolojinin her alanda kullanıldığı bir aşamadır (Gürler, 2016).

Son aşamada ise sürekli bir büyüme trendinin yakalandığı, milli gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamalarının oldukça üzerine çıktığı, kalkınmanın her alanda geliştiği, refah toplumunun olduğu, kurumlarının güven verdiği bir topluma ve gelir dağılımında adaletin tesis edilmesinin yaşandığı bir aşamadır. Kitlese refah çağı örneklerine baktığımızda; ABD'nin 1913-1914 yıllarında seri otomobil üretimine geçmesi ile başlamıştır. Batı Avrupa ve Japonya bu çağa, 1940-1960 yılları arasında girmiştir (Yıldırım ve Örnek, 2012).

Dengeli kalkınma teorisyenlerinden P. N. Rosentein-Rodan 1940'lı yılların ikinci yarısında çalışmasını sürdürdüğü ülkeler, savaş sonrası (ikinci dünya savaşı) geri kalmış ve/veya az gelişmiş olan Doğu Avrupa bölgesinde yer alan devletler üzerine yapmıştır. Bu ülkelerin geri kalmasındaki sorunları şöyle açıklamaktadır; Talep yetersizliği ve üretimin (arz) de yetersizliği milli gelirin artmasına engel teşkil eder. Geri kalmış bölgenin kalkınması için iki yollu bir reçete sunar. İlki, bölgede var olan emek gücü ile var olan sermaye birikiminin bir araya getirilmesi ile emek yoğunluğuna dayalı bir büyümenin gerçekleştirilmesidir. İkinci ise sermayenin emeğin yoğun olduğu bölgeye kaydırılması ile bir şekilde bunların bir araya getirilmesi ile ilgili bir çözüm sunmaktadır. Ancak ilk yolun zor olabileceği gerekçesi ile Rodan ikinci yolu uygun bulmakta ve geri kalmış olan ülkelere gelecek olan sermayenin nasıl kullanılacağı üzerinde durmaktadır (Yavilioğlu, 2002).

1.6.2. Dengesiz kalkınma teorileri

Bu teori, dengeli kalkınma teorilerinin düşük gelirli ülkelerin piyasa mekanizması ve piyasada oluşan fiyat mekanizmasının üretim faktörlerinin işlediğini eleştirdikleri için ortaya çıkmıştır. Piyasaya müdahalelerin olması veya kamunun piyasada olması piyasa mekanizmasının işlerliğini azalttığını düşündürmektedir. Dengesiz kalkınma teorisyenlerine göre kalkınma, sıçramalar ve patlamalar sonucu gerçekleşmektedir. Geri kalmış ekonomilerin kalkınma sürecinin yavaş bir gelişme süreci gerçekleştireceği düşüncesine karşı çıkılarak ekonomideki sıçramalar ve ileri geri dinamik bir süreci yaşayacağı temel prensibine dayanmaktadır. Dengeli modelde

yatırımlar belirli bir aşamada olacağı için büyümede durgunluklar yaşanabileceğini yatırımların dengesiz ve statik olmamasından dolayı büyüme ve kalkınmada sıçramalara neden olabileceğini savunurlar (Adaçay, 2013).

Albert O. Hirschman dengeli kalkınma modelleri ile temelde ayrılmamasına rağmen tepki olarak çıkardığı teoride dengesiz kalkınma teorilerini savunur. Serbest piyasa koşullarının oluşması için oluşturulan sanayi kollarının olumlu dışsallıklar yaratılarak ve ekonomide farklı alanlarda ‘dengesizlik’ oluşturularak yatırım ortamının sağlanması ile topyekûn bir sürecin başlatılması ile sağlanacaktır. Hirschman az gelişmiş bir ülkede serbest Pazar ekonomisinin varlığını kabul eder. İlk defa ithal ikamesi kavramı üzerinde durması dışında pek rağbet gören bir teori olmaması ve sadece talepten hareket ettiği için ekonomide oluşturulmak istenen bir dengesizliğin oluşturulması da oldukça zordur (Başkaya, 1991).

Paul Streten, bir diğer dengesiz kalkınma teorisyenidir. Teorisi; dengede olan bir ekonomide ısrarcı olunmasının, büyümeden çok durgunluğa neden olacağı, hızlı veya dengesiz bir büyümenin, ilerlemede sorunlar yaratacağı fikrinden çok ekonomide canlanmaların oluşacağını, büyüme ve kalkınmayı teşvik edeceği şeklinde özetlenebilir. Teorisini tüketimde ve sonra üretimde oluşturulacak bir dengesizlik halinin kalkınmaya neden olacağı ile destekler. Yeniliklerin ve tamamlayıcı mal üreten yan sanayi gibi endüstrilerin kalkınmayı hızlandıracağını ve dengesiz kalkınmayı yönlendirici faktör piyasalar olacağını belirtir (Yayioğlu, 2002).

G. Myrdal, dengesiz kalkınma teorisinde, ekonomide yaşanan olayların aynı anda ve aynı yerde oluşmadığı fikrine sahiptir. Felipe ve Myrdal’ın OGT’ye ilişkin düşünceleri şöyledir: Bir ülkenin bazı bölgelerinin gelişmesi bölgelerarası gelişmişlik düzeyi arasındaki farkların artmasına neden olur. Bu eşitsizlik bölgeden bölgeye farklılık göstererek aynı anda oluşmamasına neden olur. Gelişmişlik düzeyi farklılıklarının yer altı kaynakları, ucuz emek veya yatırımların o bölgeye çekilmesini sağlayan politikalar sayesinde de oluşabilir. Ülkedeki gelişmiş bölgeler emek açığını gidermek veya fakir bölgelerden göç alması ile fakir bölgelerdeki insan popülasyonunda azalmalar olmaktadır. Tarihsel olarak bakıldığında gelişmiş bölgelerle gelişmemiş bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyi azalmamakta aksine artmaktadır. Bu da OGT gibi sorunlara ülkeyi açık hale getirmektedir (Felipe J. A., 2012).

1.6.3. Diğer kalkınma teorileri

W.A. Levis'in sınırsız emek arzı ile kalkınma teorisi ikili yapı kuramlarındandır. Bu ikili yapının ortaya çıkmasında ise az gelişmiş ekonomilerde piyasanın etkinliği önemlidir. Bu iki yapı tarım ve geleneksel ekonomi diğeri sanayi ve modernleşme ile gelen kalkınma olgusundan hareket edilmektedir. Bu iki yapının varlığı, ikili yapı kuramlarını savunan iktisatçılara göre geri kalmış ülkelerin gelişip kalkınmasının önündeki en önemli faktördür. Geleneksel üretim anlayışının var olduğu az gelişmiş ülkelerde içe dönük ve kendi kendine yetebilmesi yapılan iyileşmeler ve uyarılmaların pek etkisinin olmayacağı varsayımına dayanır (Günsoy, 2013).

Bir ekonomide iş gücünün sektörler arasındaki dağılımı, o ülkenin gelişmişliği hakkında önemli ipuçları verdiğiinden iş gücünün önceleri sanayi sonraları, hizmet sektörüne kaydığıında o ülkenin geliştiğı varsayılır. Sanayi ve hizmetler sektörü iş gücü ihtiyacını tarım sektöründen alabilir ancak geçimlik ücrette ve verimlilikte daha fazla olması gerekmektedir (Solmaz, 2008).

Hollis B. Chenery'nin savunduğı kalkınmanın şekilleri teorisinde gelişmekte olan ülkelerde görülen özel kârlılık ve sosyal kârlılığın ayrıştığından dolayı kaynak dağılımında etkinlikten uzaklaşılmması gerektiğı ve gölge fiyatlarına göre şekillenmesi gerektiğini savunur. Kalkınma süreci ile beraber imalat sektöründeki iyileşmelerle yapısal sorunların bir nebze olsun çözüleceğı belirtilir. İmalat sektöründe görülen bu yapısal sorunun çözülmesi ile tüketim, ara ve yatırım mallarında da olumlu gelişmelerin yaşanması ile kendini gösterir (Özsoy, 2012).

OGT'nin teorik kökenleri, büyüme ve kalkınma teorilerinde; Solow'un Neoklasik düşüncede, Rostow'un ve Levis'in kalkınma teorilerinde konunun teorik alt yapısını açıklamada önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE, BULGARİSTAN, MALEZYA, ÇİN VE GÜNEY KORE’NİN EKONOMİK BÜYÜME SÜREÇLERİ VE ORTA GELİR TUZAĞI İNCELEMESİ

Bu bölümün orta gelir tuzağı çerçevesinde dünyada bazı ülkelerinin genel görünümüne değinilecektir. Sonraki kısımlarda ise OGT çerçevesinde Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye’nin, büyüme süreçlerine değinilecektir.

2.1. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Bazı Ülkelerin Genel Durumu

Felipe, Abdon ve Kumar (2012) yılında 124 ülkenin yer aldığı 1950-2010 yıllarını kapsayan verileri ışığında yaptıkları araştırmada, OGT’den kaçınmanın ne türden çalışmalarla olacağını araştırmışlardır. Felipe ve diğer araştırmacılara göre, bir ülkenin alt-OGT düzeyinde kalması için iki şartın aynı anda var olması ile gerçekleşmektedir. Bu şartlardan ilki, GSYH oranının ortalama %4,7 düzeyinde olması ve bu düzeyi arttıramaması durumudur. Diğeri ise 28 yıl veya daha uzun yıllar OGT çıkamaması durumudur (Çelik, 2015).

Tablo 2.1. Alt-orta gelir tuzağına yakalanan ve yakalanmayan ülkeler

ÜLKE	Bölge	Alt-Orta Gelirli Ülke Olduğu Yıl	Üst-Orta Gelirli Ülke Olduğu Yıl	Alt-Orta Gelir Grubunda Geçirdiği Yıl	Alt-Orta Gelirden Üst-Orta Geçişte Ort. Büyüme Hızı
Çin	Asya	1992	2009	17	7,5
Malezya	Asya	1969	1996	27	5,1
Güney Kore	Asya	1969	1988	19	7,2
Tayvan	Asya	1967	1986	19	7,0
Tayland	Asya	1976	2004	28	4,7
Bulgaristan	Avrupa	1953	2006	53	2,5
Türkiye	Avrupa	1955	2005	50	2,6
Kosta Rika	L.Amerika	1952	2006	54	2,4
Umman	Orta Doğu	1968	2001	33	2,7

Kaynak: Felipe, J., 2012, Tracking The Middle Income Trap [online], Asian Development Bank, http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_715.pdf [Ziyaret Tarihi: 21 Temmuz 2018].

Tablo 2.1’e göre Güney Kore, Tayvan ve özellikle Çin gibi devletlerin yüksek gelirli ülkeler kategorisine geçtiğini, diğer taraftan Türkiye, Kosta Rika ve Bulgaristan’ın ise uzun yıllar alt-OGT’de kaldıkları söylenebilir.

Tablo 2.2. Üst -yüksek gelirli ülkeler grubunda yer alan ülkeler

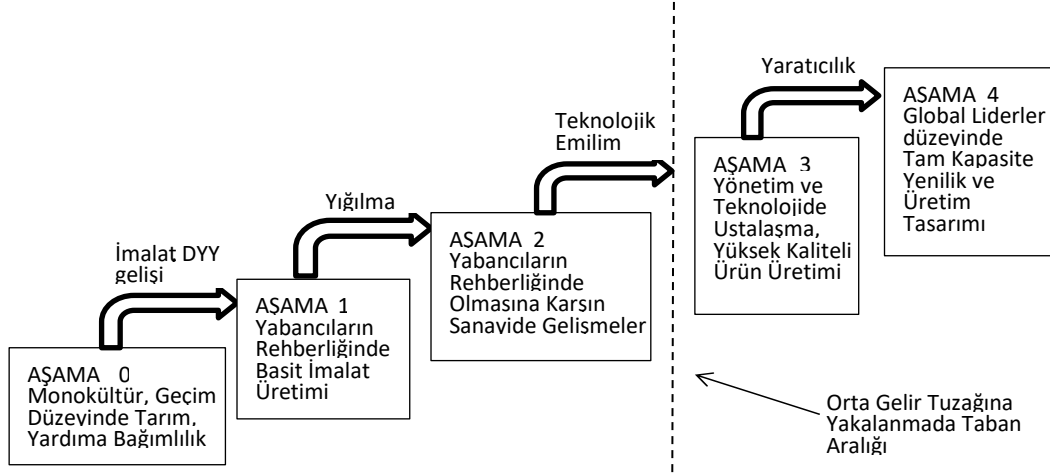
Ülke	Bölge	Üst-Orta Gelirli Ülke Olduğu Yıl	Yüksek Gelirli Ülke Olduğu Yıl	Üst-Orta Gelirli Ülkeler Grubunda Geçirdiği Yıl	Üst-Orta Gelirden Yüksek Gelire Geçerken Ort. Büy. Hızı
Hong Kong	Asya	1976	1983	7	5.9
Japonya	Asya	1968	1977	9	4.7
Güney Kore	Asya	1988	1995	7	6.5
Singapur	Asya	1978	1988	10	5.1
Tayvan	Asya	1986	1993	7	6.9
Avusturya	Avrupa	1964	1976	12	4.1
Belçika	Avrupa	1961	1973	12	4.4
Danimarka	Avrupa	1953	1968	15	3.3
Finlandiya	Avrupa	1964	1979	15	3.6
Fransa	Avrupa	1960	1971	11	4.4
Almanya	Avrupa	1960	1973	13	3.4
Yunanistan	Avrupa	1972	2000	28	1.8
İrlanda	Avrupa	1975	1990	15	3.2
İtalya	Avrupa	1963	1978	15	3.4
Hollanda	Avrupa	1955	1970	15	3.3
Norveç	Avrupa	1961	1975	14	3.5
Portekiz	Avrupa	1978	1996	18	2.
İspanya	Avrupa	1973	1990	17	2.7
İsveç	Avrupa	1954	1968	14	3.6
Arjantin	Latin Amerika	1970	2010	40	1.2
Şili	Latin Amerika	1992	2005	13	3.7
İsrail	Orta Doğu	1969	1986	17	2.6
Mauritus	Sahra-Altı Afrika	1991	2003	12	4.0

Kaynak: Felipe, J., 2012, Tracking The Middle Income Trap [online], Asian Development Bank, http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_715.pdf [Ziyaret Tarihi: 21 Temmuz 2018].

Bir ülkenin üst-OGT’de olduğunun söylenebilmesi, ancak 14 yıl veya üzeri bir yıl üst gelir kategorisine geçememesi ile gerçekleştiği ifade edilmektedir. Kişi başına GSYH oranının da ortalama en az % 3,5 olması gerekir, aksi takdirde yüksek gelirli ülke durumuna geçemez (Aydın ve Yalın, 2018).

Tablo 2.2’ye göre üst- OGT’den, yüksek-OGT’ye geçebilen ülkelerin ne kadar üst-OGT’de kaldıkları ve nasıl bir büyüme performansı sergiledikleri gösterilmektedir.

Tablo 2.2’de Hong Kong, Japonya, Güney Kore ve Tayvan gibi ülkelerin üst-OGT erken ayrıldıkları görülmektedir. Arjantin ve Yunanistan’ın ise uzun yıllar yüksek gelir grubuna geçemedikleri görülmektedir. Şekildeki Avrupa ülkelerine baktığımızda genelde 12-18 yılları arası OGT kaldıkları görülmektedir. Latin Amerika ve kısmen Avrupa ülkelerindeki büyüme oranlarının düşük seviyelerde kalmasına karşın Asya ülkelerinin yüksek oranlı büyüme performansları gösterdiği söylenebilir.

Grafik 2.1. Endüstrileşmeyi yakalama aşamaları

Kaynak: Ohno, K., 2010, Avoiding The Middle-Income Trap Renovating Industrial Policy Formulation in Vietnam, *Hanoi Ulusal Politika Çalışmaları Enstitüsü*, 26, 1-25.

Kenichi Ohno’ya (2009), “Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamaları” ile OGT kavramını açıklamaya çalışmıştır. OGT’yi, Doğu Asya ülkelerinin Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamaları çerçevesinde ele aldığı çalışmada, bir ülkenin gelişmiş dünya piyasalarında söz sahibi olabilmesi teknolojinin yoğun olduğu yenilikçi bir üretim anlayışına sahip olmasına bağlı olduğunu söylemekte ve bunun için ülkenin geçirmesi gereken 5 gelişme aşaması ile açıklamıştır. Buna göre;

- Başlangıç aşamasında, düşük gelirli ülkelerin yolunda gitmeyen kırılgan bir ekonomik yapısının olduğu, ekonomik faaliyetlerin doğal kaynaklarla gerçekleştiği özellikle tarım sektörüne dayanmaktadır. Ülkelerde istikrarın olmadığı politik karışıklıkların olduğu evredir. Birinci aşmada, ülkeye yabancı yatırımların gelmesiyle giyim, gıda ve düşük elektronik aletlerin üretilmesi ile imalat sektöründe olumlu gelişmeler yaşanır. İmalattaki olumlu gelişmelerine

tarım sektöründen sanayi sektörüne istihdamda kaymaların gerçekleşmesi ile yoksul kesimin geliri artmaktadır. Yabancı yatırımcıların üretimi kendi firmaları aracılığıyla gerçekleştirmesi ve temel hammadde ve ürünler ithal edilmesi sonucu ülkede oluşan ekonomik değer düşük seviyelerde kalmaktadır. Örneğin; bazı Afrika ülkeleri henüz bu aşamayı geçebilmiş değildir (Ünlü ve Yıldız, 2017).

- İkinci aşamada, ülkelerde yerli üretimin başlaması ve doğrudan yabancı yatırımların gerçekleşmesi ile ekonomide ılımlı gelişmeler yaşanmasıdır. Vietnam örneğinde olduğu gibi, sanayi üretiminde kullanılan temel hammaddelerin ve ara mallarının önemli bir bölümü ithal edilmektedir (Ohno, 2009).
- Üretimin çoğu, yabancı yatırımcıları eliyle gerçekleştiği için dış bağımlılık olduğu, yerli üretim ile beraber rekabetçiliğin arttığı, endüstriyel üretim sürecine girildiği, emek girdisinin etkinliğinin arttığı ama emeğe ödenen ücretlerin düşük düzeyde seyrettiği bir aşamadır. Gelişmenin ikinci aşamasından üçüncü aşamasına geçişi engelleyen ve OGT olarak nitelendirdiği durumu “cam tavan etkisi” (glass ceiling) ile açıklanmaktadır. Cam tavan etkisi ikinci aşamadan üçüncü aşamaya geçerken zorlanan kesikli çizgileri ifade eder. Bu kesikli çizgiler ülkelerin bir üst aşamaya geçişini engelleyen OGT ile ifade edilmektedir. Bilgi ve becerinin artması ve beşeri sermaye birikiminin oluşması ile üçüncü aşamanın önündeki engeller aşılmış olur (Ünlü ve Yıldız, 2017).
- Üçüncü aşamada, Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeler bu düzeyi geçip üçüncü aşamaya sıçramayı becermişlerdir. Yerli üretimin artması ile üretim sürecindeki dışa bağımlılık azalır ve yabancı firmaların azalması ile ülkede ekonomik bağımlılık düzeyi düşer. Azalan bağımlılık ve yerli üretimin piyasayı oluşturması ile gelişmiş ülkelerle rekabet edecek kalitede malların üretimi ile ihracat payının arttığı bir aşamadır (Aydın ve Yalın, 2018).
- Son aşamada, ülkenin ürettiği malların dünya piyasalarına yön verecek duruma geldiği, endüstriyel trendi olan ürünlerin üretimine başlandığı aşamadır. Üretimde başı çeken ülkelere baktığımızda; ABD, Japonya ve Avrupa Birliği’nin merkez ülkeleri göze çarpar. Bu ülkeler, yeni ürünler ortaya koyma kapasitesine sahip olmanın yanında uluslararası piyasaları da yönlendirmektedirler. ABD veya Japonya örneğinde olduğu gibi sadece yapısal değişim sürecinin

aşamalarını başarılı bir biçimde geçenlerin mutlaka nihai aşamaya ulaşacağı söylenememektedir. Bunun gerçekleştirilmesi, önemli reformlar tarafından desteklenmesi ve güçlü bir iktisadi yapının oluşturulması sürecini başarılı bir şekilde yerine getirilmesi ile mümkündür (Ohno, 2012).

Ohno'nun geliştirdiği endüstrileşmeyi yakalama aşamaları ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Ohno, bu beş aşamayı başarılı gerçekleştiren ülkelerin dünya piyasalarında söz sahibi olacağı anlamına gelmediğini de savunmaktadır. (Ünlü ve Yıldız, 2017).

2.2. Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye'nin Büyüme Süreci

Bu kısımda OGT konusunda başarılı ve başarısız ülkelerin, özellikle 1990-2018 yılları arasındaki dönemi ekonomik gelişmelerine değinilecektir. Ayrıca seçili ülke ekonomilerinin 1990 yılı ve sonrasında gerçekleştirdikleri ekonomik atılımlar, izledikleri ekonomi politikaları ve makroekonomik göstergelerine kısaca değinilecektir.

2.2.1. Bulgaristan'ın büyüme süreci

Bulgaristan ekonomisi, özel sektörü orta düzeyde gelişmiş, serbest piyasa şartlarının işlediği ve dışa açık ekonomik yapıya sahiptir. DB, Bulgaristan ekonomisini üst-OGT ekonomiler kategorisinde ele almaktadır. Komünist rejimin 1990 yılına kadar sürdüğü, Doğu Blok'unun yıkılması ile birlikte, demokratik düzene ve serbest piyasa ekonomisine geçen Bulgaristan, bu geçiş sürecindeki reformların yetersiz kalması nedeniyle ekonomisi 2000 yılına kadar buhranlı bir dönemi yaşamıştır. Serbest piyasa ekonomisine geçişte; üretim daralmış, yurt dışında önemli pazar kayıplarına uğramış, yaşam standartlarında düşüşler gerçekleşmiş ve döviz kuru değer kaybına uğramıştır (Sazak, 2018).

1997 yılında uygulanan ekonomik istikrar programı ile beraber devletin para ve döviz politikaları üzerindeki gücü azaltılarak yeni para kurulu oluşturulması ile döviz kurunda istikrar sağlanmış ve döviz kuru sabitlenmiştir. Merkez Bankasının özerk bir yapıya kavuşturulması için reformlar yapılmıştır.

Bulgaristan devleti uyguladığı sıkı para ve maliye politikaları uygulamıştır. Bu uygulamalar ile beraber Avrupa Birliği (AB) üyelik aşaması sayesinde ekonomisi istikrarlı büyümüştür. 2 Nisan 2004'te Kuzey Atlantik Paktı veya Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) üye olan ve 2007 yılında da AB'ye tam üye olması sebebiyle ekonomik yapısında önemli reformlar yapmıştır. 2018 yılının ilk yarısında AB dönem başkanlığı yapan Bulgaristan'ın AB'ye üye olduktan sonra gelirleri artış göstererek AB ortalamasının % 41'inden % 49'una yükselmesine, yoksulluk ve sosyal dışlanma tehlikesi altında olan nüfus oranı yarı yarıya düşerek %30 seviyesine gerilemesine neden olmuştur. Bu olumlu gelişmelere karşın Bulgaristan, AB'nin en fakir devletidir. Bu bağlamda, hane halkı refahının bir ölçütü olan bireysel tüketim 2017 yılında Bulgaristan'da AB ortalamasının %55'i kadardır (Ajanslar, 2018).

Sofya ticaret müsteşarlığının 05.07.2018 yılında yayınladığı küresel rekabet gücü raporunda, incelenen 140 ülke arasından Bulgaristan 74. sıradadır. Bulgaristan'ın OGT'de yer almasının altında komünizm sonrasında oluşan rekabet ortamına ayak uydurmakta sıkıntılar yaşaması ve stratejik devlet işletmesi çok az sayıda olan bir ekonomiye sahip olması gibi nedenler gösterilmektedir. DB'nin 'İş Yapma Kolaylığı' adlı raporunda Bulgaristan, 190 ülke arasından 39. sırada oldukça ön sıralarda yer almasına rağmen yatırım çekme konusunda gerilerdedir (<http://www.gebzeto.org.tr/pdf,> 2015).

Bulgaristan ekonomisinin belli başlı sorunları: İşsizlik oranlarının yüksekliği, dışarıdan nitelikli işgücü almada yaşanan sorunlar, emeğin verimsizliği, yolsuzluk, siyasi istikrarsızlık, finansman sıkıntıları, Ar-Ge faaliyetlerinin sınırlı olması, kurumsal kalite yaşanan sorunlar (şeffaflığın olmaması ve siyasetçilere olan güvenin kırılması) gibi birçok olumsuz sorun bulunmaktadır (Sazak, 2018).

2.2.2. Malezya'nın büyüme süreci

Malezya XIII. yy'den önce Hinduizm ve Budizm dinlerini benimsemiş XII. yy'den sonra ise İslamiyet'i benimseyen halen İslam dini inaniş olarak devam eden bir ülkedir. XV. yy'den XIX. yy'in ortalarına kadar sırasıyla Portekiz, Hollanda ve İngiltere'nin sömürgesi altında yaşadktan sonra Malezya 1957 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Malezya ekonomisi bağımsızlığın ardından birçok ekonomik alana vurgu yaparak ekonomik kalkınma programlarını hayata geçirmiştir. Bu programda yabancı

yatırımlardan özel sektörün önünü açacak ‘bırakınız yapsınlar’ anlayışı çerçevesindeki birtakım reformlar da içermektedir. Malezya ekonomisi 1987-1997 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte yıllık ortalama büyüme %10'luk seviyelerde seyrettikten sonraki yıllarda yaklaşık %5 daha düşük bir büyüme seyri yaşamıştır (İjomo ve Hui, 2010).

Malezya'nın 2020 hedefleri arasında yıllık ortalama %6'lık bir büyüme oranı yakalarsa yüksek-OGT'den kurtulacağı, Malezya'nın kendini yüksek gelir düzeyine ulaşmış ülkeler kategorisine ulaştıracağı söylenmektedir. Üst-OGT'de olmasının altında yatan nedenlere bakıldığında; yenilik eksikliğine, verimlilik odaklı büyüme anlayışının yerleşmemiş olması, eğitimde standartlarındaki düşüklük, teknoloji ve Ar-Ge'ye yatırımlarının az olması ve işçilik maliyetlerinin fazlalığı gibi nedenler gösterilmektedir. Bu yapısal sorunların çözümü için XX. yy'in sonlarından itibaren ekonomide bilgi yoğun ve yüksek katma değerli ürün üretme faaliyetlere yönlendirmek için kapsamlı birtakım politika ve programlar hayata geçirilmiştir (<https://www.deik.org.tr>, 2014).

2008'den sonra Malezya'da yeni hükümetin kurulması ile hükümet daha fazla şeffaflık talep eden yeni ve zorlu bir politik gerçek ile yüzleşmiştir. Ama 2013 yılına kadar bu şeffaf yönetim anlayışını gerçekleştirilemediğinden dolayı 2013 yılında hükümete gelen kesim yapısal reformlar yapma konusunda sıkıntılar yaşamamıştır. Aslında Malezya'nın politik istikrar konusunda reformları isteyen halk ile elindeki siyasi gücü kaybetme korkusu olan kesim arasındaki çekişme tam olarak Malezya'da adaletin, şeffaflık ve hesap verebilirliğin yerleşmesi konusunda oldukça sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Tüm bu nedenlerden dolayı 2020 yılında yüksek-OGT düzeyinden kurtulma hedefi sonuçsuz kalarak bu tuzağı aşan ülkeler düzeyine ulaşma hedefi gerçekleşmeyeceği öngörülmektedir (İjomo & Hui, 2010).

2.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin büyüme süreci

Tarihi Milattan önce 2500 yıllarına kadar dayanan dünyadaki ilk yerleşim yerlerinden biri olan Çin tarihine baktığımızda XX. yy'in başlarına kadar emperyalizm ve feodalizmle yönetildiği görülür. Çin devleti, 4 Mayıs 1919'da işçi sınıfının ayaklanması, komünist partinin siyasete girmesi ve ardından işçi partilerinin bir araya getirilmesi ile 1 Ekim 1949'da Çin'in kuruluşu ilan edilmiştir. Çin ekonomisi, 1 Ekim 1949 tarihinden önce birbiriyle ilişkisiz üç ayrı parçadan oluşuyordu. 1949'dan sonra

Çin'in bu üç kesimi bir yönetim altında toplanmayı başarmıştır. Çin'in bağımsızlığını kazandıktan sonra, 1953-1956'lı yıllarda Çin'de bir transformasyon düşüncesi hakim olmuş ve siyasi sistemde de demokrasiden sosyalizme dönüş sağlanmıştır (Ermağan, 2014).

1958 yılında Mao döneminde kampanyalarla sanayileşme adımları atılsa da başarılı olunamamıştır. 1978 de ise dışa kapalı olan Çin ekonomisi, reformlarla batı teknolojisini ithal etmeye başlaması ile ekonomide olumlu hava yaratmıştır. 1980'li yıllarda yaşanan siyasi istikrarsızlık, yolsuzluklar ve özellikle gelir dağılımı adaletsizliklerin arttığı yıllarda öğrenci ayaklanmaları yaşanmaktaydı. Bu durum insan haklarının ihlal edildiği gerekçesi ile dünyanın büyük ülke ve firmaları Çin'e yaptırımlar uygulamışlardır (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017).

Geçtiğimiz otuz yılda, Çin'in kırsal tarım toplumundan kentsel topluma geçişi ve sanayi temelli ekonomisinden pazar temelli ekonomiye geçiş olmak üzere iki tarihi dönüşümle ekonomide olumlu sonuçlar elde ettiği görülmektedir. Bu gelişmelerle ekonomik büyüme de hızlanmakla kalmadı aynı zamanda yoksulluk oranında da ciddi düşüslere (%65'ten %10'un altına düştü) neden olmuştur. Bu duruma 500 milyon insanın yoksulluktan kurtulmasıyla ulaşılmıştır. Dünyada Çin ekonomisi kadar hızlı büyüme süreci geçirmiş hiçbir ülke bulunmamaktadır. Çin'in ekonomisine genel olarak bakıldığında başarısı; istikrarlı hükümetlere, tasarruf ve yatırım oranlarının yüksekliğine, dış ticaretteki olumlu gelişmelere, yatırım ve sanayi politikalarının iyi işlemesine, stratejik planlamaya önem verilmesine, enflasyon oranının ve kamu açıklarını düşük düzeyde tutmaya özen gösteren makroekonomik politikalara dayanmaktadır (Feliipe, 2012).

Ekonomideki olumlu gelişmelere rağmen Çin ekonomisi GSYH'ye bakıldığında OGT'de henüz çıkabilmiş değildir. Ekonomik sektörlerin dağılımında, az gelişmiş ülkeler profiline sahip bir dağılım sergilemektedir. Örneğin, hizmet sektörü zamanla sanayi sektörünün gerisinde kalmaktadır (Ermağan, 2014).

2.2.4. Güney Kore'nin büyüme süreci

Tarihi 700 bin yıl öncesine dayanan Kore II. Dünya Savaşı'ndan önce hanedanlıkların çekişmeleri ile yönetilmiş, Çin ve Japonya gibi ülkelerin ise mücadeleleri sebebiyle işgallere maruz kalmıştır. Japonya'nın II. Dünya savaşını kaybetmesinin ardından Güney Kore 15 Ağustos 1945 tarihinde bağımsızlık kazanmıştır. Japon ordusunu Kore'yi silahsızlandırma girişimleri ABD ve Sovyet ordusunun da devreye girmesi ile Kore Yarımadası'nı kuzey ve güney olarak ikiye bölünmüştür. 1948 tarihinde, Güney Kore tarafında ilk kez demokratik seçimin gerçekleştirilmesi ile Kore Cumhuriyeti kurulmuştur (<http://ekodialog.com>, 2018).

Çin ve Japonya'dan sonra Güney Kore, Asya'da ekonomik güç sıralamasında 3. sıradadır. 1948 yılında serbest pazar ekonomisini uygulayarak devletin kurumsallaşmasını ve ithal ikameci politikalar izlemiştir. 1960'lı yıllar Kore'de önemli ekonomik adımların atıldığı yıllardır. İhracata yönelik sanayileşme stratejisini gerçekleştirecek işletmeler kurulmaya çalışılmıştır. Emek faktörü de ihmal edilmeyerek ekonomik ortam eğitim ve motivasyon ile desteklenerek kalkınma için gerekli şartlar sağlanmıştır. Tarım sektörü ihmal edilmeden teknoloji transferi yaparak güvenilir bir pazarın oluşturulmaya çalışılmıştır (Gezer, 2014).

1960'lı yılların sonlarına doğru fiyat istikrarının korunarak nitelikli işgücünün oluşturulması ile istikrarlı bir makroekonomik ortam oluşturulmuştur. Devletin ekonomiye müdahale ederek, ihracat destekli teşvik politikalarını ve finans piyasasını kontrolünü oluşturması ile başarısını arttırmıştır. Bunların dışında ülke politikacılarının nitelikli yöneticilerin işin başına geçmesine dikkat etmeleri ve ekonomik politikaların denetleme mekanizmalarının aktif hale getirilmesi ekonomik başarıyı daha da arttırmıştır. 1960 yılında ve sonrasında ilk kalkınma planları hayata geçirilmiş ve alınan yardımları da özel sektöre ağırlık vererek ihracat ve ağır sanayiye özendirmişlerdir (Türkay, 2017).

Güney Kore, kalkınma hamlelerini beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde başlatması ve kalkınma planlarının devamının gelmesi ile kalkınmasını hızlandırmıştır. 1970'lerde Türkiye'nin bir hayli gerisinde olan Güney Kore, 1980'lerde Türkiye'ye yetişmiştir. Güney Kore Türkiye ekonomisine benzerlikler göstermesinden dolayı

Türkiye ile karşılaştırılmaktadır. 2000'lerden itibaren ekonomik yatırımlarla OGT kurtulmayı başararak yüksek gelirli ülkeler konumuna yükselmiştir. Coğrafiğin öneminin az ve doğal kaynaklarının Türkiye'ye göre fazla olmamasına rağmen Türkiye'den çok daha iyi bir konumdadır (Çakmak, 2016).

2.2.5. Türkiye'nin büyüme süreci

Bu kısımda Türkiye'nin büyüme süreci; 1980 yılı ve öncesi, 1980-2001 yılları arası, 2001-2008 yılları arası ve 2008 sonrası dönem olarak 4 başlık altında değinilecektir. Ayrıca 2002-2009 yılları arası ile 2010-2017 yılları arası karşılaştırması ve 2018 yılı gelişmelerinin ortaya konması için özellikle değinilecektir.

2.2.5.1. Türkiye ekonomisinin 1980 ve öncesi dönemi

Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen öncesinde, Şubat 1923'te İzmir'de toplumun her kesiminden insanın davet edildiği, I. İktisat Kongresi'nde Türkiye ekonomisinin temelleri atılmaya başlanmıştır. 1923 tarihinden bugüne 96 yıllık dönemde siyasi ve ekonomik birçok sorun yaşanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında özel sermaye birikiminin olmamasından dolayı 1920'li yıllarda devletçi politikalarla başlayan ekonomi, ardından karma ekonomik düzene geçilmesi akabinde özelleştirmelerin ve özel sektörün teşvik edilmesi ile özel sektörün payı üretimde artmıştır. Günümüzde özel sektörün payı giderek artmaktadır (Sönmez ve Şimşek, 2011).

1930'lu yıllarda sermaye stoku, girişimci kısım, kalifiyeli personel ve özellikle kurumsal altyapı yetersizliği yaşanmıştır. O yıllarda dış ticaret, sanayi vb. ekonomik birçok alanda faaliyet gösteren gayrimüslimlerin çoğunun ülkeden ayrılmasından dolayı ekonomiye yoğunluk verilmesi ile yapılmak istenenler belirlenmiştir. Bunlar; (Benzer, 2011).

- Ekonomide bağımsız olma çabaları ön plana çıkmıştır.
- Alt yapı yatırımlarına ağırlık vermesi amaçlanmıştır.
- Ekonominin finansmanı için ulusal bankacılığın kurulması fikri öngörülmüştür.
- Milli sanayi bilinci oluşturmak amaçlanmıştır.
- Para ve maliye politikalarına önem verilmiştir.
- Yerli üretimin ulaşım ağı için demiryolu ulaşımına ağırlık verilmiştir.

- Bu dönemde özel sektör desteklenmiş ve devlet katkısı ile özel girişimci kesim oluşturulmuştur.
- Kalkınmada önceliğin sanayileşme ile gerçekleşeceği özdeşleştirilmiştir.
- Tüm çabalara rağmen desteklenen sanayi, bir sıçrama yapmada yetersiz kalmıştır.

Tüm bu süreç neticesinde milli ekonomiyi ilerletmek amacıyla sanayi sektörü desteklenerek önemli bir atılım gerçekleştirme fikri sonuçsuz kalmıştır. Bu dönemde özel sermaye birikiminin de tam anlamıyla sağlanamaması devletçi ekonomi politika adımlarının atılmasına neden olmuştur.

Cumhuriyetin ilanından sonra özel sektörün elinde yeterli sermayesinin olmamasından dolayı özel sektör hamleleri yapamamış ve bir de Lozan Anlaşması'nın gümrük vergilerinin bir tek devlet tekelindeki mallarda uygulanmıyor olması, devletin ekonomideki varlığını zorunlu kılmıştır. Bu dönemde, yabancı sermayenin gelmesi için belirli imtiyazlar sunulmuştur. Dönemin önemli ekonomik gelişmelerinden biri de, tarım sektöründen alınan aşar vergisinin 1925 yılında kaldırılması olmuştur. Aşar vergisi kaldırılmadan önce bütçe gelirlerinin %22'sini oluşturuyordu. Aşar vergisinin kaldırılması tarım kesimi lehine bir gelir aktarımı oldu dolayısı ile sanayiye öncelik verilmek istenen bu dönemde tarım sektörünün de ihmal edilmediği görülmektedir (Ergüven, 2017).

Büyük buhrandan (1929) ikinci dünya savaşı başlarına (1939) kadar devletçi, korumacı ve sanayileşme dönemi adımları atılmıştır. Bu dönemde; devlet eliyle planlı ve ithal ikamesine dayalı sanayileşme adımlarının atılması, sanayileşmeye ayrı bir önem verilmeye başlanması, sanayinin gelişmesi için korumacı gümrük tarifelerinin uygulandığı görülmektedir. Özellikle tüketim malları üretimine ve ağır sanayi yatırımlarına önem verilmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) kurulması ile sanayi yatırımlarında dış kaynaklar verimli kullanılmaya çalışılmıştır (Taban, 2013).

II. Dünya Savaşı yıllarına kadar GSYH'nin sürekli arttığı görülmektedir. Ortalama %8'lik bir büyüme oranlarının yaşandığı bu dönemdeki, ilerleme sanayi sektöründeki gelişmelerden kaynaklanmıştır. Ancak savaş yılları koşullarının da etkisiyle bu dönem süresinde dış ticaret hacmindeki daralma sonucunda 1942 yılında

Türkiye’de sabit fiyatlarla GSYH sürekli ve önemli ölçüde azalmıştır. Büyük ölçüde tarım ve sanayideki üretimin ve verimliliğin azalmasının bir sonucu olan bu durum, savaş döneminde insan gücü kaynaklarının üretimde tutulamaması, üretken sektörler kredi olanaklarının sağlanamaması gibi faktörlere bağlanabilir. Savaş döneminde yaşanan hızlı fiyat artışlarının üretken faaliyetler yerine kısa dönemde kâr getiren hizmet kesiminde kullanılmasının da önemli etkisi olduğu söylenebilir (Kepenek ve Yentürk, 2000).

1946 yılında çok partili hayata geçilmesi, 1950 yılında siyasi iktidarın değişmesi, parti programlarındaki ekonomik kalkınma hamlelerinin karşılıklı olarak dillendirilmesi ile demokratikleşme adımları hız kazanmıştır. Bu dönemde devlet altyapıda yatırımlara yönelmiştir. 1950-1960 yılları arasında devletin liberal politika adımları sonuçsuz kalmasında başlangıçta iyimser ekonomik ve siyasi ortamın etkisi ile ekonominin gelişmesi ardından daralma dönemine girmesinden kaynaklanmıştır. Bu süreçte ekonomik dengelerin bozulması sonucu, devlet 1958 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile ilgili istikrarı destekleyen politika önlemleri hayata geçirmek zorunda kalmıştır. Ama bu dönemde özel kesim sanayi yatırımları yapabilir duruma gelmişti. Farklı çözüm yolları aranmaya başlanması ile dışa açık sanayileşme adımları atıldı. KİT’lerin özelleştirilmesi yine gündeme gelmiştir. Yabancı sermayeye teşvikler verilmeye başlanmıştır. Yabancı sermayeli özel girişimlerin başlaması ile dışa bağımlılığın arttığı bir döneme girilmiştir. Bu dönemde: (Erkan; vd. 2017).

- Öncü sektör olarak ilaç, boya, tekstil, kimya ve deri sektörleri seçilmiştir.
- Ulaşım da demiryolu yerine karayolu yatırımına dönülmüştür.
- Tarım ve tarıma ürünlerine dayalı sanayi yatırımlarına ağırlık verilmiştir.

1960’lı yıllarla beraber Türkiye, iktisat politikalarında planlı döneme geçme anlayışı ile ekonomik yapısını tekrar büyüyen bir noktaya taşımaya çalışmıştır. Bu dönemde büyüme hız önceki dönemlerden daha düşük düzeyde seyretmiştir. Bu dönemdeki iktisat politikaları merkezinde planlamanın yerleştirilmesi ile uygulanmıştır. Bu planlamada ilk defa 1962’de hazırlanan 5’er yıllık kalkınma planları hayata geçmiştir. İlk kalkınma planı 1963-1967 yılları arasını kapsamıştır. Bu kalkınma döneminde istikrarlı bir büyüme sağanmış, enflasyon oranı %5,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu plan döneminde büyüme oranı %6,6 olmuştur. Ardından II. Plan

dönemine geçilmiş hedeflenen büyüme oranı %7'ye ulaşamamış ama büyümenin %6,3 oranında gerçekleşmesi ile hedefe yaklaşmıştır (Taban, 2013).

1970'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de petrol krizi yaşanması ile petrol fiyatları yaklaşık 8 kat artması sonucu Türkiye ekonomisini olumsuz etkilenmiştir. MG 1970–1976 yılları arasında %7,5 büyüme oranlarından eksili büyüme oralarına, 1977 yılında %4, 1978 yılında ise %3 şeklinde ekonomi küçülmeye kadar gitmiştir. 1978 yılından itibaren Türkiye ekonomisi, işgücü piyasasında yaşanan sorunların da etkisi ile bir döviz kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Siyasi istikrarın olmaması ve enflasyon oranlarındaki yüksek seyir ekonomik büyümeyi gerçekleştirememesine kadar kötü bir yapıya sürüklemiştir. 12 Eylül 1980 tarihindeki askeri darbe öncesinde açıklanan '24 Ocak Kararları' Türkiye evvelki dönemlere binaen artık dışa dönük ekonomi politika benimsemiştir. Bu çerçevede reform sürecine giren Türkiye, dünyadaki ekonomik gelişmeleri yakından takip ederek pazar ekonomisi prensibi hamleleri yapmıştır (Sönmez ve Şimşek, 2011).

2.2.5.2. Türkiye'nin büyüme serüveni 1980 -2001 dönemi

24 Ocak 1980 İstikrar Kararları ile Türkiye ekonomik yapısının temel argümanları değişime uğramıştır. Uygulanan kalkınma politikaları, devletin görev ve sorumluluklarının yanında birçok düzende değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem Keynesyen iktisadi düşüncesinin önemini yitirdiği yerine Yeni-Neo Klasik iktisat politikalarının geçtiği dönem olmuştur.

Ekonomik düzen olarak devletin özel sektörle beraber ekonomiyi yönlendirmesi düzeninden vazgeçilerek, yerine Serbest Piyasa Ekonomisi temel yaklaşımına geçilmiştir. Yapısal reform faaliyetleri IMF ile uygulanan programlarını ana maddelerini barındırmaktadır. Bu reformlar bağlamında, 24 Ocak 1980 İstikrar Paketi'nin Amaçları şöyledir: (Altay, 2011).

- Finansal sektörünün serbestleştirilmesi (liberalleştirilmesi) ve vergi sistemi reformu sayılmıştır.

- Enflasyonun kontrol altında tutulması ve kaynak dağılımında etkinliğin sağlanarak bir fiyat istikrarının oluşturulması ile dış borç dengesinin sağlam işler hale getirilmesi amaçlanmıştır.
- Özellikle yapısal reformlara da ihtiyaç duyulmuş ve bu kapsamda KİT'lerin rasyonelleştirilmesi amaçlanmıştır.
- Kamu müdahalelerinin kaldırılması ve ücretlerin dondurulması gibi uygulamalar görülmektedir. Küresel ekonomik düzene uyum süreci ile piyasa ekonomisine yönelik kaynakların etkin bölüşümüne yönelik politika adımlarını kapsamaktadır. Bu kararların hayata geçirilebilmesi için gerekli ortamı askeri darbe ile oluşturulmuştur.

1990'lı yıllarda başlayan kırılgan yapı Türkiye ekonomisinde özellikle 1994'te çıkan kriz ve sonrasında yaşanan devalüasyon ile ve 2000'li yıllara girildiğinde yaşanan döviz krizi sonucu Türkiye ekonomisi ciddi hasarlara maruz kalmıştır (Sönmez ve Şimşek, 2011).

2.2.5.3. Türkiye'nin büyüme serüveni 2001-2008 dönemi

2001 kriziyle birlikte Türkiye ekonomisi %5,7 oranında küçülmüş, enflasyon ve faiz oranlarının aşırı yükselmesinden dolayı kamu mali dengesi bozulmuştur. Bu krizden sonra IMF desteğiyle hazırlanan 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı' uygulanmaya başlaması ile bankacılık sektörü sağlıklı bir yapıya kavuşturulmuştur. Mali disiplin sağlanmasına ve özelleştirmelerin yapılmasına ağırlık verilmiştir. Düzenleyici ve denetleyici, kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Merkez Bankasına bağımsızlık verilmiştir. Bu program neticesinde Türkiye ekonomisinin geçmişten gelen yapısal sorunlarının önemli bir kısmını çözmüştür (Bülent ve Ozan, 2015).

2008 yılına kadar sürdürülen 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının' temel hedefleri çerçevesinde; (Altay, 2011).

- 2001 Krizinden sonra sabit döviz kuru rejimi yerine, esnek döviz kuru politikasına geçilmeyi,
- Enflasyon ile mücadeleyi devam ettirmeyi,
- Kamu finansman dengesi bir daha bozulmayacak bir şekilde güçlendirmeyi,

- Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırılmayı, böylelikle bankacılık ile reel sektör uyumlu bağ kurmayı hedeflemiştir.

Program kapsamında, ayrıca serbest piyasa ekonomisinden daha iyi sonuç alınması için 4 temel yasal düzenleme hayata geçirilmiştir. Bunlar; mali sektörün yeniden yapılandırılması, ekonomide rekabeti ve etkinliği artıracak düzenlemeler, sosyal dayanışmayı güçlendiren düzenlemeler ve reel ekonomiye yönelik önlemler olmak üzere dört ana alandaki yasal düzenlemelerdir.

2.2.5.4. Türkiye'nin büyüme serüveni 2008 sonrası dönemi

2008 yılı ortalarında ABD'de finans piyasalarında başlayan önce Avrupa ülkelerinde yayılmaya başlayan kriz daha sonra tüm dünya ülkelerine yayılarak etkisi altına almıştır. Küresel krizin Türkiye ekonomisinde olumsuz birçok yansıması olmuştur. Kriz sonrası uygulanan politikaların etkisiyle Türkiye 2010 yılında %9 oranında ve 2011 yılında %8,5 oranında yüksek bir büyüme performansı yakalamıştır. Küresel krizin etkilerini azaltmak için AB birçok kurtarma paketleri uygulamaya koymasına karşın halen AB ülkelerinde etkisinin tamamen geçtiği söylenememektedir (Taban, vd. 2013).

Türkiye 1980 sonrası finansal anlamda serbestleşme politikası izlediği için finansal krizlere açık bir ortamın varlığı da kabul edilmelidir. Nitekim Türkiye'nin 1980 sorasına bakıldığında diğer ülkelerde yaşanan krizlerden oldukça olumsuz etkilenmiştir. (Uçan ve Çebe, 2018).

2.2.5.4.1. 2002-2009 yılları arasındaki dönem

Mahfi Eğilmez; 'Son 16 Yıl ve 2018 Falı' adlı yazısında (2018); Türkiye ekonomisinin 2002-2018 yılları arası ekonomik durumunu, 2002-2009 yılları arası, 2010-2017 yılları arası ve 2018 yılı olarak 3 farklı döneme ayırarak incelemektedir.

Tablo 2.3. 2002-2009 Yılları arası Türkiye ekonomisinin makroekonomik göstergeler

Makro Göstergeler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Ortalama
GSYH (Milyar \$)	238,3	311,9	404,9	501,2	550,8	675	764,6	644,5	-
Büyüme (%)	6,4	5,6	9,6	9	7,1	5	0,8	-4,7	4,9
Kişi Başı Düşen Gelir (bin \$)	3.589	4.643	5.952	7.278	7.899	9.563	10.692	8.882	-
Enflasyon (GSYH %)	29,7	18,4	9,4	7,7	9,7	8,4	10,1	6,5	12,5
İşsizlik (%)	9,8	9,9	9,7	9,5	9	9,2	10	13,1	10
Bütçe Dengesi/ GSYH (%)	-3,5	-7,6	-4,2	-0,8	-0,7	-1,9	-2,7	-5,9	-3,4
Cari Denge / GSYH (%)	1	-2,4	-3,5	-4,2	-5,7	-5,5	-5,2	-1,8	-3,4

Kaynak: Eğilmez, M., 2018, Son 16 Yıl ve 2018 Falı. [online], Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2018/05/son-16-yl-ve-2018-fal.html> [Ziyaret Tarihi: 19 Aralık 2018].

Türkiye ekonomisinin 2001 krizden sonra uyguladığı politikalar ve IMF ile 2008 yılına kadar sürdürülen güçlü ekonomiye geçiş programı sayesinde, ekonominin toparlanmaya yöneldiği bir dönemdir. Tablo 2.3'e göre, bu dönemde GSYH ve kişi başına gelirden önemli artışlar yaşanmış nitekim GSYH %170,5 ve kişi başına geliri de %147,5 artışlar yaşanmıştır. Büyüme ortalamasının iyi olmasına, cari denge ve bütçe dengesinin kötü sayılamayacak düzeyde olmasına karşın işsizlik ve enflasyon oranlarını istediği düşük düzeye çekememiştir.

2.2.5.4.2. 2010-2017 yılları arası dönem

Ekonomideki olumlu ivmenin yitirildiği bir döneme girilmiştir. Bu dönemde özellikle makroekonomik göstergelerin bozulması dikkati çekmektedir.

Tablo 2.4. 2010-2017 yılları arası Türkiye ekonomisinin makroekonomik göstergeler

Makro Göstergeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ortalama
GSYH (Milyar \$)	772,3	832,5	873,7	950,3	934,1	859,5	863,4	849,5	-
Büyüme (GSYH %)	8,5	11,1	4,8	8,5	5,2	6,1	3,2	7,42	6,9
Kişi Başı Düşen Gelir (bin \$)	10.476	11.141	11.553	12.395	12.022	10.915	10.817	10.512	-
Enflasyon (GSYH %)	6,4	10,5	6,2	7,4	8,2	8,8	8,5	11,9	8,5
İşsizlik (%)	11,1	9,1	8,4	9	9,9	10,3	10,9	11	10
Bütçe Dengesi/ GSYH (%)	-3,4	-0,7	-1,8	-1,5	-1,4	-1,3	-2,3	-2,3	-1,8
Cari Denge / GSYH (%)	-5,8	-8,9	-5,5	-6,7	-4,7	-3,7	-3,8	-5,5	-5,6

Kaynak: Eğilmez, M., 2018, Son 16 Yıl ve 2018 Falı. [online], Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2018/05/son-16-yl-ve-2018-fal.html> [Ziyaret Tarihi: 19 Aralık 2018].

Tablo 2.4'e göre, son 8 yıllık süreçte GSYH $[(849,5 - 772,3) / 772,3 \times 100]$ % 10 artırabilmiş, KBG artışı ise $[(10.512 - 10.476) / 10.476 \times 100]$ % 0,3 gibi düşük seviyede seyretmiştir. Büyüme oranlarının iyi olduğu, enflasyon oranlarının kısmen düzeldiği yıllar da gözlemlenir ama son yıllarda çift hanelere çıktığı ve ortalamasının %8,5 gibi yüksek bir düzeyde olduğu görülmektedir. İşsizliğin bundan önceki 8 yıldaki gibi sorunlu olduğu, işsizlik oranının düşürülemediği görülmektedir. Kişi başına düşen gelir 2014 yılından sonra düştüğü, bütçe dengesinde kısmen iyileşmelerin olmasına karşın cari dengein bozulduğu bir ekonomik durumla karşılaşmaktadır.

Tablo 2.5. 2002-2009 yılları ile 2010-2017 yılları karşılaştırması (Türkiye ekonomisi)

MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERDEKİ DEĞİŞİM	2002 - 2009	2010 - 2017
GSYH Dönem Başı ve Sonu Farkı (%)	170,5	10,0
Kişi Başına Düşen Gelir Dönem Başı ve Sonu Farkı (%)	147,5	0,3
Büyüme (GSYH %)	4,9	6,9
Enflasyon (GSYH %)	12,5	8,5
İşsizlik (%)	10,0	10,0
Bütçe Dengesi / GSYH (%)	-3,4	-1,8
Cari Denge / GSYH (%)	-3,4	-5,6

Kaynak: Eğilmez, M., 2018, Son 16 Yıl ve 2018 Falı. [online], Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2018/05/son-16-yl-ve-2018-fal.html> [Ziyaret Tarihi: 19 Aralık 2018].

Tabloya 2.5'e göre Türkiye'nin 2002-2009 ve 2010-2017 makroekonomik göstergelere göre karşılaştırılması verilmiştir. Buna göre;

- İlk dönemde ciddi bir GSYH artışı yakalanmasına karşın ikinci dönemde bu artış oranının çok gerisinde kalmıştır.
- Kişi başı gelirden de ilk dönemde çok iyi artış olmasına karşın ikinci dönemde neredeyse artış yaşanmamış hatta 2014 yılından sonra düşme trendine girmiştir.
- Büyüme konusunda ilk dönemdeki %4,9 ortalama büyümeye nazaran %6,9 ortalama büyüme gerçekleşmesi, ikinci dönemin en önemli gelişmesidir.
- Enflasyon ortalamasının ilk döneme nazaran düştüğü görülse de ikinci dönemin son yılı olan 2017 yılında %11,9'lara yükselmesi ile enflasyon oranlarında istenilen düzeyde bir türlü gelinemediğini gösteriyor.

- İşsizlik sorunu halen aşılmayan önemli bir sorun konumundadır.
- Bütçe dengesinde iyileşmelerin, olduğu buna karşın cari dengede bozulmalar görülmektedir.
- Özelleştirme gelirlerinde çok büyük bir değişim olmadığı görülmektedir. Dış borç stokunun arttığı ikinci dönem de ekonomik ivmenin yeterli düzeye çıkmasına yetmemiştir.

2.2.5.4.3. 2018 yılında ekonominin durumu

2018 yılında GSYH 3.446 milyar TL olacağı Orta Vadeli Programa göre tahmin edilmektedir. USD/TL kuru 31.12.2018 tarihi itibariye 5.26 olduğuna göre Kişi başına düşen gelir dolar cinsinden karşılığı 8.088 Dolar olarak karşımıza çıkmaktadır (nüfusun 81 milyon olduğu varsayılmıştır).

Tablo 2.6. 2018 yılı Türkiye ekonomisinde makroekonomik göstergeler

MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER	2018	AÇIKLAMA
Büyüme (GSYH %)	4,7	İlk 9 ay ortalaması
Enflasyon (GSYH %)	20,30	Aralık sonu
İşsizlik (%)	11,4	Aralık sonu
Bütçe Dengesi / GSYH (%)	-2,5	Tahmin
Cari Denge / GSYH (%)	-7,0	Tahmin
Dış Borçlar / GSYH (%)	53,3	Mayıs itibariyle gerçekleşme
TCMB Faizi (%)	17,75	Haziran itibariyle
Brent Petrol (\$ / Varil)	53,8	Aralık itibariyle gerçekleşme
GSYH (\$)	655.13	Aralık sonu itibariyle
Kişi Başı Düşen Gelir (\$)	8.088	Aralık sonu itibariyle

Kaynak: Eğilmez, M., 2018, Son 16 Yıl ve 2018 Falı. [online], Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2018/05/son-16-yl-ve-2018-fal.html> [Ziyaret Tarihi: 19 Aralık 2018].

Tablo 2.6'ya göre; Türkiye'nin 2018 yılı makroekonomik verilerine baktığımızda özellikle döviz kurunun aşırı değerlenmesi ve/veya TL'nin değerinin düşmesi sonucu kişi başına düşen gelirden ciddi düşüşler olmuştur. Enflasyon oranlarının 2018 yılının son çeyreğinde %20-25'ler bandında seyretmesi ile aralık sonu enflasyon oranı %20,30 gibi yüksek bir seviyede kapattığı, faiz oranlarının arttığı ve büyüme tahminleri aşağıya doğru revize edildiği Türkiye'de ekonomik sorunların 2019 yılında da devam edeceği, iktisatçılar tarafından dillendirilmektedir.

3. BÖLÜM

ORTA GELİR TUZAĞINDAKİ SEÇİLİ ÜLKE KARŞILAŞTIRMALARI

Bu bölümde Türkiye'nin OGT çerçevesindeki durumu detaylandırılarak, Bulgaristan, Malezya, Çin ve Güney Kore ile makroekonomik veriler ve Küresel Rekabetçilik Endeksi raporuna göre Karşılaştırması yapılacaktır. Karşılaştırması yapılan seçili ülkelerin ekonomik sorunları ve/veya başarılarına değinilerek politika önerileri sunulacaktır.

3.1. Türkiye Ekonomisinin Orta Gelir Tuzağı Karşısındaki Görünümü

Türkiye ekonomisinin OGT sorunuyla uzun yıllar karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. 2017 yılı ortalarında bu tez çalışmasına başlanıldığında OGT kriterleri olan; (Gill ve Khras, 2007).

- DB'nın kişi başına düşen gelir kriterine göre yüksek-OGT engelinde olan ülkeler arasında olma,
- Uzun süre bu engelde olanlar arasında olma,
- ABD kişi başı gelirin %20'lik kısmının altında olması,
- Dünya gelirin ortalamasının altında olması,

gibi kriterlerin hepsini sağlayan Türkiye ekonomisinin OGT'de olan bir ekonomisi olduğu kabul edilmiştir. Ancak 2018 yılında döviz kurunun zaman zaman 2017 yılına göre %100'e yakın artışlar göstermiştir. Ardından 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla 5,260 seviyelerinde 2018 yılını kapatan döviz kurunun yüksek olması, faiz oranlarının yükselmesi ve enflasyon oranların %20'lerin üzerine çıkmıştır. Dolayısı ile OGT kriterlerinden dünya kişi başı gelir 11.114 ABD doları (2018 tahmini) ortalaması altında olması, Türkiye'nin kişi başı geliri ise 8.088 ABD dolara (2018 tahmini) düşerek kimi ekonomistler tarafından düşük gelirli ülkeler kategorisine geçtiği söylenmektedir.

Tablo 3.1. Türkiye'nin yıllar itibariyle makroekonomik verileri

MAKROEKONOMİK VERİLER/ YILLAR	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018
GSYH (% Büyüme Oranı)	9,2	6,6	8,49	6,09	3,18	7,42	4,7
GSYH (\$)	151	272,98	771,9	859,8	863,72	851,1	685.13
Kişi başına gelir (\$)	2310	4300	10430	12000	11230	10930	8.573
İşsizlik Oranı	6,49	10,66	8,8	10,24	10,84	11,26	10,47
Enflasyon (GSYH %)	60,3	54,92	8,57	7,67	7,78	11,14	20,30
İhracat- İthalat (GSYH %)	13,37-17,58	19,45-22,55	20,45-25,45	23,35-25,95	21,97-24,85	24,84-29,33	25,94-27,76

Kaynak: The World Bank., 2018, [online], Word Bank, [https://datacatalog.worldbank.org/search?sort by=field wbddh modified date&sort order=DESC](https://datacatalog.worldbank.org/search?sort%20by=field%20wbddh%20modified%20date&sort%20order=DESC) [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019].

Tablo 3.1.'e göre; büyüme oranlarına baktığımızda Türkiye ekonomisinin iyi bir seyir izlediği, 2010 yılından sonra ise büyümede inişli çıkışlı bir grafik izlediği görülmektedir. 2018 yılında ise büyüme ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Türkiye ekonomisinin OGT karşısındaki durumunu incelendiğinde makroekonomik verilerinin yanında küresel rekabetçilik raporunda seçili 140 ile karşılaştırmasına da bakılması gerekmektedir.

Tablo 3.2. Türkiye'nin küresel rekabetçilik endeksine göre sıralaması (140 ülke arasından)

KÜRESEL REKABETÇİLİK ENDEKSİ	TÜRKİYE
İnovasyon Yeteneği	47
Altyapı	50
Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Benimsenmesi	71
Makroekonomik İstikrar	116
Kurumların Etkinliği	71
Sağlık	48
İş Gücü Piyasasının Verimliliği	77
Ürün Pazarı	76
İşgücü Piyasası	111
Finansal Sistem	65
Pazar Büyüklüğü	13
İş Dinamizm	76

Kaynak: Schwab, K., 2018, The Global Competitiveness Report 2018. Word Ekonomik Forum [online], Switzerland, <http://www3.weforum.org.GlobalCompetitiveness2018.pdf> [Ziyaret Tarihi: 21 Aralık 2018].

Türkiye ekonomisinin, Dünya Ekonomik Formunun küresel rekabetçilik endeksi raporuna (2017-2018) göre, OGT’de olmasının altında yatan nedenler şunlardır: (Schwab, 2018).

- Yeni iş olanakları yaratma eğiliminin eksikliği, farklı iş alanlarında bilgi birikiminin eksikliği, iş yapmayı teşvik etme düzeyinin düşüklüğü, iş yapma bağlantılarının çeşitlilik göstermemesi ve Ar-Ge harcamalarının GSYH’ye oranı yıllık %1 gibi düşük düzeyde olması,
- Altyapı konusunda seçili 140 ülke arasından 50. sırada yer alarak liman hizmetlerinin yeterince gelişmemiş olduğu, su, hava, kara ve demir yollarının gelişmiş ülkeler düzeyine ulaştıramamış olması, taşımacılık maliyetlerinin yüksek düzeyde seyretmesi ve yol bağlantılarının verimliliğinin düşüklüğü,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenme düzeyine bakıldığında seçili ülkelerin çok gerisinde, bilgi ve fikir alışverişinin gelişmediği, iletişim maliyetlerinin yüksek olması, verimlilik ve teknoloji alt yapısı yetersizliği,
- 140 ülke arasında makroekonomik istikrar konusunda ki 116. sırada yer alarak makro istikrarın olmaması, bu engelde olmasının en önemli nedenidir. Ekonomik kırılganlıkların fazla olduğu, yapısal sorunlarla mücadelede uzun vadeli değil de kısa vadeli çözümlerin ekonomiye hâkim olduğu, borç dinamiklerinin iyi yönetilemediği, para ve maliye politikalarının sürdürülebilirliği konusunda sorunların olması gibi nedenler yatırım ortamını düşüklüğüne neden olması,
- Uyuşmazlıkların çözümünde yasaların etkinliğinin, polis hizmetlerinin güvenilirliğinin, basın özgürlüğü ve yargı bağımsızlığının düşük düzeyde kalmasına karşın çıkar çatışmalarının, terörizm, cinayet, yolsuzluklarının ve organize suçların fazla olması sonucu kurumların güvenilirliğinin düşüklüğü,
- Doğumda bebek ölüm oranları, sağlıklı yaşam beklentisi konusunda ve sağlıklı bireylerin daha iyi fiziksel ve zihinsel motivasyonu konusunda 48. sırada yer alması,
- Eğitim ve iş gücünün verimlilik düzeyine baktığımızda 77. sırada yer alarak oldukça gerilerde kendine yer bulmasının altında; iş gücü becerisinin, dijital okuryazarlığın, eleştirel düşünce ortamının düşük olması ve emeğin verimsizliğinin fazla olması,

- Rekabet ortamının yaygınlaşmadığı, gümrük tarifelerin karmaşık yapısı ve ürün pazarı konusundaki hizmet açıklıkları konusundaki yetersizliği,
- Kadın işgücünün düşük düzeyde kalması, işçi- işveren ilişkilerinin arasındaki işbirliği eksikliği, işçi hakları konusundaki sıkıntıların olması, ücret belirleme esnekliğinin düşük olması, insan kaynaklarının örgütlenmesi ve iş politikaları konusundaki verimsizliğin oldukça fazla olduğundan dolayı 140 ülke arasından 111. sırada yer alması,
- Bankaların piyasa değeri, kredi olanakları, portföy değerleri, tasarrufların verimli iş kollarını göre kredilendirme sisteminin, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler'in (KOBİ) finansmanının az ve/veya yetersiz olması ve bilgi eksikliğinin fazla olmasından dolayı gelişmiş ülkelere nazaran oldukça gerilerde olması,
- Pazar büyüklüğü konusunda dünyanın 13. büyük pazarı olmasına rağmen rekabetin ve verimliliğin düşük olması ve yeterince pozitif dışsalılık yaratılmadığı,
- İş kurma maliyetlerinin fazlalığı, girişimcilik düzeyi ve yeni iş kollarının pazara adapte olma düzeyinin eksikliğinin göze çarpması, güncel bir konu olan konkordato (batmak üzere olan firmaların işçi ücretlerinin 3 aylık kısmını devletin ödemesi ile mali yapısını devlete açarak devletten yardım istemesi ile şirketi kurtarma girişimidir.) ilan eden firmaların fazla olmasından dolayı iş dinamizmi konusunda bu tip adımların geç atılmış olması,

gibi nedenlere bir bütün olarak baktığımızda; inovasyon yeteneği, altyapı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenmesi, makroekonomik istikrar, kurumlar, sağlık, iş gücü piyasasının verimliliği ve eğitim düzeyi, ürün pazarı, işgücü piyasası, finansal sistem ve iş dinamizmi konusundaki sorunların olması Türkiye'nin OGT'de takıldığını gözler önüne sermektedir.

3.2. Orta Gelir Tuzağı Çerçevesinde Makroekonomik Göstergeler Bazında

Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye'nin Karşılaştırılması

Bu başlık altında seçili ülkelerin makroekonomik verilerinden özellikle; Büyüme oranları, GSYH tutarı, kişi başına düşen gelir, işsizlik oranı, enflasyon oranı ve ithalat- ihracat karşılama oranları çerçevesinde karşılaştırılması yapılacaktır.

Tablo 3.3. GSYH'nin büyüme oranları karşılaştırması (Yıllık %)

ÜLKELER/YILLAR	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018*
Bulgaristan	- 9,12	4,9	1,32	3,62	3,94	3,56	3,33
Malezya	9,01	8,86	7,42	5,03	4,22	5,9	4,76
Çin	3,91	8,49	10,64	6,9	6,7	6,9	6,66
Güney Kore	9,81	8,92	6,5	2,79	2,93	3,06	2,53
Türkiye	9,2	6,6	8,5	6,1	3,2	7,42	4,7

Kaynak: The World Bank, 2018, [online], Word Bank, https://datacatalog.worldbank.org/search?sort_by=field_wbddd_modified_date&sort_order=DESC [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019].

Tablo 3.3'te GSYH'nin büyüme oranları seçili ülkeler bazında verilmiştir. Buna göre;

- Bulgaristan'ın ekonomisinin 1990 yılında %9,12 gibi bir küçülme yaşamasının altında 1990'lı yıllara kadar komünist rejimin varlığı, Doğu Blokunun yıkıldığı yıllara denk gelmesi ve rejim değişikliklerinin gerçekleştiği yıllar olmasından dolayı etkili olduğu söylenebilir. 2000 yılında %4,90 gibi olumlu bir büyüme yakalaması 1997 yılında uygulanmaya başlanan ekonomik istikrar programlarının meyvelerini verdiğinin işaretleridir. 2010 yılında büyüme oranının %1,32 gibi düşük bir düzeyde kalmasında, 2008 küresel krizin etkisinin olduğu söylenebilir. Bulgaristan'ın 2007 yılında AB'ye tam üyeliğinden dolayı 2015-2017 yılları arası büyüme oranı %3,56-3,96 arası bir istikrara sahip olmuş ama bu durum OGT'den kurtulmasına yetmemiştir.
- Malezya ekonomisinin büyüme oranlarının 1997 yılına kadar ortalama %9-10 seviyelerinde seyretmesinin altında ekonomik kalkınma programları yatmaktadır. 1990-2016 yılına kadar büyüme oranlarının düşüş eğilimi içinde olması, verimliliğin az olması, teknoloji yatırımlarının azlığı ve işçi maliyetlerinin fazlalığı gibi nedenler etkili olmaktadır. Malezya'nın üst-OGT düzeyinden çıkamaması ve büyüme oranlarının düşme eğiliminde olmasının nedenlerinin aynı olduğu görülmektedir. 2013 yılına gelindiğinde halkın reform yanlısı tutumu 2017 yılı büyüme oranlarının 2016 yılına göre arttığı görülmektedir. 2018 yılının ilk dokuz aylık ortalamasına bakıldığında ise 2017 yılına göre bir düşüşün olduğu görülmektedir (İjomo ve Hui, 2010).

- Çin ekonomisi aslında üst-OGT'den kurtulacak düzeye yaklaşmıştır. Tarihte Çin kadar yüksek büyüme oranları yakalamış bir ülke yoktur. 2000 ve sonraki yıllarda ciddi bir büyüme terendi yakaladığı görülmektedir. Bu başarısını özellikle yüksek tasarruf oranlarına, istikrarlı hükümet politikalarına ve dış ticarete oldukça avantaj getiren ucuz işgücüne bağlanabilir. Büyüme oranlarının bu denli yüksek olduğu bir ekonominin aslında OGT tuzağında olmaması gerekmektedir. Ancak Çin nüfusunun çok olması ve ekonominin sektörel dağılımında hizmetler sektörünün sanayi sektörünün bazı yıllar altında kalması gibi faktörler OGT'de olduğunu düşüncesine neden olmaktadır (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017).
- Güney Kore ekonomik büyümesine bakıldığında dalgalı bir seyir izlemektedir. 1960'lı yıllarda ekonomik atılımların hızlandığı yıllardır. 1970'li yıllarda Türkiye ekonomisinin gerisinde olan bir ekonomiden Asya'nın en büyük 3. büyük ekonomisi arasına girecek kadar ilerlemeyi başarmıştır. 2000'li yıllara kadar %9-10 ortalama ile büyümüş bir ekonomi 2015-2017 yılları arasında %2,79-3,06 arasında bir büyüme trendine girmiştir. 2018 yılının büyümesinde azalmalar olmuştur. Güney Kore, OGT'den çabuk kurtularak, yüksek gelirli ülkeler kategorisine geçmesinde 1960'lı yıllardan beri ekonomisini geliştirmek için kullandığı ekonomik hamleler; eğitime, inovasyona, Ar-Ge yatırımlarına verdiği destekler ve ihracat teşviki politikalarının iyi işlemesi ile bu günlere geldiği görülmektedir (Çakmak, 2016).

Tablo 3.4. Seçili Ülkelerin Atlas Metoduna Göre GSYH (Milyar \$) Karşılaştırması

ÜLKELER / YILLAR	1900	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018*
Bulgaristan	20.6	13.1	50.6	56.7	50.2	53.2	56.8	59.75
Malezya	44	93.79	255	338.06	296.43	296.54	314.5	325.7
Çin	361	1.211,30	6.100,60	10.482,4	11.064,7	11.191,0	12.237,7	12.910,7
Güney Kore	279	561.63	1.094,50	1.411,3	1.382,8	1.414,8	1.530,8	1.546,1
Türkiye	151	272.98	772.3	934.19	859.5	863.42	849.5	655.13

Kaynak: The World Bank., 2018, [online], Word Bank, <https://datacatalog.worldbank.org/search?sort>

[by=field_wbddd_modified_date&sort_order=DESC](#) [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019]. (2018* yılı ilk 9 aylık verilere göre düzenlenmiştir).

Tablo 3.4’e göre; seçili ülkelerin GSYH tutarlarında en fazla artış yaşayan ülkeler Çin ve Güney Kore’dir. Bulgaristan GSYH tutarı olarak bakıldığında en az artışa sahip ülkedir Malezya’nın 1990 yılı baz alındığında 2018’e göre artış oranı karşılaştırması yapılacaksa Türkiye den daha yüksek bir artış oranına sahip olduğu ancak GSYH’nin Türkiye ekonomisinin altında seyrettiği gözlenmektedir.

Tablo 3.5. Seçili ülkelerin kişi başına düşen geliri, atlas yöntemi (mevcut ABD \$) karşılaştırma

YILLAR/ÜLKELER	1990	2000	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
BULGARİSTAN	2.250	1.650	6.980	7.610	7.720	7.480	7.580	7.760	7.960
MALEZYA	2.400	3.460	8.290	10.760	11.010	10.450	9.860	9.650	9.930
ÇİN	330	940	4.340	6.800	7.520	7.950	8.250	8.690	9.124
GÜNEY KORE	6.360	10.740	21.260	25.760	26.800	27.250	27.690	28.380	29.922
TÜRKİYE	2.310	4.300	10.476	12.395	12.022	10.915	10.817	10.512	8088

Kaynak: The World Bank., 2018, [online], Word Bank, https://datacatalog.worldbank.org/search?sortby=field_wbddd_modified_date&sort_order=DESC [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019].(2018* yılı ilk 9 aylık verilere göre düzenlenmiştir).

Tablo 3.5’te seçili ülkelerin kişi başına düşen gelirleri verilmiştir. Buna göre;

- Bulgaristan’ın 2000’li yıllarda da alt-OGT’de kaldığı sonra bir toparlanma eğilimine girerek üst-OGT düzeyine geldiğini 2010-2018 yılları arası kişi başına düşen geliri çok az arttırdığı böyle giderse, uzun yıllar da bu tuzakta kalan bir ülke olacağından dolayı, bu tuzaktan çıkamayacaktır.
- Türkiye de uzun yıllar bu tuzakta kalmıştır. 1990-2010 yılları arasına bakıldığında olumlu gelişmelerin olduğu 2010-2017 yılları arasında inişli çıkışlı grafik çizerek azaldığı görülmektedir. Bu teze başlamadan önce, (2017 yılı) Türkiye üst-OGT’de kendine yer bulmaktaydı. Ancak 2018 yılı 2. Çeyreğin sonrasına bakıldığında döviz oranlarının ciddi şekilde yükseldiği ve/veya TL’nin değer kaybetmesi ile Türkiye’yi üst-OGT’nin alt sınırına doğru sürüklediği

görülmektedir. Birçok ekonomist tarafından Türkiye'nin bu kırılgan yapısı uzun yıllar Bulgaristan benzeri kalacak gibi görülmektedir.

- Malezya günümüzde üst-OGT'de kendine yer bulmaktadır. 2014 yılından sonra kişi başına düşen gelir de azalma eğilimi gösterse de Bulgaristan ve Türkiye'den daha iyi bir konumdadır.
- Çin ekonomisine bakıldığında sürekli kişi başına düşen gelirden artış görülmektedir. Çin ekonomisi bu tuzaktan çıkmamış Bulgaristan, Türkiye ve Malezya'ya nazaran bu tuzaktan çıkmak üzere olan bir ülkedir. Aslında Çin GSYH'si bakımından dünyada ekonomik olarak çok önemli bir yere sahiptir ancak nüfusun fazla olması ve DB'nın bu tuzak için kişi başına düşen geliri esas almasından dolayı Çin ekonomisi bu tuzaktadır. 2000'li yıllardan önce bu tuzakta yer alan Güney Kore seçili ülkeler arasında bu tuzaktan çıkmayı başaran tek ülkedir.

Tablo 3.6. Seçili ülkelerin işsizlik oranlarının karşılaştırması

ÜLKELER/ YILLAR	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Bulgaristan	16,22	10,28	11,26	12,27	12,94	11,42	9,14	7,57	6,16	7,27
Malezya	3,00	3,25	3,09	3,02	3,11	2,87	3,10	3,44	3,41	3,34
Çin	4,53	4,20	4,34	4,47	4,54	4,59	4,61	4,65	4,68	3,84
Güney Kore	4,42	3,72	3,41	3,22	3,12	3,53	3,63	3,71	3,73	3,85
Türkiye	6,49	11,1	9,1	8,4	9	9,9	10,3	10,9	11	11,4

Kaynak: The World Bank., 2018, [online], Word Bank, https://datacatalog.worldbank.org/search?sort_by=field_wbdddh_modified_date&sort_order=DESC [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019]. (2018* yılı ilk 9 aylık verilere göre düzenlenmiştir).

Tablo 3.6'da seçili ülkelerin işsizlik oranlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre;

- 2000 yılında en fazla işsizlik oranına sahip Bulgaristan'da işsizlik oranlarının bu denli yüksek düzeyde seyretmesi; rejim değişikliğinden sonra serbest piyasa ekonomisine geç geçilmesi ve gerçekleştirmesi gereken istihdam politikalarının istenilen düzeyde gerçekleşmemesinden kaynaklanmaktadır. 2000-2018 yılları arası işsizlik oranının, AB'ye girmesi ve serbest piyasa ekonomisinin gereklerinin yerine getirilmesinden dolayı azaldığı görülmektedir.

- Malezya da işsizlik oranının 2000-2018 yılları arası %3- %3,41 arasında gidip gelmesinde işsizlik probleminin pek olmadığı gerçeği yatmaktadır. Çin’de ise işsizlik oranı 2000-2018 yılları arası %4,20-%4,68 arasında gidip gelmesi sorun gibi görünmemektedir. Ancak son 3-4 yıllık süreçte artış gösterdiği 2018 yılı verilerinde ise yine düşme eğilimi görülmektedir. Çin bu başarısını kırsal tarım toplumundan çıkarak kent toplumlu bir ekonomik yapıya geçmesi ve serbest piyasa ekonomisinin işlemesi ile başarmıştır.
- Güney Kore de işsizlik oranları 2000-2013 yılları arasında düşüşler yaşamış ardından biraz yükselişe geçmesi ile 2014’ten 2018 yılına doğru %3,53’ten %3,73’e doğru az da olsa artış göstermiştir. Güney Kore’nin bu başarısı nitelikli iş gücü sayesinde. Başarılı ekonomik yapıyı oluşturmak için 1960’lı yıllardan beri eğitime önem vermesi ve işin ehli insanların yönetime getirilmesi başarısının altında yatan nedenlerin başında gelmektedir.

Tablo 3.7. Seçili Ülkelerdeki Yıllık Enflasyon Oranlarının Karşılaştırması

ÜLKELER/ YILLIK	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Bulgaristan	23,80	10,32	2,44	4,22	2,95	0,89	-1,42	-0,10	-0,80	2,06	2,71
Malezya	2,62	1,53	1,71	3,17	1,66	2,11	3,14	2,10	2,09	3,87	1,20
Çin	3,05	0,35	3,18	5,55	2,62	2,62	1,92	1,44	2,00	1,59	2,10
Güney Kore	8,57	2,26	2,94	4,03	2,19	1,30	1,27	0,71	0,97	1,94	1,43
Türkiye	60,30	54,92	6,4	10,5	6,2	7,4	8,2	8,8	8,5	11,9	20,30

Kaynak: The World Bank., 2018, [online], Word Bank, https://datacatalog.worldbank.org/search?sort_by=field_wbddd_modified_date&sort_order=DESC [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019]. (2018* yılı ilk 9 aylık verilere göre düzenlenmiştir).

Tablo 3.7’de seçili ülkelerin yıllık enflasyon oranlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre;

- Türkiye’nin 1990 yılında seçili ülkelere nazaran enflasyon oranının %60,30 ile yüksek rakama sahip ülke olmasının nedenlerine baktığımızda sosyal, siyasal birçok sorunun olmasının yanında uygulanan istikrarsız ve yanlış birçok mali ve para politikasının yattığı görülmektedir. 2000’li yıllara gelindiğinde 2001 krizinin olası sonuçları ve siyasal istikrarın olmayışı gibi nedenlerden dolayı bu

dönemde de enflasyon oranları yüksek seyretmiştir. Sonraki yıllarda enflasyon oranla düşüşler göstermiş ve tek hanelere inmiştir. 1990-2018 yılları arasında dalgalanmalar yaşanmıştır. 2011 yılında yine çift hanelere çıkan enflasyon oranı 2012-2016 yılları arası tek hanelerde olmuş ancak 2017 yılında yine çift hanelere çıkmıştır. 2018 yılı aralık ayında %20,30 seviyesine seyrederek özellikle 2018 yılının son 3 ayında %20'lerin üzerinde gerçekleşen enflasyon oranlarının 2019 yılında da yüksek olacağı ekonomistler tarafından dillendirilmektedir.

- 2000'li yıllara kadar Bulgaristan'da seyreden yüksek enflasyon oranı, dalgalı seyir izlemesine rağmen Türkiye ve Malezya'ya nazaran günümüzde daha düşük enflasyon seviyesine sahiptir. Bulgaristan'ın bu başarısı; AB'ye 2007 yılında girdikten sonra AB kriterlerine uymak zorunda olmasından dolayı uyguladığı para ve maliye politikaları sayesinde.
- Çin'in 1990 yılında ve sonrasında enflasyon oranları düşük düzeyde seyretmesinin altında yatan nedenler; yüksek oranda yatırım oranlarının varlığı ve düşük kamu açıklarının olması için uygulanan politikalar gibi nedenler etkili olmuştur. Devletin ekonomiye müdahale edebildiği ve finans piyasasının kontrolünün sağlandığı Güney Kore'de düşük enflasyon oranları göze çarpmaktadır.

Tablo 3.8. Seçili ülkelerin İhracat-İthalat tutarının (GSYH'nin %) karşılaştırması

ÜLKELER/ YILLAR	1990	2000	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Bulgaristan	33,12- 36,73	36,47- 41,82	50,18- 53,03	64,65- 68,06	65,01- 65,96	64,10- 63,96	63,97- 59,67	66,32- 64,80	68,11- 67,76
Malezya	74,46- 72,42	119,81- 100,60	86,93- 71,01	75,63- 67,09	73,79- 64,52	70,60- 62,95	67,66- 60,98	71,47- 64,45	73,64- 64,83
Çin	13,61- 10,66	20,89- 18,52	26,26- 22,62	24,50- 22,06	23,50- 21,38	21,35- 18,10	19,66- 17,38	19,76- 18,05	19,61- 17,14
Güney Kore	25,34- 25,92	35,01- 32,94	49,42- 46,23	53,88- 49,90	50,28- 45,02	45,34- 38,38	42,28- 35,43	43,10- 37,69	40,1- 37,32
Türkiye	13,37- 17,58	19,45- 22,55	20,45- 25,45	22,27- 28,08	23,76- 27,65	23,35- 25,95	21,97- 24,85	24,84- 29,33	25,94- 27,76

Kaynak: The World Bank., 2018, [online], Word Bank, https://datacatalog.worldbank.org/search?sort_by=field_wbdddh_modified_date&sort_order=DESC [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019].(2018* yılı ilk 9 aylık verilere göre düzenlenmiştir).

Tablo 3.8'de seçili ülkelerin ihracat-ithalat tutarının (GSYH'nin %) karşılaştırması yapılmıştır. Buna göre;

- Türkiye ekonomisinin hiçbir zaman ihracatın ithalatı karşıladığı bir yıl olmamasının altında genellikle ithal girdi ile büyüyen bir ülke olması yatmaktadır. Uzun süre OGT ile boğuşan Türkiye'nin bu engeli aşabilmesi için ihracat oranının GSYH'deki oranını arttırması gerekmektedir.
- Bulgaristan ekonomisi 2013 yılına kadar ihracatı ithalatı karşılayamamış ancak 2013 yılından sonra karşılamayı başardığı ve GSYH'nin %60'ların üzerinde seyrettiği görülmektedir. Malezya ve Çin ekonomisinin bu konuda diğer seçili ülkelere nazaran daha iyi bir ihracatın-ithalatı karşılama oranı olduğu söylenebilir. Malezya'nın GSYH'si dış ticarete bağlılık konusunda seçili ülkelerden daha yüksek seyretmektedir. Güney Kore'nin de Türkiye ekonomisi gibi ihracatının ithalat oranından düşük olduğu ancak ihracat ve ithalat tutarının (GSYH'nin %'si) Türkiye'den daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye'nin dünya ekonomik formunun 2018 yılında yayınladığı küresel rekabetçilik raporu verileri ışığında OGT çerçevesinde karşılaştırılması önemli olacaktır.

Tablo 3.9. Seçili ülkelerin küresel rekabetçilik raporu (2017-2018 yılına göre) karşılaştırması

KÜRESEL REKABETÇİLİK ENDEKSİ	TÜRKİYE	BULGARİSTAN	MALEZYA	ÇİN	GÜNEY KORE
İnovasyon Yeteneği	47	48	30	24	8
Altyapı	50	58	32	29	6
Bilgi Ve İletişim Teknolojilerinin Benimsenmesi	71	30	32	26	1
Makroekonomik İstikrar	116	52	1	39	1
Kurumlar	71	70	24	65	27
Sağlık	48	70	62	44	19
İş Gücü Piyasasının Verimliliği ve Eğitim Düzeyi	77	60	24	63	27
Ürün Pazarı	76	62	24	55	67
İşgücü Piyasası	111	50	20	69	48
Finansal Sistem	65	71	15	30	19
Pazar Büyüklüğü	13	64	23	1	14
İş Dinamizm	76	61	19	43	22

Kaynak: Schwab, K., 2018, The Global Competitiveness Report 2018. Word Ekonomik Forum [online], Switzerland, <http://www3.weforum.org.GlobalCompetitiveness2018.pdf> [Ziyaret Tarihi: 21 Aralık 2018].

Küresel Rekabetçilik Endeksi 140 ülke arasında yapılmıştır. Yapılan bu endekste 1-100 arasında puanlama sistemi ile oluşturulmuştur. Her bir endeksin altında çeşitli kalite, durum ve verimlilik oranlarına göre karşılaştırması yapılarak bu puanlar verilmektedir. Tablo 3.9’da seçili ülkelerin küresel rekabetçilik raporu (2017-2018 yılına göre) karşılaştırması yapılmıştır. Buna göre (Schwab, 2018);

- İnovasyon yeteneği konusunda Türkiye ve Bulgaristan seçili ülkelerin gerisinde yer almaktadır. Buna karşın Çin ve Malezya ilk 30 ülke arasında yer almaktadır. Güney Kore ise 8. sırada yer alması ile dünyada önemli bir konuma sahiptir.
- Altyapı, yolların verimliliği ve liman hizmetlerinin gelişmişliği gibi faktörlere bakılmaktadır. Altyapı konusunda Bulgaristan 140 ülke arasından 58. sırada yer alarak seçili ülkelerin en kötüsü durumundadır. Ardında Türkiye 50. sırada, Çin 32. sırada ve Malezya ise 29. sırada kendine yer bulmaktadır. Güney Kore 6. sırada yer alarak seçili ülkeler arasında en iyi konumda olduğunu gösterir.
- Belirli bilgi ve iletişim teknolojilerinin yayılma derecesi; mobil telefon aboneliklerinin nüfusa oranı ve fiber internet kullanıcılarının nüfusa oranı gibi faktörlere bakılarak hesaplanır. Bu konuda Türkiye 71. sırada yer alarak seçili ülkeler arasında en kötü durumda yer almaktadır. Bulgaristan, Malezya ve Çin birbirlerine çok yakın bir düzeyde olmalarına karşı Güney Kore ise dünyada 1. sırada yer almaktadır.
- Makroekonomik istikrar; maliye politikasının sürdürülebilirliği, borç dinamiği, enflasyonun yıllık % değişme hızına ve sürdürülebilir kamu bütçelerine bakılarak hesaplanmaktadır. Makroekonomik istikrar konusunda Türkiye 116. sırada yer alarak dünya sıralamasında çok kötü bir konumdadır. Bulgaristan 52. sırada, Çin 39. sırada yer alarak Türkiye’den daha iyi durumdadırlar. Malezya ve Güney Kore ise bu endekste 100 tam puan üzerinden 100 puan alarak dünyada 1. sırayı paylaşmaktadırlar.
- Kurumlar başlığında; yargı bağımsızlığı, basın özgürlüğü, uyuşmazlıkların çözümünde yasaların etkinliği ve fikri mülkiyet haklarının korunması gibi faktörler etkili olmaktadır. Türkiye, Bulgaristan ve Çin’in kurumlar endeksi sıralamaları birbirlerine yakın olmalarına karşın bu üç ülke Malezya ve Güney Kore’ye göre daha kötü durumdadırlar.

- Sağlık çerçevesinde; sağlıklı yaşam beklentisi faktörü etkili olmaktadır. Güney Kore 19. sırada olması ile seçili ülkeler arasında yaşam beklentisinin daha fazla olduğu bir toplumdur. Türkiye'nin 48. sırada ve Çin'in 44. sırada yer almasından dolayı bu iki ülkenin yaşam beklentisi birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu ülkeleri 62. sırada yer alan Malezya takip etmekte ve seçili ülkeler arasında en kötü durumda olan Bulgaristan ise 70. sırada kendine yer bulmaktadır.
- İş gücü piyasasının verimliliği ve eğitim düzeyi; yaratıcı düşünebilme yeteneği ve işgücündeki beceri düzeyi gibi faktörler konusunda Türkiye, Bulgaristan ve Çin'in; Malezya ve Güney Kore'ye nazaran daha geride oldukları görülmektedir. Malezya'nın 24. sırada olması ile seçili ülkelere göre eğitim düzeyinin ve üretkenliğin daha iyi olduğu görülmektedir.
- Ürün pazarı; tarife dışı engellerin yaygınlığı ve tarifelerin karmaşıklığı etkili olmaktadır. Ürün pazarının geliştiği Malezya'da rekabet ortamının korunduğu ve inovasyonun teşvik edildiği bir ekonomik yapıya sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'nin seçili ülkeler arasında hizmet rekabetinin en az ve ticaret tarifelerinin ise en fazla olduğu ülkedir.
- İşgücü piyasasında; işçi-işveren ilişkilerinde işbirliği, aktif işçi politikaları, ücret belirleme esnekliği ve kadının işgücüne katılım oranı gibi faktörler ele alındığında Türkiye'nin seçili ülkelere kıyasla işçi haklarının düzeyi ve insan kaynaklarının örgütlenme derecesi gibi faktörlere bakıldığında 111. sırada yer alması gerilerde olduğunu gösterir. İşçi haklarının geliştiği Malezya 20. sırada yer alarak seçili ülkeler arasında daha iyi bir emek piyasasının olduğunu gözler önüne sermektedir.
- Finansal sistemde; bankaların kredibilitesi, kredi portföy değerleri ve piyasa değeri faktörleri etkilidir. Finansal sistem konusunda, Malezya 15. sırada Güney Kore ise 19. sırada yer almaktadır. Bu iki ülkede; sigorta primlerinin GSYH'ye oranının yüksek olması, KOBİ finansmanının iyi işlemesi ve finansal sistemdeki risklerin az olması etkilidir. Türkiye ve Bulgaristan gibi ülkelerde bilgi asimetrisinin fazla olduğu ve finansal kurumlarının iyi işlemediği görülmektedir.
- Pazar büyüklüğü, GSYH'nin satın alma gücü kaç (milyarlar \$) olduğu faktörü ile ilgilidir. Tabloya göre, Çin dünyada 1. sırada yer almaktadır. Türkiye ve Güney Kore ekonomisi ilk 20 ekonomi arasında kendine yer bulmaktadır. Daha büyük pazarlar pozitif dışsallıkların, rekabetin ve verimliliğin artmasına neden

olmaktadır. Pazar büyüklüğü konusunda Bulgaristan'ın 61. sırada olması ve birim maliyetlerinin yüksek olması, inovasyonun iyi gelişmemesi ve küçük bir ölçek ekonomisi olmasından dolayı rekabetin az olduğu farklı fikirlerin gelişme düzeyinin az olması etkili olmuştur.

- İş dinamizminde; girişimcilik düzeyi, yenilikçi iş kolların seyri ve iş kurma maliyetleri gibi faktörler etkili olmaktadır. İş dinamizmi konusunda seçili ülkeler arasında Türkiye 76. sırada yer alarak bu grupta en kötü konumdadır. Bulgaristan ise 61. sırada yer almaktadır. İş dinamizminin gelişmiş olduğu Malezya ve Güney Kore de teknolojik kültür birikiminin yaygınlaştığı, işlerin daha iyi gitmesi için çözüm üretiminin sunulduğu ülkelerdir.

3.3. Seçili Ülkelerin OGT Karşısındaki Durumuna Yönelik Çözüm Önerileri

Bulgaristan'ın OGT karşısındaki durumu nedir? Bulgaristan'ın AB'nin en fakir ülkesi olması, kişi başına düşen gelirin düşük düzeyde seyretmesi ve OGT'de uzun süre kalmasından dolayı ekonomisi kısır bir döngü içinde sıkışıp kalmıştır. OGT'de olmasındaki ekonomik sorunları; eğitilmiş ve nitelikli iş gücünün göç etmesi ve var olan iş gücünde nitelikli işçi bulunamamasından dolayı işverenlerin ciddi sorunlar yaşanması gibi ekonomik sorunlarla boğuşmak zorunda kalmaktadır. Emek piyasasının nitelikli işgücündeki eksikliklerden dolayı Bulgaristan seçili ülkelere Türkiye'den sonra en yüksek işsizlik oranına sahiptir. Büyüme oranlarının düşük düzeyde kalmasında, nitelikli üniversite mezunu (teknoloji mühendisleri, kalifiyeli yöneticiler, mühendisler, pazarlama ve finans uzmanları) eksikliği gibi nedenler yatmaktadır.

Küresel rekabetçilik raporuna göre altyapı konusunda, kurumlar, sağlık, ürün pazarı, finansal sistem ve iş dinamizmi konusunda sorunlar yaşayan Bulgaristan böyle giderse OGT'de uzun yıllar daha kalacağı ve seçili ülkelere kıyasla ekonomisi en kötü durumda olmaya devam edeceğidir. Bulgaristan'ın OGT'den kurtulabilmek için gerekli çözüm önerileri nelerdir? Sorusuna Bulgaristan özelinde cevap aranacaktır. Bu öneriler (Sazak, 2018);

- AB üyesi olmasından dolayı buradan gelen fonları finansman piyasasında yaşanan sorunları gidermek için ve makroekonomik istikrarı korumada uyguladığı sıkı para ve maliye politikalarına bu fonları verimli kullanması ile bu

makroekonomik sorunları gidermede olumlu gelişmeler yaşanacaktır. Bu fonları altyapı sorununa da kaynak aktararak ulaşım konusunda AB'nin köprüsü durumunda olan Bulgaristan'ın transit taşımacılığında ve lojistik sektörünün gelişmiş olacağından dolayı önemli gelir kapısı olacaktır.

- 2008 sonrası özelleştirmeler yaparak kaynak bulan Bulgaristan bu kaynağı düşük düzeyde kalan Ar-Ge harcamalarının finansmanında kullanarak ve bu sayede inovasyon yeteneğini arttırarak yeni fikirlerin yeni iş kolları oluşturması ile işsizlik konusundaki sorunlar da giderilmiş olacaktır. Bulgaristan'ın bölgenin lojistik sektörüne yatırımcı çekme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyeli geliştirmek için lojistik yatırımları konusunda esnekliğe giderek AB'nin lojistik ihtiyacına cevap vererek uzun vadeli gelişme trendi yakalayabilecek bir konuma sahiptir

(<http://www.gebzeto.org.tr>).

- Nitelikli işgücünün diğer AB üyesi ülkelere göç etmemesi için mevzuat değişikliklerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bulgaristan 2017 yılında yurtdışından işçi alımları ile ilgili mevzuat değişikliklerine giderek mevsimsel işlerde yurtdışından gelen işçilerin çalışmasının önü açılmıştır. Ayrıca 2018 Mayıs'ında yine mevzuat değişikliğine giderek yurt dışından gelecek üçüncü dünya ülkeleri vatandaşlarının kalıcı olması için mevzuat değişikliğine gidilmesine rağmen Bulgaristan İşveren Örgütleri Derneği'ne" göre, bu mevzuat değişikliklerinin halen katı olduğudur". Bu mevzuatların daha fazla esnetilerek ve gelen işgücünün oturma izni sorunu çözülmesi ile emek piyasası sorununa çözüm olacaktır.

Malezya'nın OGT karşısındaki durumu nedir? Malezya ekonomisi yüksek-OGT'de olan bir ülkedir. İhracatın %50'ye yakını elektrik ve elektronik ürün ihraç etmekte olması rekabet ortamının fazla olması ve küresel bir pazar ortamından dolayı dünyada yaşanan küresel krizlerin etkisi altında kalmaktadır. Düşük katma değerli ihracat ve imalat sektörüne sahiptir. Kurumsal yapısındaki sıkıntıların büyüme oranlarını düşürmede risk olarak görülmektedir.

Ayrıca siyasal sistemde yaşanan yolsuzlukların fazla olması, adaletsiz bir toplumsal yapıya sahip olması, kurumları şeffaflıktan ve hesap verebilirlik konusunda gelişmiş ülkelerin oldukça gerisindedir. Eğitim seviyesi nitelikli iş gücü konusunda

yüksek gelirli ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Verimlilik konusunda yeterli düzeyde olmayan Malezya ekonomisi Ar-Ge harcamaları konusunda da yeterli düzeye ulaşamamıştır. Kamu harcamalarının fazla olduğu ve hükümetlerin ve çıkar gruplarının siyasi çekişmelerinin fazla olmasından dolayı reformların hayata geçirilmesi konusunda etkisiz kalması gibi sorunlar da eklenince OGT’de olan bir ekonominin izlerine rastlanmaktadır (<https://www.deik.org.tr>).

Malezya’nın OGT’den kurtulmak için çözüm önerileri nelerdir? Sorusuna cevap aranacaktır. Malezya 2020 hedefleri doğrultusunda 5 başlık altında tuttuğu bir dizi küresel eğilimi: 1. Liderlik, 2. Yönetişim, 3. Dünyada yaşanan gelişmeler, 4. Kar oranları ve 5. Verimlilik ve İnsan Sermayesi gibi önerilere baktığımızda; (Sazak, 2018: 5-59).

1. Liderlik, dünyanın gelecekteki büyüme alanları piyasalarına sahip olma, küresel mali krizden sonra, ülkeler arasındaki güç dengesindeki değişmelerde söz sahibi olma çabasıdır. Pazara hâkim olmanın avantajlarına sahip olması, her türlü alanda liderlik üstlenmeyeceği için hâkim sektör seçimi olarak elektrik ve elektronik sektörü seçilmesi ile Malezya’nın bu konuda daha fazla gelişme göstermesi gerekmektedir.
2. Yönetişim, hükümet politikalarının şeffaf ve hesap verebilirlik konusundaki güvensizlikleri kaldırılmalıdır. Demokrasi önündeki sorunların giderilmesi toplumun her kesimi kucaklayacak bir yönetim anlayışının yerleşmesi gerekmektedir. Kurumların özgürlüklerinin önündeki engeller kaldırılarak daha sağlıklı bir yönetim anlayışı geliştirmelidir.
3. Dünyada yaşanan gelişmeleri yakından takip edecek iletişim ağının geliştirilerek her türlü ekonomik gelişme konusunda dünya devletlerindeki olayların kayıt altına alınması ve bunlardan ders alınmasının konusunda daha fazla gelişme göstermesi gerekmektedir.
4. Kâr oranları konusunda ileri teknoloji ihraç eden ülkeler konumuna gelebilmesi için kâr marjı yüksek olan yeni üretim alanlarının oluşturulması ile gerekmektedir.
5. Verimlilik ve İnsan Sermayesi konusunda kendini geliştirmiş dünya ülkelerine ulaştırma çabaları, sürdürme konusunda eğitim kalitesinin artırılması ile OGT’den çıkması için geliştirilen çözüm önerilerindendir.

Malezya 2022 de yüksek gelirli ülke kategorisine geçmek için iki planlı değişim programını geliştirmiştir. Birincisinde; ‘Kamuda değişim Programı’ (eğitim sisteminin iyileştirilmesi, yolsuzlukla mücadele ve kırsal altyapının iyileştirilmesi) yer almaktadır. İkinci plan da ise; ‘Ekonomik değişim Programı’ turizm ve dünya üretiminde birinci olduğu palmiye yağı tarımı gibi ekonomik büyüme potansiyelini yükseltecek birçok alan belirlenmesi ile bu reformların devamının getirilmesi desteklenmelidir. Malezya Kalkınma Planlarının uygulanması gibi çözüm yolları geliştirilmiştir (Sazak, 2018).

Çin’in OGT karşısındaki durumu nedir? Beşeri sermayenin niteliğinin gelişmemiş olması, nüfusun büyük bir bölümünün kırsal kesimde yaşayarak tarımla ilgilenmesi, eğitim düzeyi konusundaki yetersizliklerin oldukça fazla olması, verimliliğin düşük seyretmesi, katma değeri yüksek ürün üretme konusundaki yetersizlikler, gelir dağılımı adaletsizliğin olması, gelirin halka yansıtılamaması, bölgeleri arasında ekonomik gelişim farklılıkları bulunması ve fazla nüfusun olması gibi faktörlerden dolayı OGT’de olduğu söylenebilir. Çin ekonomisi devlet teşekküllerinin fazla olmasının yanında özel sektörün de rekabet edeceği ortamı oluşturmaya çalışmaktadır. Çin dünyadaki en yüksek büyüme oranlarını yakalamaya devam ederse ve 2015 yılından beri sürdürdüğü ‘Made in China 2025’ stratejisini başarılı şekilde uygularsa OGT’yi aşmaya en yakın olan ülkelerin başında geldiği ifade edilmektedir (<https://www.taysad.org.tr>, 2016: 1-4).

Çin’in ekonomik başarısı ve/veya OGT’den kurtulmak için çözüm önerileri nelerdir? Sorusuna cevap aranacaktır. Bu öneriler ise (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017);

- Çin’in yüksek büyüme oranlarına ve dünyanın en büyük pazar büyüklüğüne sahip olma başarısı; kapalı bir ekonomik yapıdan küreselleşme sürecine geçişte kamu sektörünün yanında özel sektörün de desteklendiği, ucuz işgücü arzı, düşük üretim maliyetleri, yabancı şirketlerle bütünleşme ile gelen sermayenin ekonomiyi canlandırması, yüksek tasarruf oranlarına, büyük ölçüde istikrarlı hükümetlere ve enflasyonla mücadeleye ağırlık veren makroekonomik politikaları başarılı şekilde uygulamasına dayanmaktadır (İslam, 2013).
- Devletin ekonomisinin gelişmediği alanlardaki kamu teşekkülleri ile kırsal nüfusun daha verimli alanlarda çalışmasına yönlendirmesi sağlanabilir.

- Dışa dönük sanayileşmeden dolayı; yüksek büyüme hızı, düşük enflasyon oranları, ihracatta büyüme, dış borçlarda azalmaların olması ve fiyat istikrarının sağlanması gibi başarıların devam ettirilmesi gerekir. Ucuz iş gücünden dolayı yabancı yatırımların ülkeye çekme konusundaki yeteneklerin artırılması ile hizmetler ve imalat sektöründe canlanmalar gerçekleşecektir (Aoki, 2011).
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenmesi konusunda seçili ülkeler arasında Türkiye'den sonra en kötü ülke olmasından dolayı devletin bu alanda teşebbüslerine yoğunlaşmasının yanında özel sektörün teşvik edilmesi ile de bu sorununa bir nebze çözüm olacaktır.

Made in China 2025 sanayileşme stratejisi planı Sanayi ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Bu planın hedefi, gelişmiş, sanayileşmiş ekonomilerle rekabet etmek, işbirliği yapmak ve Çin ekonomisine sanayileşme stratejisini yerelleştirme hedefi taşımaktadır. Ayrıca Çin ekonomisinin küresel üretimin en büyük kısmını oluşturmak istemesi ile Çin ekonomik endüstrisini daha da geliştirme amacı, temel prensipleri, üretimde kalite ve yeniliklere emek sektörünün becerisini geliştirerek vurgu yapma, odak sektör seçimi ile ileri bilgi teknolojileri, ileri teknoloji ekipmanları, yeni malzemeler, robot teknolojileri, gelişmiş ilaç endüstrisi gibi birtakım odak sektör seçilmesidir. *Made in China 2025* sanayileşme stratejisi planı çerçevesinde birçok alanda yeniliklerin arttırılması planını içermesinden dolayı bu hedefini gerçekleştirme konusundaki kararlılığı Çin'i OGT'den kurtararak gelişmiş ülkeler kategorisine geçirecektir (<https://www.taysad.org.tr>, 2016: 1-4).

OGT'yi aşan Güney Kore ekonomisi, başarısını nelere borçludur? 2000'li yılların başlarında OGT'den çıkarak yüksek gelirli ülke olmayı başaran Güney Kore Asya'nın Çin ve Japonya'dan sonra 3. büyük ekonomisi, dünyanın ise 11. büyük ekonomisidir. Bu başarılar ise şu gelişmelere borçludur (Tunçsiper ve Fırat. 2016):

- 1960 yılları sonundan itibaren uygulanan sanayi ve inovasyon politikalarının gelişimi süreçlerinin giderek arttırması,
- 1970 sonrası dönemde teknolojik yoğun üretim anlayışının benimsemiş olması, bilgi yoğun ürün üretmesi, yüksek teknolojik ürün ihracatlarının fazla olması,

- 1980 yılları sonrası Ar-Ge harcamalarında kamunun yanında özel sektöründe Ar-Ge harcamalarına ağırlık vermesi ile gelişen transformasyon ve inovasyon yeteneğinin pazarın ihtiyaçlarına yönelmesi,
- Özel sektör yatırımlarının artması ile yeni ürünlerin uluslararası piyasalarda rağbet görmesi, rekabet gücünün artması,
- Ürün üretme konusunda sonuç odaklı gelişmeler hızlı getirilere neden olması,
- Ar-Ge politikalarında özellikli bir odak sektör seçilmesi,
- Kalkınma planlarının başarılı şekilde geliştirip yürütecek siyasal sistem istikrarına ve yetenekli yöneticilerin yönetime gelmesine,
- Tekstilden kimyaya, ağır sanayiden, otomotiv sektörüne ve bilişim teknolojilerine kadar uzanan alanlarda, özellikle eğitime verilen önem sayesinde, gelişmiş iş gücü piyasası ve gelişmiş ülkeler düzeyine sahip altyapısının dikkat çekmekte olması,
- Güney Kore devletinin ekonomiye müdahale ederek öncelikli alanlarda yatırım yapma konusunda İnisiyatiflerinin olması,
- Global şirketlerin (Samsung, LG, Hyundai) teknolojik yeniliklere hemen adapte olabilmeleri,
- Gümrük tarife ve kotalarından ihracatçı firmaların muaf tutulması,
- İhracatı desteklemek için ‘geçici önlemler kanunu’ çıkarılması,

yukarıdaki maddeler gibi; ekonomik faaliyeti arttırmaya ve geliştirmeye yönelik başarıları sayesinde seçili ülkeler arasında bu engeli aşan sadece Güney Kore’nin olması ekonomik performansları konusunda diğer seçili ülkeler arasında en başarılı ülke olmasından kaynaklanır.

3.4. Türkiye’nin OGT Karşısındaki Politika Önerileri

OGT, birkaç politikanın değişikliğine gidilerek çözülecek kadar basit bir yapıya sahip değildir. Birbirini etkileyen birçok değişkenin gerek farklı, gerekse beraber etkileşim içinde olduğu yapısal sorunların bir bütündür.

Türkiye özelinde bakıldığında sorunların çözümüne yönelik politika önerileri neler? Şevket Pamuk’un ‘Türkiye’nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi’ adlı kitabında bazı politika önerileri almak gerekirse, şöyledir (Pamuk, 2014):

- Bölgesel ve cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi,
- Nüfusun bir kısmının değil tamamının becerilerinin geliştirilmesi,
- İşgücünün ve üretimin daha ileri teknoloji kullanan, katma değeri daha yüksek sektörlere yönlendirilmesi,
- Yurtiçi tasarrufların arttırılması,
- Enerji bağımlılığının azaltılması,
- Ar-Ge faaliyetlerine ayrılan bütçenin arttırılması,
- Bütçe açıklarının azaltılarak makroekonomik istikrarın tesis edilmesi,
- Kurumların güçlendirilmesi gerekmektedir.

Tüm bu sayılan politika önerilerinin yanında devlet vergisel desteklerle bunları teşvik etmelidir. Ayrıca yenilikçi faaliyetlerin daha fazla olması için maddi destekler de sağlanmalıdır.

Makroekonomik istikrarsızlığın giderilmesi için yapısal sorunların çözümünde uzun vadeli plan ve programların hayata geçirilmesi gerekir. Siyasi kaygı güdülmeden bu plan ve programların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Para ve maliye politikalarının sürdürülebilirliği konusunda, enflasyonla mücadele politikası ile paralel bir bütün içinde uygulanması gerekmektedir (Günsoy, 2013).

Beşeri sermaye kalitesinin arttırılması ile bütünlüğü olan eğitim politikasının hayata geçirilmesi gerekir. Matematik, fen bilimleri ve mühendislik eğitimi görenlerin nüfusa oranları gelişmiş ülkelerdeki seviyelere kadar arttırılmalıdır. Yurt dışı eğitimi özendirerek, yurt dışı eğitimi alanlarına geri dönmesi sağlayarak, vizyon sahibi bilgi ve beceri düzeyi yüksek kesimlerin ülkede kalmasını sağlayarak, gerek beyin göçünün önüne geçilmesi gerekse de yurtdışından beyin göçü alacak düzeye getirecek eğitim altyapısını yeniden gözden geçirilmesi ile gerçekleştirilebilir (Gürler, 2016).

Eğitimin kalitesinin arttırılması ile iş gücü kalifiye elamanın ve emek piyasasının verimlilik düzeyinin artması da gerçekleşecektir. Kadın istihdamının %30 düzeyinde olduğu Türkiye'nin aksine gelişmiş ülkelerde %50 seviyelerinde olmasından dolayı; kadının eğitim hayatının engellenmemesi, kadınların özellikle kırsaldaki eğitim

düzeyinin düşüklüğünden dolayı kırsalda eğitimin özendirilmesine yönelik politikalarının hayata geçirilmesi ile kadının ekonomik yapının içine çekilmesi gerçekleşebilir (Bayar, 2016).

Ar-Ge, toplumun kültür seviyesinden ve insanın bilgisinden meydana gelen bilgi düzeyinin arttırılması ve bilginin yeni sistemlerinin tasarlanması ve kullanılması için itina ile yürütülen yenilikçi çalışmalardır. Ar-Ge harcamalarının GSYH'nin gelişmiş ülkelerde en az %1,5 seviyelerinde (Güney Kore'de 2017 yılında %4,15 seviyelerinde) seyretmesi Türkiye'nin ise son yıllarda yeni yeni %1,01 (2017 yılı) seviyesine çıkması ile gelişmiş ülkelere göre düşük düzeyde kaldığını ve bu yüzden Ar-Ge harcamalarını arttırması ile ilerleme gerçekleşebilir (Aydın ve Soylu, 2018).

Türkiye'nin Ar-Ge proje platformunun geliştirilmesi ile firmaların ve sektörlerin 3 farklı biçimde Ar-Ge faaliyeti yürütülebilmesini öngören proje platformuna ağırlık vermesi gerekmektedir. Bu proje platformunun İlk ayağı; maliyetleri düşürücü, üretimi ve kaliteyi arttırıcı çalışmalara ağırlık vererek yenilik kaynağı benimsenerek bir Ar-Ge altyapı oluşturma kısmıdır. İkinci ayağı; proje çalışma, ürün yelpazesini arttırma, hedef saptama, ürün teknolojilerinde yenilikler ile bir yol haritası çerçevesinde zaman planlamasını yapma kısmıdır. Üçüncü ayağı ise Türkiye'nin teknoloji düzeyine bağlı olarak sanayi sektöründe temel değişiklikler mi yapılacağı ya da odak sektörün mü belirleneceği gibi bir takım belirsizlikleri içeren bu kısmın Türkiye özelinde iyi yönetilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'nin Ar-Ge faaliyetlerine kaynak ayırarak yatırımlarını bu yöne çekmesi ile insan sermayesinin kalitesini arttıracığı, uluslararası rekabet düzeyinin, inovasyon ve yenilik düzeyinin ve verimliliğin artacak olması, sürdürülebilir bir büyüme trendine gireceği ve Doğu Asya ülkeleri deneyimlerinin bu yönde olması gösteriyor ki; Türkiye'nin OGT'yi aşmasında Ar-Ge harcamaları önemli bir yere sahiptir (Arslanhan ve Kurtsal, 2010).

Kayıt dışı ekonominin azaltılması için harekete geçilmesi gerekir. Kayıt dışı ekonomi azaltılarak kamu tasarrufunu arttırmak yani vergi oranlarını arttırmadan vergi gelirlerinde artış sağlamak, tasarruf oranlarındaki bu artışı yenilik ve inovasyon politikaları için harcanması verimlilik düzeyinde de artışlara neden olacaktır (Arzova, 2018).

Yatırım politikalarının gözden geçirilmesi gerekir. 2019 bütçesinde 60 milyar lira yatırıma ayrılmasına karşın faiz harcamalarına 105 milyar lira ayıran bir bütçe sisteminin yeniden gözden geçirilerek kaynakları geliştirme ve inovasyona ayırarak, özellikle verimli yatırım harcamalarına yönelerek, sabit yatırımlara değil de verimlilik odaklı harcamalara ağırlık verecek politikaların uygulamaya konması gerekmektedir.

Kurumların özgürlüğü ve ileri demokrasinin gerekliliğinin toplumun her kesimince benimsenmesi konusunda, her türlü iletişim platformunda özendirici bilinç düzeyini yerleştirmek gerekir. Şeffaf, hesap verebilir ve özgürlükçü yapının Türkiye'nin kurumlarına sirayet etmesi gerekmektedir. Yargı bağımsızlığının, basın özgürlüğünün, uyuşmazlık mahkemelerine olan güvenin artırılması ve yolsuzluk oranlarının azaltılmasının gerekliliği üzerinde durulmalıdır. Kurumların özgür olduğu ve ileri demokrasinin egemen olduğu toplumlarda; eğitim sisteminin iyi işlediği, insanların aidiyet duygusu ile hareket ettiği, gerek vergiden kaçınma gerekse de kaçırma konusunda daha hassas olduğu ve hangi ırktan olursa olsun yasal hakların korunduğu bir yargı sisteminin de yerli ya da yabancı yatırımcıların ülkede yatırım yapma konusunda artış sağlayacağı beklenir (Pamuk, 2014).

Teşvik politikalarının etkililiğinin artırılarak ve maliye politikasının bir aracı olarak kullanılması sonucu bu teşvikler; makro ve mikro politika hedefleri için kullanılmalıdır. Teşvik politikalarında üretimi arttıracak, uluslararası rekabet edecek ürün üretmek için yola çıkan, yüksek katma değerli ürün üretecek ve imalat sektöründe ithal ara malının ikamesini gerçekleştirmek için yapılacak yatırımlar konusunda firmaların teşvik politikaları ile desteklenmesi gerekir. Bölgesel gelişmişlik düzeylerinin farklı olduğu ve gelir dağılımı adaletsizliğinin fazla olduğu ülkemizde stratejik teşvik politikaları ve kalkınma politikaları ile kısmen giderilmesi, ekonominin belirli kesimler elinde toplanmaması, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve toplumun her kesiminin ekonomik yapı içinde kendine yer bulması ile ekonomik büyüme gerçekleşecektir (Dündar, 2013).

Tekstil sektöründe dış ticaret fazlası veren bir ülke olmasına rağmen tekstil sektöründeki birtakım sorunlar göze çarpmaktadır. Bu sorunlara baktığımızda; tekstil sektöründe üretim çeşitliğini az olması, tekstil sektöründe emek piyasasının şartlarını iyi olmaması, yatırımcılara iç finansman desteği sağlamada aksaklıkların olması, yabancı

sermaye yatırımcıların bu sektörde az olması göze çarpmaktadır. Tekstil sektöründe sanayinin gelişimini sürdürmede yaşanan aksaklıkların giderilmesi ile bu alanda dış ticarete daha olumlu artış gerçekleşecektir (Arzova, 2018).

Kalkınma işbirliği programlarının (belirli bir amaç için çeşitli araçların kullanılarak oluşturulmak istenen proje ve faaliyetlere odaklanma) geliştirilip daha fazla arttırılması gerekir. Bu programın Türkiye için faydalarına baktığımızda; programların, ülkeler arası işbirliği çerçevesinde gerçekleşiyor olmasından dolayı, gelişmiş ülkelerin bu konuda yardımı çerçevesinde gerçekleşiyor olması, yerel talebe cevap vermek üzerine inşa edilmiş olması ve bu alanda faaliyet gösteren firmalarla bağlantıların sağlanması ile yardım konusunda önemli bir koordinasyon ağı sunmaktadır. Ayrıca çok taraflı işbirliğinin sağlanması ile uluslararası alanda geçerliliği daha iyi olacaktır (Aras ve Acar, 2015).

SONUÇ

İlk olarak 2007 yılında sistemli hale getirilen OGT kavramı, ekonominin belirli bir düzeye ulaştıktan sonra uzun yıllar durgunluk süreci yaşamalarıdır. Bu durgunluk aynı zamanda belirli bir gelir seviyesinde kalma olarak ifade etmektedir. Bu gelir seviyesi DB'nin belirlediği kişi başına düşen gelirin 1.006-12.275 (\$) arası olan ülkeleri almakta ve bunu da üçe ayırmaktadır. Birinci olanlar; 1.000,6-3.975 (\$) arası olanlar alt-OGT'deki ekonomilerdir. İkinci olanları; 3.976- 12.275 (\$) arası yüksek- OGT'deki ekonomiler olarak ayırmaktadır. Üçüncüyü ise 12.276 ve üstü (\$) olan ülkeler ise yüksek gelirli ekonomiler olarak belirlemektedir.

OGT'nin nedenlerine baktığımızda; verimliliğin düşük olduğu beşeri sermaye sorunu, istikrarsız makroekonomik ortam, yenilikçilik ve inovasyonla desteklenmeyen düşük teknoloji düzeyinin varlığı ve özellikle kurumların geliştirilmemesi sonucu doğan birtakım sorunların baş göstermesi gibi belli başlı nedenler sayılabilir. Bu ekonomik sorunların olduğu ülkelerde sosyal ve toplumsal birçok sorunla karşı karşıya kalınmakta, ülkenin ulusal ve uluslararası saygınlığını olumsuz etkilemektedir.

OGT'de olan bir ekonominin bu engeli aşması için gerekli olan verimlilik arttırıcı, iş bölümü ve uzmanlaşmaya önem verilmesi gerekmektedir. Dolayısı ile bu engelde olan ülkelerin büyüme ve kalkınma teorilerini iyi bilmeleri bunu ve hayata geçirmeleri gerekmektedir. Büyüme üretim kapasitesinin artması veya reel hâsılanın artması sonucu kişi başına düşen gelirin artmasıdır. Büyümeyi de içine alarak siyasal, kültürel, sosyal, gelişmeler; yapısal dönüşümlerle toplum refahının arttığı kalkınma teorilerinin önemi, bu araştırma konusunda özellikle kendini göstermektedir. OGT'de olan ülkelerin yapısal ekonomik sorunların olması kalkınma konusundaki eksiklerden kaynaklanmaktadır. OGT'den kurtulmak isteyen ülkelerin kalkınma öncelikli politikalara önem vermeleri gerekmektedir.

Bu tezde Bulgaristan, Malezya, Çin, Güney Kore ve Türkiye'nin 1990-2018 yılları arası makroekonomik veriler ve 2018 yılı Küresel rekabetçilik raporu verilerinden yola çıkarak OGT çerçevesinde karşılaştırılmaları yapılmıştır. Karşılaştırmada Bulgaristan'ın ve Türkiye'nin kötü bir konumda olduğu gözlemlenmiştir. Malezya makroekonomik verilerinin ve rekabetçilik endeksi değerleri iyiye gitse de OGT'den kısa sürede çıkacağı görülmemektedir. Çin'in OGT'den çıkması

muhtemel görülmektedir. Güney Kore ise yüksek gelire sahip başarılı bir ülke olmasından dolayı seçili diğer ülkelere ne yapmaları gerektiği konusunda fikir vermesi açısından bu araştırmada seçilmiştir.

Bulgaristan 1990 sonrası bağımsızlığını kazanması sonucu, serbest piyasa ekonomisine adaptasyonu konusunda sıkıntılar yaşamıştır. 1 Ocak 2007 de AB'ye üye olmasından dolayı nispeten kendini toparlamışsa da; göç veren bir ülke olması, katma değeri yüksek ürün üretememesi, kalifiyeli iş gücünün diğer Avrupa birliği ülkelerine göç etmesi gibi nedenlerden dolayı Türkiye'den daha kötü bir ekonomik yapıya sahiptir. Uzun yıllar bu tuzakta olmasının altında ise gerekli kalkınma hamlelerini yeterince yapamaması yatmaktadır. Bulgaristan'ın bu engelden çıkması için lojistik ve transit taşımacılık potansiyeli olması dolayısı ile bu alanı odak sektör seçerek bu yönde uzmanlaşma eğilimine gitmelidir. Ayrıca göç sorununu, eğitim sorununu ve emeğin verimsizliğini giderici politikaları hayata geçirerek bu engelden çıkması sağlanabilecektir.

Malezya kalkınma hamlelerini uzun yıllar önce başlatmasına rağmen bir türlü yüksek gelirli ülkeler kategorisine kendini çıkaramamıştır. Türkiye ve Bulgaristan'dan daha iyi bir konumda olan Malezya'da işçi maliyetlerinin yüksekliği, Ar-Ge harcamalarının düşüklüğü ve özellikle politik istikrar konusundaki sorunlar göze çarpmaktadır. Politik istikrar sorununda; halkın istediği yapısal dönüşümlerin gerçekleşmemesi, yönetimim belirli kesimlerin elinde toplanması ve çıkar gruplarının fazlalığı dikkat çekmektedir.

Malezya 2020 hedefleri doğrultusunda 5 başlık altında tuttuğu bir dizi küresel eğilimi; 1. Liderlik, 2. Yönetişim, 3. Dünyada yaşanan gelişmeler, 4. Kar oranları ve 5. Verimlilik ve İnsan Sermayesi olarak öneriler sunan hedefleri hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bu hedeflerini gerçekleştirmeye uzak gibi görünse de Malezya kararlı bir şekilde OGT'den çıkma konusunda ilerleyen ve yüksek-OGT'de olan bir ülkedir.

Dünyanın en büyük ekonomisi olan Çin ekonomisinin bu engelde olmasının en önemli nedeni nüfusunun çok olması ile ilgilidir. 'Çin 2030' raporuna ve bu konuda yapılmış çalışmaların ortak görüşüne göre Çin'in dünya ülkelerine nazaran en yakın zamanda OGT'yi aşarak yüksek gelirli ülkeler kategorisine yükselecektir. Ayrıca 'Made

in China 2025' sanayileşme stratejisi planı çerçevesinde birçok alanda yeniliklerin artırılması planı içermesi, bu hedefini gerçekleştirme konusundaki kararlılığını ortaya koymaktadır. Çin; Bulgaristan, Malezya ve Türkiye'den daha iyi bir yere sahiptir.

Güney Kore kişi başına düşen geliri 30 bin dolara yaklaşması ile seçili ülkeler arasında en yüksek seviyededir. Bu seviyelerde olmasının altında inovasyon ve yeniliklere önem vermesi, Ar-Ge harcamaları konusunda odak sektör seçimi, eğitim yapısı güçlendirerek beşeri sermaye unsurunu geliştirmesi, istikrar ortamının varlığı ve teknoloji yoğun üretim ve katma değeri yüksek ürün ihracatına önem vermesi gibi faktörler yatmaktadır.

Türkiye ekonomisinin seçili ülkelerden yalnızca Bulgaristan ekonomisinden daha başarılıdır. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze büyüme serüvenine baktığımızda özellikle 1990-2018 yılları arasının siyasal, toplumsal, sosyal ve ekonomik birçok krizle karşı karşıya olan Türkiye'nin en önemli ekonomik sorunu kırılgan ekonomik yapısından dolayı oluşan makroekonomik istikrarsızlıktır.

Türkiye ekonomisinde büyüme performansının özellikle kişi başına düşen gelirin 2014 yılına kadar iyi olduğu, ardından inişli bir yapı çizerek devam ederek; 2018 yılında ise ciddi şekilde düşüşlerin yaşandığı, işsizlik oranlarının 2014 ve sonrasında çift hanelerde seyrettiği, enflasyon oranlarının 2012 yılından sonra artma trendine girdiği bunun yanında 2018 yılında ise son çeyrekler itibarıyla enflasyon oranlarının %20-25 bandında seyrettiği ve 1990-2018 yılları arasında ihracatın- ithalatı karşılayamayan bir ekonomik yapıya sahip olan Türkiye ekonomisi, OGT'den uzun yıllar çıkamayacak gibi görünmektedir.

OGT konusunda Türkiye'nin içinde yer aldığı 2014-2018 yılları arasında yapılmış çalışmaların sonuçlara göre; kişi başına düşen gelir ile ihracat ve tasarruf oranları arasında pozitif ilişkinin olduğuna değinilmiştir. Özellikle bu çalışmalar Türkiye'nin OGT'de olup olmadığı ve çözüm önerileri üzerinde durmaktadırlar. Genel olarak çalışmalarda görülen Türkiye'nin OGT'de olduğudur. Çözüm önerilerinde ise; Ar-Ge harcamalarının düzeyinin artırılması, insan sermayelerinin verimliliğinin artırılması, iş gücünün eğitime önem verilmesi, bölgeler arası eşitsizliklerin

giderilmesi ve katma değeri yüksek ürün ihracatının arttırılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Türkiye ekonomisinin OGT'den çıkması için geliştirilen politika önerileri sonuçlarına göre, özellikle odak sektör seçiminin gerekliliğine vurgu yapılarak demir yolu sektörü ile ilgili teknolojiler önerilmektedir. Bir diğer odak sektör olarak ise ilaç sektörü önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., 2012, Bazı Milletler Neden Başarısız Olur: Gücün, Zenginliğin ve Yoksulluğun Kökenleri, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Raporu, TEPAV, DCA-RT 5/00, İstanbul*, 1-9.
- Adaçay, F., R., 2013, Kalkınma ve Sanayileşme Stratejileri, İktisadi Kalkınma, [online], Eskişehir Anadolu Üniversitesi, <https://scholar.google.se/citations?user=I8OsCEYAAAAJ&hl=th> [Ziyaret Tarihi: 19 Şubat 2018].
- Alçın, S. ve Güner, B., 2015, Orta Gelir Tuzağı: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 33, (1), 27-45.
- Altay, N., O., 2011, Cumhuriyetten Günümüze Türkiye Ekonomisi ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Mezunları Derneği Dergisi*, 109 (93), 1-7.
- Aoki, M., 2011, The Five-Phases of Economic Development and Institutional Evolution in China and Japan. Asian Development Bank Institute (ADBİ), ADBİ Working Paper Series No 340 [online], Tokyo, <https://www.adb.org/publications/five-phases-economic-development-and-institutional-evolution-china-and-japan> [Ziyaret Tarihi: 15 Ağustos 2018].
- Arslanhan, S. ve Kurtsal, Y., 2010, Güney Kore İnovasyondaki Başarısını Nelere Borçlu?, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Raporu, TEPAV, DCA-RT TEPAV/5, İstanbul*, 1-15.
- Arzova, S., 2018, Ekonomistlerden Orta Gelir Tuzağı Yorumu. Otomotiv Distribütörleri Dereği [online], İstanbul, http://www.odd.org.tr/web_2837_1/entititalfocus.aspx?primary_id=923&target=categorial1&type=31 [Ziyaret Tarihi: 15 Aralık 2018].
- Aydın, A. ve Soylu, S., 2018, Dünyada ve Türkiye'de Ar-Ge Faliyetleri, *Türkiye Makina Mühendisleri Odası Birliği, Oda Raporu, TMMOB, DCA-RT MMO/696, Ankara*, 1-57.
- Aydın, M., K. ve Yalın, T., 2018, Orta Gelir Tuzağı: Bir Literatür Taraması, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 49 (65), 663-678.
- Bal, H., Algan, N., Manga, M. ve Ballı, E., 2016, Orta Gelir Tuzağının Belirleyenleri: Türkiye Örneği. *International Conference On Eurasian Economies*, 2 (2), 404-410,
- Başkaya, F., 1991, Az Gelişmişliğin Sürekliliği, (4. Baskı), *İmge Kitap Evi*, Ankara, 50-51.
- Bayar, G., 2016, Türkiye ve Orta Gelir Tuzağı: Eğitimin Önemi, *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1 (34), 45-78.
- Bayraktar, Y. ve Yıldız, F., 2017, Kırılgan Sekizli Ülkelerin Orta Gelir Tuzağına Uzaklığının Ölçülmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Kırklareli Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 4 (5), 110-128.
- Benzer, M., H., 2011, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Ekonomisi [online],

- TUİK Akademi, <http://www.tuicakademi.org/cumhuriyetin-ilk-yillarinda-turkiye-ekonomisi/> [Ziyaret Tarihi: 17 Temmuz 2018].
- Berber, M., 2006, İktisadi Büyüme ve Kalkınma. (3. Baskı). *Derya Kitapevi*. Tarabzon, 8-136.
- Bozkurt, E., 2014, Orta Gelir Tuzağı: Türkiye ve Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum, 4-78.
- Bülent A. ve Acar, O., 2015, Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği, Metotlar ve Yaklaşımlar, T.C Kalkınma Bakanlığı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, *T.C KB, KB: 2927 - ÖİK: 754, Ankara*, 1-80.
- Çakmak, U., 2016, Güney Korenin Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri (1960-1990). *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 21 (1), 151-170.
- Çaşkurlu, E. ve Arslan, C. B. (2014). Orta Gelir Tuzağından Çıkışa Odaklanma: Ürün Tuzağı (Ürün Boşluğu) ve Demir Yolu Taşımacılık Sektörü, *Maliye Dergisi*, 167 (4), 71-92.
- Çelik, S., 2015, Traceca Projesi'nin Türkiye'ye Etkisi Ve Orta Gelir Tuzağından Çıkışta Önemi, Yüksek Lisans, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ağrı, 25-36.
- Dalgıç, B., Varolliydoğan, P. ve Balıkcıoğlu, E., 2014, Orta Gelir Tuzağından Çıkışta Hangi Faktörler? *Maliye Dergisi*, 167 (6), 116-125.
- Dış E. İ. K., 2014, Malezya Ülke Raporu, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, *Malezya Ülke Raporu, DEİK, İstanbul*, 1-33.
- Dündar, O., 2013, Orta Gelir Tuzağı: Türkiye Ekonomisi İçin Riskler ve Sakınma Stratejileri [online], İstanbul, <http://acikerisim.istanbul.edu.tr/handle/123456789/31811> [Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2018].
- Eğilmez, M., 2012, Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye [online], Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html> [Ziyaret Tarihi: 1 Kasım 2017].
- Eğilmez, M., 2018, Son 16 Yıl ve 2018 Falı. [online], Kendime Yazılar. <http://www.mahfiegilmez.com/2018/05/son-16-yl-ve-2018-fal.html> [Ziyaret Tarihi: 19 Aralık 2018].
- Özgü Ekonomik ve Makale Arşivi., 2017, Güney Kore Ekonomik Kalkınma Modeli [online], [ekodialog.com](http://www.ekodialog.com), <http://www.ekodialog.com/Konular/guney-kore-ekonomik-kalkinma-modeli.html> [Ziyaret Tarihi: 1 Eylül 2018].
- Ener, M. ve Karanfil, M., 2015, Türkiye Ekonomisinde Tasarruf Açığının Orta Gelir Tuzağı Üzerine Etkisi, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 10 (2), 31-43.
- Ergüven, E., 2017, Türkiye Ekonomisine Kısa Bakış [online], Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği, <http://muhas.org/cagdas-turk-ve-dunya-tarihi-dersi-konular-etknlikleri.html?page=30> [Ziyaret Tarihi: 12 Ekim 2018].

- Erinç Yeldan, K. T., 2012, Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye? Bölgesel Kalkınma ve İkili Tuzaktan Çıkış Stratejileri, Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu, *Türkonfed*, 1/2, İstanbul, 23-76.
- Erkan, H., Uysal, Y., Erkan, C., Çetinkaya, M., Şanlısoy, M., Şanlısoy, S., Başer, E., Afşar, K. E. ve Aydın, Ü., 2017, Türkiye İçin Bilgi Bazlı Sürdürülebilir Yenilikçi Sanayileşme Stratejisi (1. Baskı), *Ege Genç İşadamları Derneği Yayınevi*, İzmir, 34-95.
- Ermağan, İ. ve Üstüenal, E., 2014, Çin'in Orta Doğu Politikaları, *Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37 (2), 19-39.
- Felipe, J., 2012, Tracking The Middle Income Trap [online], Asian Development Bank, http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_715.pdf [Ziyaret Tarihi: 21 Temmuz 2018].
- Gill, I. and Kharas, H., 2007, An East Asian Renaissance Ideas for Economic Growth The International Bank for Reconstruction and Development, *The World Bank, DCA-RT 20433, Washington*, 195-230.
- Gövdere, B. ve Türkoğlu, M., 2016, Maltusun Nüfus Teorisine Şarkılı İtiraz; Dickens Yaklaşımı, *Süleyman Demirel İ.İ.B.F. Dergisi*, 19 (2), 427-439.
- Günsoy, G. ve Erdinç Z., (Editörler.), 2013, İktisadi Büyüme, Geleneksel Büyüme Teorileri, (1. Baskı). *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir, 52-83.
- Gürler, M., 2016, Rekabetçiliğin Orta Gelir Tuzağından Çıkıştaki Etkisi: Türkiye Analizi, Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosla Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 4-227.
- Hartwell, C., 2013, The Growth Elixir: Escaping the Middle-Income Trap in Emerging Markets, *Institute for Emerging Market Studies*, 13 (08), 4-30.
- Gebze Ticaret Odası, 2015, Bulgaristan Ülke raporu, *Gebze Ticaret Odası Ticaret Bölümü, GTO, DCA-RT 1, Kocaeli*, 1-30.
- İjomo, and Hui, W. C., 2010, Postkolonyal Malezyalı Dersleri Ekonomik gelişme, *UNU, Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsü*, 4 (2), 1-6.
- İslam, N., 2013, Beyond The Middle Income Trap: What Kind of High Income Country Can China Become? *United Nations and ICSEAD, DCA-RT 20*, 1-27.
- İşleyen, Ş., Altun, Y. ve Görür, Ç., 2017, Türkiye’de Tekstil Sektöründe Orta Gelir Tuzağı Analizi, *Journal of Current Researches on Business and Economics*, 7 (2), 281-287.
- Karahan, H., 2012, Kalkınma Yolunda Yeni Eşik: Orta Gelir Tuzağı, *MÜSİAD Araştırma Raporları: DCA-RT 79, MÜSİAD, İstanbul*, 95-129.
- Kaya, A. A., 1998, Büyüme Teorileri. Otomotiv Distribütörleri Derneği [online], İstanbul, http://www.odd.org.tr/web_2837_1/entitilfocus.aspx?primary_id=1710&type=31&target=categorial1&detail=single&sp_table=&sp_primary=&sp_table_extra [Ziyaret Tarihi: 12 Kasım 2018].

- Keynes, J., M., 2000, Çalışma, Faiz ve Para Hakkında Genel Teori. Para Faiz ve İstihdamın Genel Teorisi, (Çev. A. Erginay). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, Ankara, 1-23.
- Köksa, S. G., 2016, Orta Gelir Tuzağı Hassasiyetini Koruyor, *Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırma Merkezi*, 13 (154), 1-7.
- Köse, A. H. ve Öncü, A., 2000, Emek Piyasası ve Üretim Süreçleri, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 86 (16), 72-71.
- Kutlu, E., 2004, İktisadi Kalkınım ve Büyüme, (1. Baskı). *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları*. Eskişehir, 5-312.
- Linsu, K., 1997, Imitation to Innovation. *Harvard Business School Press*, 2007 (1), 259-261.
- Nişancı, M., Gerni, M., Türkmen, A. ve Emsen, Ö., S., 2015, Türkiye Ekonomisinin Orta Gelir Tuzağına Düşüp Düşmediğine Dair Tartışma: Kur Değerlenmesi Çerçevesinde Bir Bakış, *International Conference On Eurasian Economies*, Session 3B, ICOEE-2015, Lizbon, 232-242.
- Ohno, K., 2010, Avoiding The Middle-Income Trap Renovating Industrial Policy Formulation in Vietnam, *Hanoi Ulusal Politika Çalışmaları Enstitüsü*, 26, 1-25.
- Özekicioğlu, H. ve Kılıç, Ç., 2017, Küresel Ekonomi Çağında Çin ve Hindistan, *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 19-34.
- Özsoy, C., 2009, Türkiye'nin Eğitim ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Modeli ile Analizi, *The Journal of Knowledge Economy ve Knowledge Management*, 4 (1), 72-81.
- Pamuk, Ş., 2014, Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, (5. Baskı), *İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul, 351-532.
- Peterson, W., C., 2011, Gelir İstihdam ve Ekonomik Büyüme, (Çev. S., Mutlu), *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları*. Eskişehir,
- Raiser, M., Wes, M. and Yilmaz, A., 2016, Beyond Convergence: Poland and Turkey en Route to High Income, *Central Bank Review Magazine*, 16 (1), 7-17.
- Robelo, S., 1991, Long-Run Policy Analysis and Long- Run Growth, *The Jurnal of Political Ekonomi*, 99 (3), 500-521.
- Sala-i-Martin, X., 2016, The Enduring Elixir of Economic Growth: *On The Wealth and Poverty of Nations*, *World Economics*, 7 (1), 79.
- Sazak, M., E., 2018, Bulgaristan Ticaret ve Yatırım Rehberi, T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Bulgar-Türk TSO, Sofya, 5-59.
- Schwab, K., 2018, The Global Competitiveness Report 2018. Word Ekonomik Forum [online], Switzerland, <http://www3.weforum.org.GlobalCompetitiveness2018.pdf> [Ziyaret Tarihi: 21 Aralık 2018].
- Solmaz, E., 2008, İktisadi Kalkınma Kuramlarının Yoksulluk Konusuna Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış, *Mevzuat Dergisi*, 11 (1) , 132.

- Sönmez, A. ve Şimşek, F., 2011, Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmelerin Küçük Ölçekli Bir Aile İşletmesi Üzerindeki Etkileri, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6 (2), 94.
- Şaf, M. Y., 2015, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sektörünün Makroekonomik Etkileri: Uluslararası Karşılaştırma ve Türkiye Değerlendirmesi, Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Daire Başkanlığı, Ankara, 11-48.
- Şahin, İ., Başer, K. ve Karanfil, M., 2015, Orta Gelir Tuzağı Üzerine Ampirik Bir Çalışma: Türkiye Örneği (1980-2013), *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 226-235.
- Taban, S., 2010, İktisadi Büyüme, Kavram ve Modelleri (2. Baskı), Nobel Akademik Yayınları, Ankara, 9-87.
- Tasar, I. Gültekin, E. ve Acci, Y. 2016, Is Turkey in a Middle Income Trap?, *Journal of Applied Research in Finance and Economics*, 1 (1), 36-41.
- The World Bank., 2018, [online], Word Bank, https://datacatalog.worldbank.org/search?sort_by=field_wbdddh_modified_date&sort_order=DESC [Ziyaret Tarihi: 1 Ocak 2019].
- The World Bank., 2016, World Development Report Gender Equality and Development, *The World Bank, DCA-RT 20433, Washington*, 380-389.
- Tho, T., V., 2013, The Middle-Income Trap: Issues for Members of The Association of Working Paper Series, 4. Asian Development Bank Institute [online], Waseda University Tokyo, <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156275/adbi-wp421.pdf> [Ziyaret Tarihi: 15 Aralık 2017].
- Tıraşoğlu, M. ve Karasaç, F., 2018, Orta Gelir Tuzağı: Yapısal Kırılmalar Altında E7 Ülkeleri İçin Ampirik Bir İnceleme, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 13 (2), 345-356.
- Tiftikçiğil, B., Y., Güriş, B. ve Yaşgöl, Y., S., 2018, Does Middle Income Trap Exist? Evidence From Emerging Economies: E7 Countries 1969-2015, *Revista Galega de Economía*, 27 (1), 145-162.
- Tuncel, C., O., 2014, Orta Gelir Tuzağı ve İnovasyon Politikaları: Doğu Asya Deneyimi ve Türkiye için Dersler, *Maliye Dergisi*, 167 (3), 40-70.
- Tunçsiper, B. ve Fırat, E., 2016, Kalkınmada Ar-Ge ve İnovasyonun Önemi; Güney Kore Örneği, *International Conference On Eurasian Economies*, Session 3B, ICOEE-2016, Kaposvar, 847-855.
- Türkay, İ., 2017, Güney Kore Eğitim Sistemi ve Ölümüne Başarılı Çocuklar [online], Vergi Algi, <https://vergialgi.net/ekonomi-maliye/guney-kore-egitim-sistemi-ve-olumune-basarili-cocuklar> [Ziyaret Tarihi: 11 Mayıs 2018].
- Uçan, O. ve Çebe, G., N., 2018, 2008 Krizi Öncesi ve Sonrası Türkiyede Ekonomik Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon İlişkisi, *Ömer Halis Özdemir Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9 (3), 8-9.

- Uyanık, C., C., 2015, Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye'nin Konumu Açısından Bir Değerlendirme, *Sosyo Ekonomik Dergisi*, 23 (26), 176-186.
- Ülger, Ö., 2018, Orta Gelir Tuzağı ve BRICS Ülkeleri, (1. Baskı), *IKSAD Yayınevi* Batman, 17-28.
- Ünlü, F. ve Yıldız, R., 2017, Orta Gelir Tuzağını Açıklayan Teorik ve Ampirik Yaklaşımlar, *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* 32 (1), 87-115.
- Ünsal, E., M., 2009, Makro İktisat, (8. Baskı), *İmaj Yayıncılık*, Ankara, 29-42.
- Yavilioğlu, C., 2002, Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri, *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 3 (2), 56-61.
- Yavuz, E., 2017, Maliye Kuramı Bağlamında Türkiye'de Orta Gelir Tuzağı Sorunsalının Analizi, *Dergi Park*, 12 (2), 78-98.
- Yeldan, E., 2012, Türkiye Orta Gelir Tuzağına Yaklaşırken, *İktisat ve Toplum Dergisi*, 2 (21), 31-32.
- Yıldırım, M. ve Örnek, İ., 2012, Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları, Walt Whitman Rostov'un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi, *Tartışma Raporu*, Türkiye Ekonomik Kurumu, *DCA-RT 2012/84, TEK, Gaziantep*, 1-17.
- Zhuang, J., Vandenberg, P. and Huang, Y., 2012 Growing Beyond The Low-Cost Advantage, Asian Development Bank [online], Yiping Huang, <https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/867/growing-beyond-prc-avoid-middle-income-trap.pdf?sequence=1> [Ziyaret Tarihi: 8 Aralık 2018].

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : Mehmet BAŞTAŞ
Uyruğu : T.C
Doğum Yeri ve Tarihi : Batman 01.06.1993
Telefon : -
Faks : -
e-mail : gazi_maliye1102@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Gazi Lisesi, Merkez, Batman	2011
Üniversite	: Gazi Üniversitesi, Çankaya, Ankara	2015
Yüksek Lisans	: Batman Üniversitesi	2019

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-devam	Özel Sektör	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (stajyer)

UZMANLIK ALANI : Muhasebe

YABANCI DİLLER : İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER : -

YAYINLAR* : -